

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 14 februari justerades.

§ 2 Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Martin Melin* (L) avsåg sig uppdragen som suppleant i finansutskottet och i justitieutskottet.

Kammaren biföll dessa avsägelse.

§ 3 Anmälan om kompletteringsval

Förste vice talmannen meddelade att Liberalernas partigrupp anmält *Martin Melin* som ledamot i justitieutskottet och som suppleant i skatteutskottet samt *Patrik Karlson* som suppleant i finansutskottet och i justitieutskottet.

Förste vice talmannen förklarade valda till

ledamot i justitieutskottet

Martin Melin (L)

suppleant i finansutskottet

Patrik Karlson (L)

suppleant i skatteutskottet

Martin Melin (L)

suppleant i justitieutskottet

Patrik Karlson (L)

§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2023/24:561

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:561 Utvecklingen inom arbetsmarknadsutbildningen

av Teresa Carvalho (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 26 april 2024.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 4 mars 2024

Arbetsmarknadsdepartementet

Johan Pehrson (L)

Enligt uppdrag

Kerstin Bynander

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:567

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:567 Utredning om modersmålsundervisning av Lawen Redar (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 19 mars 2024.

Skälet till dröjsmålet är att det saknas tid i kammaren samt p.g.a. inplanerad resa.

Stockholm den 4 mars 2024

Utbildningsdepartementet

Lotta Edholm

Interpellation 2023/24:570

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:570 Åtgärder mot dödsolyckor på arbetsplatser av Johanna Haraldsson (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 5 april 2024.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 5 mars 2024

Arbetsmarknadsdepartementet

Paulina Brandberg (L)

Enligt uppdrag

Kerstin Bynander

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:574

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:574 Arbetsmarknaden för unga av Jonathan Svensson (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 5 april 2024.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.
Stockholm den 5 mars 2024
Arbetsmarknadsdepartementet
Johan Pehrson (L)
Enligt uppdrag
Kerstin Bynander
Expeditionschef

Prot. 2023/24:80
6 mars

§ 5 Anmälan om granskningsrapport

Förste vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till socialutskottet:
RiR 2024:2 Allmänna arvsfonden – pengar som söker mening

§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner
2023/24:78 till civilutskottet
2023/24:84 till justitieutskottet

EU-dokument
COM(2024) 23 till näringsutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 30 april*.

§ 7 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Konstitutionsutskottets betänkanden
2023/24:KU6 Sekretess för uppgifter om jägare hos länsstyrelsen och Polismyndigheten
2023/24:KU8 Offentlig förvaltning
2023/24:KU15 Kommunala och regionala frågor

Kulturutskottets betänkanden
2023/24:KrU2 Riksrevisionens rapport om statlig bidragsgivning till civilsamhället
2023/24:KrU4 Folkbildning

Anf. 1 ADAM REUTERSKIÖLD (M):

Herr talman! Definitionen av ekonomi är hushållning med knappa resurser. Det är någonting som vi måste bli mycket bättre på.

Det här motionsbetänkandet handlar om statlig förvaltning och statistikfrågor, men det jag främst kommer att koncentrera mig på är styrningen av staten som helhet.

Statens uppgift är att skapa mesta möjliga nytta för medborgarna. Hur gör vi det? Svaret på den frågan kanske inte alltid är mer resurser till alla verksamheter. Målet med den politik vi debatterar och beslutar om här i kammaren måste vara att ge bästa möjliga förutsättningar för våra myndigheter, kommuner och regioner att skapa den nyttan. Varje ny lag, förordning och riktlinje och varje nytt arbetssätt som vi eller våra myndigheter och verk beslutar om måste ha detta som resultat.

Samtidigt tror jag, herr talman, att vi har uppnått peak reglering. Jag tror inte att lösningen är mer regler och lagar för att reglera alla de här sakerna.

Den svenska staten har i dag sammanlagda utgifter på drygt 1 300 miljarder kronor. Samtidigt har det funnits diskussioner om att förändra överskottsmål. Det skulle kanske ge 20, 30 eller 40 miljarder som ökar möjligheterna till investeringar i statliga, kommunala och regionala verksamheter som verkligen behövs. Men om vi i stället skulle effektivisera och omprioritera skulle vi kunna frigöra betydligt större resurser.

Det beräknade reformutrymmet ligger någonstans kring 50–60 miljarder per år, men en vanlig estimering av förändringspotentialen i ett företag är mellan 5 och 10 procent. Detta skulle med enkel matematik leda till mellan 65 och 130 miljarder per år i möjliga förändringar i omprioriteringar. Det är betydligt mer än omprövningen av överskottsmål och reformutrymmet sammanslaget.

Det här ligger också i linje med den AI-granskning som har gjorts av Jens Nylander när det gäller hanteringen av fakturor bland kommuner och regioner. Det är en granskning av 236 kommuner och elva regioner där man har analyserat 30 miljoner fakturor. Man har sett en rad häpnadsväckande hanteringar av kostnader, men man har också kommit fram till i genomsnitt ungefär 90 miljarder i möjliga förändringar och prioriteringar. I dagligt tal kan man kalla det besparing, men jag skulle vilja tala om effektivisering snarare än besparing.

Med detta sagt är det ju inte så att staten, regionerna och kommunerna bedriver dåliga verksamheter. Tvärtom är verksamheten överlag fantastiskt bra och effektiv på många sätt. Diskussionerna om effektiviseringar och förändringar i arbetssättet är någonting som är ständigt närvarande i näringslivet, men det är väldigt sällan som vi diskuterar detta här i riksdagen. Vi koncentrerar oss på mer resurser, som blir svaret på alla frågor.

Vi kommer inte alltid att kunna göra sådant som vi alltid har gjort fast bättre. Vi kommer heller inte att kunna göra sådant som vi alltid har gjort bättre och billigare. Vi behöver nya processer för att få ökad nytta för samhället. Samtidigt, herr talman, är det inte alltid kostnadsbäraren som har störst förändringspotential. Det är inte besparingen i själva verksamheterna som är den största besparingen.

Det är ofta statliga lagar och förordningar som har skapats här och på andra statliga myndigheter som är den största kostnadsdrivaren för kommuner och regioner. Även EU har identifierat regelkrångel som en av de främsta anledningarna till att Europa tappar i konkurrenskraft.

Ett flertal motioner i det här betänkandet handlar om att minska antalet myndigheter. Det är definitivt ett bra sätt att hantera administrativa kostnader och begränsa statens kostnader. Men det är inte bara där som besparingspotentialen och effektiviseringen ligger. Vi måste hitta nya sätt att hantera våra invanda mönster.

Regeringen bedriver i dag ett arbete på många sätt på det här området. Man har även infört övergripande besparingar i årets budget, vilket är ett bra instrument för att öka incitamentet att effektivisera. Men utöver detta har staten också helt nyligen tillfört 6 miljarder kronor till regionerna, för ibland behöver man investera och öka kostnaden för att i ett senare skede kunna minska kostnaden och öka nyttan.

Förändringsprocesser är alltid svåra. Ofta krävs det resurser och investeringar för att spara på sikt. Därför tillför nu regeringen också detta till verksamheterna. Staten kan påföras sitt ansvar för kostnadsökningar och inflationen, men våra kommuner och regioner har också ett eget ansvar att hantera detta och bedriva en effektiv verksamhet.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 2 JOAKIM SANDELL (S):

Herr talman! Vi har i dag att debattera Finansutskottets betänkande 25 *Statlig förvaltning och statistikfrågor*. Vi socialdemokrater har tre reservationer i betänkandet, vilka vi självklart står bakom. Jag yrkar dock bifall endast till reservation 3 i betänkandet, som gäller lokal statlig service.

Herr talman! Oavsett var i landet vi bor finns det större likheter när det gäller de behov vi har än när det gäller vad som skiljer behoven åt. Ett arbete att gå till, en skola som fungerar och sjukvård om oturen eller olyckan är framme är något vi alla behöver oavsett om vi bor här i huvudstaden, på landsbygden eller i de delar av landet som gränsar till något av våra nordiska grannländer.

Med detta sagt finns det utmaningar att ta tag i som kan skilja sig åt beroende på om vi befinner oss här i huvudstaden, på landsbygden eller i de delar av landet som gränsar till något av våra nordiska grannländer.

Herr talman! Jag tänkte att vi kunde börja här i huvudstaden. Här kan vi besöka nationella kulturinstitutioner som Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Operan, Dramaten och Historiska museet. Här har vi tillgång till kultur i olika former i absolut toppklass.

Samtliga dessa kulturinstitutioner är intimt sammankopplade med de byggnader som de verkar i. Själva ändamålet med fastigheterna de finns i är alltså att man ska bedriva de aktuella kulturverksamheterna.

Här dyker ett problem upp: Statens fastighetsverk eller kanske egentligen styrningen av Statens fastighetsverk. Men, herr talman, innan jag går

in på vad vi tycker är problemet vill jag passa på att gratulera den nya ledningen för Statens fastighetsverk. Regeringen utsåg i förra veckan Max Elger till ny generaldirektör och Irene Svenonius till ny överdirektör. Det ska onekligen bli intressant att följa detta. Irene Svenonius och fastigheter – det ringer onekligen en klocka någonstans. Jag vill minnas att det var lite skrivelser i lokaltidningarna här kopplat till ett bygge. Vi får väl hoppas att det inte ska bli några nybyggnationer i fråga om kulturinstitutionerna. Jag hoppas att detta ska bli bra.

Statens fastighetsverk har i dag två olika hyresmodeller som myndigheten kan applicera på sina fastigheter. Det är dels så kallad kostnadshyra, dels marknadshyra. Kostnadshyra tillämpas för de fem nationella kulturinstitutioner som jag tidigare nämnde. Oavsett vilken modell som används kan hyran urholka anslaget till kulturinstitutionerna. Det finns alltså en grundkonflikt mellan Fastighetsverkets uppdrag att på lång sikt säkra kulturhistoriskt viktiga byggnader och att de verksamheter som finns i dessa byggnader ska kunna utveckla sina verksamheter och inte behöva skära ned på dem för att ha råd att betala hyran. De kan rimligtvis inte flytta ifrån byggnaderna. Vart ska de i så fall flytta, och vilken annan verksamhet ska vi då ha i de befintliga byggnaderna?

Vi har hamnat i en situation där varje höjning av verksamheternas bidrag äts upp av allt högre hyror. Vi ger med den ena handen och tar med den andra. Det kan inte vara en rimlig utveckling.

Vi välkomnar därför regeringens initiativ till att se över hur renoveringskostnaderna ska fördelas mellan Naturhistoriska riksmuseet och Fastighetsverket och den generella översyn av kostnadshyrorna som har initierats. För en långsiktig lösning anser vi dock att det krävs blocköverskridande samtal. Kulturfastigheterna behöver långsiktiga lösningar.

Herr talman! Här i huvudstaden har vi en stor statlig närvaro. För att uttrycka mig lite försiktigt kan jag säga att det ser annorlunda ut runt om i vårt avlånga land. Staten har ett viktigt ansvar för att se till att det finns en bra service till medborgarna i hela landet. Arbetet för att stärka samverkan mellan myndigheterna lokalt intensifierades under den tidigare socialdemokratiska regeringen. Fler servicekontor inrättades och samordnades under Statens servicecenter.

Nu finns det snart 150 statliga servicekontor runt om i landet – på landsbygden, på mindre orter och i utsatta områden – där man kan få service av enklare karaktär av myndigheter som Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Detta arbete tycker vi bör fortsätta. Regeringen bör inrätta statliga servicekontor i fler kommuner för att det ska bli en mer likvärdig tillgänglighet till statens samhällsservice. Det är nämligen inte tillräckligt med 150 statliga servicekontor om staten ska leva upp till ansvaret att det ska finnas bra service till medborgarna i hela landet.

I Dalarna finns det servicekontor i 7 av 15 kommuner. I Smedjebacken satsar näringslivet, främst genom Hitachi, men staten har dragit sig undan. Försäkringskassan försvann för länge sedan. Arbetsförmedlingen lade ner sitt lokalkontor för åtta år sedan. Polisen stängde i samband med pandemin och har inte öppnat än. För några år sedan infördes det fjärrblockering på järnvägen vid stålverket. Då försvann stinsen – tågklarare heter det faktiskt nu för tiden.

Nu finns det alltså inga statliga myndigheter kvar i Smedjebacken. Så här ser bilden ut i många kommuner runt om i landet. Utbyggnaden av servicekontor behöver alltså fortsätta, både för en jämlig service över landet och, faktiskt, för statens legitimitet.

Herr talman! På grund av skilda nationella regler, lagar och praxis uppstår det ibland så kallade gränshinder när människor och företag arbetar, rör sig eller flyttar över de nordiska gränserna. Det kan handla om allt från att regelverket stoppar en viss grupp människor från att bo i ett land och arbeta i ett annat till att kostnaderna blir högre och administrationen mer omfattande när verksamheten sker över gränsen.

Det nordiska Gränshinderrådet och flera andra parter arbetar kontinuerligt för att lösa problemen med gränshinder mellan de nordiska länderna. Det gäller skatt, arbetsmarknad, socialförsäkring med mera. Samtidigt uppstår nya gränshinder när nya nationella lagar stiftas eller när EU-direktiv implementeras.

Ett av sex temaområden som Gränshinderrådet arbetat med sedan 2020 är gränsöverskridande statistik. Detta är på intet sätt det största gränshindret, men tillförlitlig statistik är ofta en förutsättning för en välavvägd politik. Det gäller såväl statistik och register över förmögenheter som gränsöverskridande statistik.

(Applåder)

Anf. 3 ADAM REUTERSKIÖLD (M) replik:

Herr talman! Tack, Joakim Sandell, för anförandet! Jag vill börja med att säga något när det gäller diskussioner om personer. Jag är helt övertygad om att regeringen utser kompetenta personer ur olika delar av den politiska organisationen, och jag har stor tillförsikt när det gäller både Max Elgers och Irene Svenonius arbete med att hantera statens fastigheter. Det är ett viktigt område.

När det gäller hyror är det viktigt att man hanterar dem på ett bra sätt och att det är tydligt och transparent vad verksamheter kostar. Man kan inte dra ned nivån på hyran och låtsas som att kostnaden inte finns. Det är avgörande att varje verksamhet har möjlighet att bära sina egna kostnader på ett bra och effektivt sätt. Det är naturligtvis också viktigt att veta att det fungerar.

Att sänka hyran för en verksamhet bara för att den hanteras av en kulturinstitution är inte ett bra sätt att hantera statens resurser. Det måste vara tydligt hur vi gör detta. I hyressättningen är detta ett viktigt instrument för att kunna hantera det.

Anf. 4 JOAKIM SANDELL (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Reuterskiöld, för påpekandet! Det vi i huvudsak vänder oss emot är att det råder en situation där man har presskonferenser om att man ger mer pengar till och gör fler satsningar på kulturen samtidigt som vi, inte minst nu med tanke på inflationen de senaste åren, har sett allt högre kostnader för hyror.

Så är det faktiskt. Jag kan se detta på många ställen runt om i landet. I kommuner har man höjt skolpengen samtidigt som man har höjt hyran i egna fastigheter. Då gröps liksom anslagen ur. Det är väl det som vi tycker är problemet här.

Vi behöver hitta en modell. Jag har i alla fall uppfattningen att när vi bestämmer oss för att satsa på kulturen gör vi det för att vi vill se mer kultur, inte för att mer pengar ska gå till hyror. Det är därför som jag välkomnar regeringens anslag för att se över modellerna. Sedan vill vi gärna se blocköverskridande samtal så att vi får långsiktiga lösningar och så att vi får bättre och mer framgångsrik kultur i dessa institutioner än vad vi har i dag.

Anf. 5 ADAM REUTERSKIÖLD (M) replik:

Herr talman! Ja, utredning om hyror, hyresnivåer och hur man tekniskt ska lösa detta är något som har funnits sedan tidigare regeringar. Man har kommit fram till att marknadshyror är ett bra sätt att hantera förändringar i kostnadsstrukturer.

Att ge mer till kulturen tycker jag är en bra prioritering under vissa förutsättningar. Men att göra det genom att sänka hyrorna och låtsas att fastighetskostnader inte är en del av kulturkostnaderna tror jag är ett dåligt sätt. Jag tror att det är viktigt att man belyser de kostnadsökningar som finns i fastighetsbeståndet och att man inte gömmer undan det och låter någon annan betala. Därför tror jag att det är väldigt viktigt att vi hanterar ökningen för kulturen på precis samma sätt som man hanterar ökningen för olika resurser i olika områden inom statlig, kommunal och regional förvaltning. Det handlar alltså om en transparens och en tydlighet i fråga om var kostnader ska ligga.

Sedan tror jag att man måste hantera inflationskostnader på samma sätt som i övrig förvaltning.

Anf. 6 JOAKIM SANDELL (S) replik:

Herr talman! Vi har väl en lite annorlunda syn på kultur och kulturens betydelse i ett samhälle. Jag ser det inte riktigt som vilken annan verksamhet som helst, utan kulturen har ett egenvärde.

Vi brukar ju prata om att vi befinner oss i den mest hotfulla situationen sedan andra världskriget, och i den här diskussionen tänkte jag på Winston Churchill. Han var inte en partikamrat till mig, men han var ju en framgångsrik konservativ politiker. Det sägs att han mitt under brinnande krig fick in ett förslag på besparing på kulturen för att man inte skulle satsa på kultur under brinnande krig utan snarare skulle använda pengarna till att satsa på krigsmakten. Churchill sägs då ha tittat på förslaget och sedan sagt: Men om vi inte har kultur, varför ska vi då slåss?

Jag tycker att det var ett bra sätt att förmedla kulturens betydelse i ett samhälle som är fritt och demokratiskt. Därför är det i min värld inte samma sak som vilken annan verksamhet som helst.

Anf. 7 DENNIS DIOUKAREV (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi finansutskottets betänkande FiU25 *Statlig förvaltning och statistikfrågor*. Som namnet antyder handlar betänkandet bland annat om den statliga myndighetsstrukturen, digitalisering och it i den statliga förvaltningen, åtgärder mot korruption, otillbörlig påverkan i statliga myndigheter med mera. I grund och botten handlar betänkandet om att ge statliga myndigheter verktyg och förutsättningar för att kunna genomföra de beslut som riksdagen och regeringen har fattat – en viktig demokratisk uppgift.

Den svenska myndighetstraditionen vilar på självklara värden som saklighet, opartiskhet och de förvaltningsrättsliga principerna om samhällsnyttiga, ändamålsenliga myndigheter. För att uppnå ändamålsenlighet i förvaltningen och för att hushålla med statens resurser är det viktigt att rätt myndighet gör rätt saker. För att säkerställa detta behöver det tas ett helhetsgrepp kring myndighetsfrågan och genomföras en myndighetsinventering.

Vad vi menar med detta är att det behöver klargöras vilka myndigheter som eventuellt inte är samhällsnyttiga eller om deras egentliga uppdrag har överskuggats av ovidkommande hänsyn. Den generella utgångspunkten bör vara att myndigheter, förutom att tjäna allmänheten, är till för att verkställa politiska beslut, informera och utreda specifika angelägenheter inom myndigheternas verksamhetsområden. Politik däremot ska bedrivas i de parlamentariska församlingarna och i den allmänna debatten.

Myndigheter som är politiserade eller överflödiga eller vars uppdrag överlappar andra effektivare myndigheters uppdrag bör avvecklas eller reformeras i syfte att de ska fokusera på sina kärnuppdrag.

Till exempel bör Sieps, Svenska institutet för Europapolitiska studier, få ett förändrat uppdrag. Myndigheten skulle kunna reformeras så att Sieps blir mer av ett granskningsorgan riktat mot EU:s politiska utveckling och förvaltning och mot de konsekvenser som förändringar på dessa områden får för Sverige. I stället för att vara något som i dag närmast kan liknas vid en av allmänheten finansierad reklambyrå för EU, skulle myndighetens verksamhet kunna omfatta att upprätta ett EU-bokslut med fokus på hur mycket självbestämmande som flyttats från Sverige till Bryssel. Sieps skulle kunna inta en allmän roll som implementeringsråd som har till uppgift att granska och bedöma de samhällsekonomiska konsekvenserna av implementering av EU-lagstiftning.

Herr talman! Myndigheterna och deras budgetanslag är inte självskrivna. Med respekt för skattebetalarnas pengar måste myndigheter, liksom skatter, lagar och politiska reformer, granskas, utvärderas och vid behov reformeras eller avvecklas.

Jag noterar regeringens påbörjade arbete med frågan, bland annat att en särskild utredare har fått i uppdrag att göra en översyn av små myndigheter. Det är en bra start. Det är bra att politiken nu har påbörjat denna process och att den går i samma riktning som Sverigedemokraterna har motionerat om. Men fram till dess att vi sett resultatet av detta arbete avser vi att fortsätta driva frågan i Sveriges riksdag.

Sammanfattningsvis skulle Sverigedemokraternas förslag stärka den parlamentariska demokratin, sammanhållningen och rättssäkerheten i Sverige.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 8 CICZIE WEIDBY (V):

Herr talman! Fackförbundet ST, som organiserar statligt anställda tjänstemän, har vid flera tillfällen uppmärksammat de problem som statens anlitande av bemanningsföretag medför. Förutom det faktum att staten använder sig av bemanningsföretag i mycket större omfattning än när möjligheten infördes har det också skett en förändring vad gäller innehållet i de inhyrda personernas arbetsuppgifter. Inhyrda från bemanningsföretag används numera inte längre enbart inom stödfunktioner, till exempel

reception, växel och administration, utan även för arbete i myndigheternas kärnverksamhet, det vill säga myndighetsutövning.

Enligt fackförbundet ST kan denna utveckling dels innebära en risk för det offentliga möjligheter till insyn, kontroll och ansvarsutkrävande, dels få negativa konsekvenser för kvaliteten i handläggningen. I förlängningen innebär det en degradering av den svenska förvaltningsmodellen. Enligt ST bör staten därför upphöra med att använda bemanningsföretag för kärnverksamheter och kärnuppgifter.

Vänsterpartiet delar denna kritik mot att staten anlitar bemanningsföretag i allt högre grad. Vid sidan av det uppenbara problemet att privaträttsliga organ därmed blir en del av myndigheternas kärnverksamhet finns det ytterligare två problem i sammanhanget som jag gärna vill lyfta fram.

Det första är att användandet av bemanningsföretag skapar en uppdelning av personalen, där de inhyrda får en högre tröskel till delaktighet i och inflytande över jobbet. Detta påverkar dels arbetet i sig, dels möjligheten att driva en facklig verksamhet.

Det andra är att den utbredda inhyrningen innebär en stor kostnad för staten. Under 2016 granskade ST:s förbundstidning Publikt ett femtontal statliga arbetsgivare – myndigheter – där det fanns konsulter. De hade hyrts in på heltid under flera år.

Enligt granskningen är flera myndigheter helt beroende av dyra konsulter, vilket innebär stora kostnader för staten. Vi har tidigare här i kammarkaren hört både moderater och sverigedemokrater prata om hur viktigt det är att hushålla med statens resurser, att vara effektiv och att ha respekt för skattebetalarnas pengar. Detta borde då också vara något som regeringspartierna med stödparti ställer upp på.

Vänsterpartiet anser att statens användande av bemanningsföretag ska avvecklas helt. Det handlar dels om att staten ska vara en bra arbetsgivare, dels om att värna den myndighetsutövande verksamheten. Ett första steg är att tydliggöra detta i de statliga myndigheternas arbetsgivarpolicy.

Det är eftersträvansvärt att staten agerar som ett positivt föredöme i principiella arbetsgivarfrågor. Om staten går före och ser till att undvika problematiska bemanningslösningar vid den egna personalförsörjningen kan det förhoppningsvis få spridning till andra delar av verksamheten och arbetsmarknaden.

Med det yrkar jag bifall till reservation 5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

Offentlig upphandling

§ 9 Offentlig upphandling

Finansutskottets betänkande 2023/24:FiU34
Offentlig upphandling
föredrogs.

Anf. 9 OLIVER ROSENGREN (M):

Herr talman! Varsamhet och sparsamhet med skattebetalarnas pengar är ett avgörande uppdrag för oss som fått förtroendet att företräda medborgarna och förvalta det gemensamma resurser.

Rätt använda är offentliga upphandlingar ett redskap för att få så mycket som möjligt för varje skattekrona. Fel använda kan de leda till snårig byråkrati som skapar suboptimering och slöseri.

Herr talman! Offentliga upphandlingar ska främja konkurrens, kvalitet och innovation. Upphandlingssystemet ska utvecklas och vårdas genom lagstiftning men också genom nya modeller inom befintligt regelverk.

Ett exempel på detta är hur fler och fler aktörer använder olika dynamiska inköpssystem för att säkerställa kontinuerligt hög kvalitet och samtidigt kontinuerligt konkurrensutsatta priser. Det visar sig av verkligheten fungera på såväl byggtjänster som fruktinköp.

Vi främjar en öppen och transparent upphandlingsprocess. Det är genom sund konkurrens som företag får lika möjligheter att delta. Då skapas också incitament att leverera det bästa möjliga erbjudandet till det offentliga som ska upphandla, vilket inte bara gynnar skattebetalarna utan också driver fram nya idéer och innovationer och hög effektivitet.

Vi värnar kvalitet och utveckling. Genom att sätta hög standard för de varor och tjänster som upphandlas säkerställer vi att det offentliga och därmed ytterst invånare eller medarbetare i verksamheter får tillgång till det allra bästa möjliga. Samtidigt vill vi främja regler som uppmuntrar företag att vara nytänkande och innovativa för att möta samhällets ständigt föränderliga behov. Upphandlingsprocesser får såklart inte låsa fast lösningar utan ska främja att vi följer med i tiden.

Byråkratin behöver minska i upphandlingsprocessen. Vi vill förenkla regler för att underlätta för företag att delta och för att snabba på beslutsfattandet så att vi kan lösa problem när de uppstår. Genom att minska onödiga administrativa bördor kan vi öppna upp för en smidigare och effektivare hantering. Det kan sänka priser och motivera fler att vara med i konkurrensen när systemet fungerar väl.

Herr talman! Lagstiftningen behöver såklart hänga ihop. Det går inte att ha en ordning där vi lagstiftar fram höga krav på producenter för att säkerställa hög kvalitet och trygghet i samhället men samtidigt hindrar myndigheter och andra aktörer från att ställa motsvarande höga krav som konsumenter. Då riskerar vi att stänga ute svenska företag från att vara med och leverera. Säkerhetsläget som vi har just nu motiverar tvärtom att vi ökar möjligheterna för svenska leverantörer och kanske också överväger om vi ibland ska begränsa andras.

Herr talman! Jens Nylander, även känd som Jens of Sweden, har nyligen satt strålkastarljuset på hur det slarvas med skattemedel. Vi i den här kammaren kan diskutera prioriteringar, skattenivåer, besparingar och satsningar, men jag tror att vi alla är överens om att kommuner, regioner och myndigheter inte ska betala dyra fakturor till företag som inte ens finns.

Nylander gör med hjälp av artificiell intelligens sammanställningar, granskningar och kontroller av miljontals fakturor. Bland avslöjandena finns ett annonsföretag som bluffat till sig nära 300 miljoner skattekronor av myndigheter.

Nylander avslöjar också hur slöseriet kan bli när upphandling inte används. Exempelvis har en kommun köpt tjänster för ungefär 3 500 kronor i timmen, totalt nära en halv miljon, utan att över huvud taget prisjämföra. En annan kommun köpte ett gäng elverk utan serviceunderlag på en övergiven militäranläggning för 2,1 miljoner skattekronor.

Nylander har upptäckt personer som arbetat heltid i en myndighet och samtidigt fakturerat en annan myndighet via bolag för samma tid. Det är sådant som kan vara svårt att upptäcka för en person men som med hjälp av den tekniken går att upptäcka, precis som man upptäckte att assistansbolag förfalskat årsredovisningar genom att ett AI-verktyg kände igen identiska texter över flera år. Detta är artificiell intelligens i det allmänna tjänst.

Herr talman! Den här typen av AI-avslöjanden påminner om att det bästa botemedlet mot korruption och slösaktighet inom det offentliga är transparens och öppenhet. Därför är det viktigt att offentliga upphandlingar är välfungerande och görs i skattebetalarnas tjänst.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 10 CICZIE WEIDBY (V) replik:

Herr talman! Jag tar varje möjlighet jag får att ha en liten debatt med Oliver Rosengren.

Oliver pratar mycket om att han vill förenkla regler. Det vore spännande att höra vilka regler det är som ska förenklas, för mycket är ju väldigt enkelt redan som det är nu.

Det handlar också mycket om att sänka priser. Då blir jag nyfiken. När man ska sänka priserna ytterligare, på vems bekostnad ska man sänka dem? Är det någon sorts statlig lönesänkarpolitik där man för varje upphandling kan försämlra löner och villkor? Är det de som får sätta livet till på arbetsplatser i förenklningar som gör att man inte har någon kontroll som ska betala prissänkningen?

En annan fråga jag har är hur många underentreprenörer Oliver Rosengren och Moderaterna tycker ska kunna finnas. Hur många är rimligt? Är det 10, är det 20 eller är det 119 stycken, som i fallet med den tragiska hissoluckykan i Sundbyberg? Har Moderaterna en siffra på hur många underentreprenörer de tycker är rimligt att ha?

Anf. 11 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Ciczie Weidby, för frågorna!

För att börja med frågan om förenklade regler är jag ganska säker på att en hel del av inte minst de småföretagare som vill vara med och leverera när till exempel en kommun ska upphandla tjänster för parkförvaltning inte håller med om att det är så enkelt att fylla i de där 800 sidorna i upphandlingsunderlaget. Jag är ganska säker på att det finns en och annan kvinna i äldreomsorgen som gärna hade varit med och levererat när man ska upphandla en tjänst för till exempel hemtjänst men som tycker att det finns en del i underlagen som är komplicerat.

Vi ska ställa höga krav, men vi ska också vara tydliga. Vi ska se till att det är enkelt att göra rätt för dem som vill vara med och att de som åker ur upphandlingssystemet, de som inte får leverera, inte är de som fastnar i byråkrati utan de som helt enkelt inte är tillräckligt bra för att få erbjuda service eller produkter till våra invånare. Det ska vara kvalitet, inte krångel, som avgör om man är med och levererar till det offentliga för skattebetalarnas pengar.

På tal om pengar kommer vi till prisfrågan. Det är klart att i en vänsterpartists värld är detta ett nollsummespel där det inte är fråga om en välfungerande dynamisk marknad där det finns flera olika aktörer som levererar exempelvis mobiltelefoner till Alvesta kommun. Då spelar det ingen roll hur många man är eller hur väl det fungerar, för det blir direkt en fråga om att det blir sämre för någon när ett pris ska bli lägre.

Det är tvärtom så att om vi har ett välfungerande upphandlingssystem kan man komma i en situation där det finns kanske fem aktörer som är redo att erbjuda en kommun en lösning. Då kan man tänka sig att de behöver göra det till ett bättre pris än om det bara finns en. Detta är poängen. Vi ska inte pressa priser på saker när detta inte går att göra, men i välfungerande konkurrens kommer vi att få ett bättre prisläge.

Anf. 12 CICZIE WEIDBY (V) replik:

Herr talman! Vilken tur att Oliver har en replik kvar eftersom han inte svarade på hur många underentreprenörer man ska kunna ha.

Oliver Rosengren säger att det ska vara tydligt och enkelt att göra rätt och att konkurrera. Men så är det inte nu, för de som vinner upphandlingar är alltid de som kommer med lägsta pris. Man kan räkna ut hur det kommer sig att de har det lägsta priset; det är för att entreprenören i fråga köper upp andra leverantörer under sig för att utföra jobbet. Det är detta som är pudelns kärna och problemet: att de bra företagen inte tillåts konkurrera på lika villkor. En entreprenör kommer in och ger ett pris och köper sedan in väldigt lågbetalda personer för att göra jobbet. Det vore mycket bättre om man begränsade antalet underentreprenörer så att man visste vem som utför jobbet och, framför allt, om villkoren för att utföra jobbet är hyggliga och bra.

Jag skulle kunna ställa många fler frågor, men jag stannar där. Oliver Rosengren får nu möjlighet att under två minuter berätta hur han tänker att det ska se ut och hur många underentreprenörer man ska kunna ha för att bedriva en bra och säker verksamhet.

Anf. 13 OLIVER ROSENGREN (M) replik:

Herr talman! Jag ska erkänna att det även om jag ibland kanske till och med kan prata något för fort var svårt att hinna med alla Ciczie Weidbys tre frågor på två minuter. Därför är det bra att jag nu får ägna två minuter åt den tredje frågan.

Du sätter fingret på något mycket relevant, Ciczie Weidby, när det gäller vad som inte funkar vid upphandlingar. Vi lägger oproportionerligt mycket kontroll, krav, granskning och uppföljning i upphandlingsmomentet men har alldeles för lite uppföljning under processen. Det är det som gör att vi så ofta inte får det vi har köpt – att kommuner kan ha boenden som upphandlats för unga som mår dåligt och har jättesvåra problem, där det påstås att de ska få välfungerande heldygnsvård men de inte får det. Det är det som gör att det kan finnas byggarbetsplatser som klart och tydligt uppger att de ska följa alla regler men inte gör det. Detta kan i värsta fall sluta med att människor får sätta livet till på sitt arbete. Det är helt oacceptabelt och fruktansvärt och ska inte förekomma i Sverige.

Detta är skälet till att de krav som ställs inte bara ska ställas vid ett skrivbord när det görs en upphandling utan också måste ställas genom hela leveransprocessen så att vi följer upp och säkerställer att man gör och ger det man får betalt för.

Du ber mig ange ett antal underleverantörer. Det är såklart inte möjligt för mig att säga exakt si eller så många. Det viktiga är att den som svarat på ett anbud, vunnit en upphandling och ingått ett avtal ska vara ansvarig, oavsett om man inte har en enda underentreprenör eller om man har flera. Man är ansvarig för att avtalet, lagen och alla krav som ställs följs, inte bara på leveransens första utan också på dess sista dag.

Anf. 14 GUNILLA CARLSSON (S):

Herr talman! Offentlig upphandling omsätter miljardbelopp i Sverige varje år. Det handlar om en betydande del av samhällets totala ekonomi och om våra gemensamma skattepengar, som ska användas på ett ansvarsfullt och klokt sätt.

Genom upphandlingslagstiftningen har vi möjlighet att motverka korruption, godtycke och slöseri med skattepengar. Men vi har också ett ansvar att ställa krav på att pengarna går till företag som erbjuder goda arbetsförhållanden, att arbetarnas rättigheter tillgodoses och att man upphandlar med klimat- och miljöhänsyn. Det är viktigt att man anlitar företag som vill göra rätt för sig. Offentliga medel ska aldrig bidra till osund konkurrens och till att dumpa villkoren på svensk arbetsmarknad.

Tyvärr ser vi, herr talman, hur arbetslivskriminalitet är ett växande problem, och detta får konsekvenser på flera olika sätt. Oseriösa aktörer gör goda affärer genom kreativa upplägg. Man betalar ingen skatt, och det förekommer momsbedrägerier och parallell brottslig verksamhet. Utländsk arbetskraft exploateras.

Seriösa företag upplever att upphandlingar ibland har alltför stort fokus på låga priser, att de relevanta kvalitetskraven är för få och att man brister i avtalsuppföljningen. Kombinationen av låga priser och bristande avtalsuppföljning riskerar att ge oseriösa företag en konkurrensfördel i förhållande till de företag som följer regelverk och avtal. I vissa fall väljer de seriösa företagen bort att lägga anbud, för de vet att de aldrig kan och inte heller vill konkurrera med så låga priser.

Att oseriösa företag får uppdrag via offentlig upphandling innebär att våra offentliga medel bidrar till att upprätthålla verksamheter där människor far illa. I förra veckan besökte jag ett av de sju a-krimcenter som den förra socialdemokratiska regeringen inrättade. Jag fick bland annat höra berättelser om hur vuxna och ibland även barn bor på arbetsplatser. Mäniskor sover och lagar mat i miljöer som är direkt hälsofarliga. De befinner sig i Sverige och tvingas arbeta och leva här under extremt dåliga förhållanden, som faktiskt rent av är olagliga.

Herr talman! Förra året blev ett svart år när det gäller arbetsplatso-lyckor – 65 personer gick till arbetet men kom aldrig hem igen. I går kunde jag läsa på Arbetsmiljöverkets hemsida att det redan efter årets två första månader är 8 personer som har förolyckats i samband med sitt arbete. Detta är en stor tragedi, för familj, närstående, vänner och arbetskamrater men också för hela samhället.

Dessa personer har mist livet i samband med att de utförde sitt arbete. Detta kan vi aldrig acceptera. Alla måste kunna känna sig trygga när de går till sina arbetsplatser.

Att ställa krav gällande arbetsmiljö redan vid upphandling förebygger förstås både arbetsplatsolyckor och arbetsjukdomar. Det är också ett effektivt sätt att förhindra att oseriösa företag skaffar sig konkurrensfördelar genom att bryta mot arbetsmiljölagen för att vinna anbud.

Men antalet underleverantörer påverkar också. Framför allt påverkar det hur arbetet planeras och genomförs och hur man kan utkräva ansvar om något händer. I dag använder man underleverantör på underleverantör i flera led. Det finns stor risk att huvudleverantören till slut inte har någon kontroll på sina egna underleverantörer.

För några veckor sedan hade jag, herr talman, en interpellationsdebatt här i kammaren med statsrådet Slottnér, med anledning av att han är ansvarig för just upphandlingsfrågorna. Min fråga till statsrådet handlade om ifall regeringen har för avsikt att agera för att ändra upphandlingsregelverket i syfte att minska antalet olyckor och begränsa möjligheterna till fusk.

I sitt svar sa ministern bland annat att den mest effektiva åtgärden mot företag som ägnar sig åt arbetslivskriminalitet är att aldrig ge dessa aktörer tillträde till marknaden – att kriminella aktörer som systematiskt agerar i strid mot lagar och förordningar inte ska få offentliga kontrakt genom upphandling.

Jag kan inte annat än hålla med. Men för att detta ska bli verklighet ser vi socialdemokrater att man måste skärpa upphandlingslagstiftningen och skapa de verktyg som behövs.

Jag har full respekt för alla som arbetar med upphandling. Man har väldigt olika förutsättningar, med alltifrån stora upphandlingsorganisationer till någon enstaka person. Jag vet att Upphandlingsmyndigheten gör ett bra jobb med att hjälpa till och informera, och i de flesta fall fungerar upphandlingarna väl.

Men vi ser att en hel del förbättringar borde genomföras.

Till exempel skulle man behöva stärka informationsutbytet inom EU. I dag finns e-Certis, men det är otillräckligt. Det bör finnas ett gemensamt system inom unionen för att kontrollera att skatt och sociala avgifter betalas in i vederbörlig ordning.

Vi vill att regeringen ska gå vidare med förslaget från utredningen om en effektiv och tillförlitlig kontroll av leverantörer vid tilldelning av offentliga kontrakt, den så kallade Leverantörskontrollutredningen, som har lagt fram förslag om att låta Bolagsverket ansvara för en funktion som möjliggör samordnade registerkontroller. På så sätt kan den upphandlande organisationen få tillgång till i dag sekretessbelagda uppgifter från register hos Boverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och länsstyrelserna.

Man måste också titta på problemet med de långa leverantörskedjorna, eftersom de innebär en ökad risk för att överenskomna avtalsvillkor inte respekteras och försvårar uppföljning av efterlevnad hos samtliga underleverantörer. Vi anser att man bör begränsa antalet underleverantörsled och tillsätta en utredning som tittar på hur en sådan skulle kunna utformas.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 11. Men vi ställer oss självklart bakom samtliga socialdemokratiska reservationer. (Applåder)

Anf. 15 DAVID PEREZ (SD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 3 i betänkandet.

Offentlig upphandling omsätter ungefär 900 miljarder årligen, vilket motsvarar ungefär en sjättedel av svensk bnp. Det bidrar till att myndigheter, regioner, kommuner och andra offentliga aktörer förhåller sig transparent till både företag och medborgare. Som med all lagstiftning finns det alltid saker som kan förbättras – det har vi hört i dag från talarstolen – och det här är inget undantag.

Förra året lämnades i snitt 4,8 anbud per upphandling, vilket är en minskning jämfört med året innan. Vid 21 procent av alla upphandlingar inkom bara ett anbud, vilket är i linje med förra året. Det innebär att mer behöver göras. Majoriteten av dessa upphandlingar görs just av kommuner. En ökad konkurrens, även inom det offentliga, bidrar till att öka effektiviteten och antalet arbetstillfällen, något som vi alla välkomnar.

Vi har i dag från talarstolen också hört mycket om en person som har gjort ett väldigt viktigt arbete. Det är också viktigt med ordning och reda i det offentliga. Det stora avslöjandet om hur kommuner runt om i landet brister i sin uppgift och slarvar med leverantörsfakturor är oroande. Mannen bakom detta är, som vi redan har hört, Jens Nylander. Han visade hur ett flertal kommuner kringgått upphandling och exempelvis köpt licenser som aldrig använts, säkerhetsnycklar som aldrig hämtats ut och elverk som införskaffats via Blocket. Det är allvarligt. Enligt sina egna beräkningar bedömer han att det offentliga kan spara upp till 90 miljarder. Det behövs helt enkelt bättre och mer omfattande granskningar.

Det stora arbetet med granskningar ligger just på beställaren, men det finns även en vägledande myndighet för detta, Upphandlingsmyndigheten, som arbetar aktivt med att underlätta för fler att delta i upphandlingar. Men det är långt ifrån enkelt, som vi har hört här i dag, i synnerhet för små företag. Den statistikdatabas som vi talade om här från talarstolen för ett par år sedan finns i dag på plats och bidrar med god insikt om hur upphandlingar kan utvecklas och bli ännu bättre.

Det är viktigt med tydliga krav vid upphandlingar, ibland tuffa sådana. Men det är också viktigt att de följs upp och har ett konkret syfte. Ett företag som saknar en specifik certifiering ska inte falla bort på grund av en teknikalitet om varan eller tjänsten uppfyller övriga krav. Kollektivavtal, som lyfts fram i vår motion, är ett annat krav som ibland gör att företag gallras bort även om deras vara eller tjänst uppfyller kraven.

Ett annat förslag som vi från Sverigedemokraterna driver är att en upphandling bör kunna delas upp i mindre beståndsdelar för att uppmuntra till konkurrens från småföretag, alternativt att dessa små aktörer kan gå samman för att vinna en stor upphandling. På så sätt finns ett alternativ för små företag att samarbeta för att vinna en upphandling.

Herr talman! Det finns i dag en oro för att direktupphandlingar inte sker på lika villkor. Vi anser därför att gränsen för direktupphandlingar behöver höjas och att transparensen i samband dessa behöver öka för att undvika risken för korruption och missbruk. Denna form av upphandling

behöver inte annonseras på samma sätt och är inte tillgänglig för granskning av andra företag eller marknadsaktörer.

Gällande betänkandet har Sverigedemokraterna en rad kommittémotioner som exempelvis lyfter fram vikten av att kunna ställa om vid händelse av kris. Det kan exempelvis gälla inköp av livsmedel. Om vi kan hjälpa våra inhemska företag i tider av kris tycker vi att det ska göras. I längden spelar dessa aktörer också en väldigt viktig roll, inte minst för det civila försvaret och beredskapen. Vi hade även gärna sett nationella riktlinjer som gör att offentliga inköp kan styras mer mot svenskproducerade varor.

En viktig del av upphandlingarna är just inköp av livsmedel. Sverige har tydliga krav på djurhållning och djurskötsel, och användningen av exempelvis antibiotika är förhållandevis låg. Bedövning före slakt är enligt vår uppfattning ett måste, men det är det inte utomlands. Det kött som ibland importeras och serveras kommer från länder som inte har lika strikta lagar och regler som Sverige. Därför anser vi att samtliga livsmedel som upphandlas offentligt ska produceras i enlighet med svensk miljö- och djurskyddslagstiftning när det är möjligt. Det ska inte råda någon tvekan om att den mat som serveras i våra skolor, på sjukhus eller på äldreboenden uppfyller samma tuffa krav som om den vore svensk. Det är naturligtvis upp till varje kommun att ställa denna form av krav i dag, men vi anser att det ska vara tvingande.

Avslutningsvis, herr talman, tycker jag att det är viktigt att vi främjar småföretagen i hela Sverige. Kan vi få fler entreprenörer att ge sig in i upphandlingar och komma med anbud kommer konkurrensen att leda till en mer kostnadseffektiv produkt, fler arbetstillfällen och möjligheter till entreprenörskap och förhoppningsvis mindre slöseri när det görs rätt.

Anf. 16 GUNILLA CARLSSON (S) replik:

Herr talman! Jag lyfte i mitt anförande fram att vi ser ett allt större problem med välfärds kriminalitet, bolag som ger sig in i välfärdssektorn och använder våra gemensamma skattepengar för att bedriva illegal verksamhet. Företag startar och bedriver verksamhet, men de betalar inte skatt och sociala avgifter. De skickar pengarna utomlands. De lägger ned bolagen när någon myndighet börjar upptäcka att de bedriver felaktig verksamhet eller ägnar sig åt fuffens på olika sätt. De lägger ned och startar nya bolag. Ibland använder de sig av olika målvakter för att kunna göra de här affärerna. Därmed försvinner många miljarder ut från Sverige. Det är pengar som skulle kunna användas till vår gemensamma välfärd. Inte minst lyfts problemet med sekretessen mellan myndigheter fram – att man inte kan lämna över information mellan myndigheterna.

Min fråga till ledamoten handlar dels om möjligheten att avskaffa sekretessen mellan myndigheter, dels om Leverantörskontrollutredningen. Utredningen har nu lagt fram ett förslag om att Bolagsverket ska få i uppdrag att ansvara för samordnad registerkontroll för att göra det lättare att gå in och se om ett företag som lägger ett anbud har bedrivit en bra verksamhet eller inte och om man har betalat de skatter och den moms som man ska göra i Sverige, till exempel.

Hur ser ledamoten på förslaget som Leverantörskontrollutredningen har lagt fram och på välfärds kriminaliteten som i många fall lever på den här typen av upphandlingar?

Anf. 17 DAVID PEREZ (SD) replik:

Herr talman! Tack, Gunilla Carlsson, för frågan!

Välfärds kriminalitet är oerhört allvarligt. Det handlar om väldigt stora skattemedel som försvinner till fel saker. Vi vet att kriminella utnyttjar kommuner och regioner på fel sätt. Det här är en utveckling som har eskalerat, inte minst när ledamotens parti satt vid regeringsmakten.

Jag tycker ändå att det är rimligt att frågan lyfts fram. Utredningen om den utbetalningsmyndighet som i dag har uppdraget att se till att utbetalningarna sker på rätt sätt var det ni som tillsatte, och nu har vi alltså Utbetalningsmyndigheten på plats. Jag tycker att den gör ett jättebra jobb.

Naturligtvis behöver arbetet för att klämma åt både kriminalitet och fusk intensifieras. Illegal verksamhet i det offentliga måste stävjas. Vi får aldrig tappa vår vilja att stå emot dem som gör fel och begår kriminella handlingar kring det offentliga.

Leverantörskontrollutredningen låter intressant, och regeringen kommer säkerligen att titta närmare på detta. Förhoppningsvis kan vi förbättra systemet jämfört med hur det fungerar i dag.

Anf. 18 GUNILLA CARLSSON (S) replik:

Herr talman! Den förra socialdemokratiska regeringen fattade beslut om att tillsätta Utbetalningsmyndigheten. Jag är glad att regeringen har gått vidare i detta, för vi ska verkligen använda våra gemensamma skattepengar på ett så klokt sätt som möjligt. De företag som väljer att utnyttja systemen ska inte kunna ta del av våra gemensamma skattepengar.

Leverantörskontrollutredningens betänkande ligger i dag på regeringens bord. Det skulle vara bra om också Sverigedemokraterna är med och driver på i den frågan så att det faktiskt kommer en proposition om att fatta detta beslut. Inte minst myndigheterna efterfrågar möjligheten att erbjuda registerkontroll till alla dem som upphandlar för närmare 900 miljarder. På så sätt skulle man faktiskt kunna stoppa många av de kriminella bolagen från att komma in i upphandlingssystemet.

En annan del handlar om de långa leverantörskedjorna – leverantör på leverantör som utför arbetet. Det har visat sig att detta innebär problem, för till slut har huvudleverantören inte någon koll på vad underleverantörerna gör eller om de bedriver en sjyst verksamhet. Ibland försvinner de till och med och går i konkurs. Man har ingen koll.

Hur ser ledamoten David Perez på att begränsa möjligheterna i underleverantörsleden? Skulle Sverigedemokraterna vara beredda att här i kamraren rösta för att minska antalet underleverantörer i upphandlingar?

Anf. 19 DAVID PEREZ (SD) replik:

Herr talman! Tack återigen för frågorna, Gunilla Carlsson!

När det kommer till leverantörsledet och leverantörskedjorna tror jag att det är väldigt svårt att begränsa det till ett visst antal. Alla branscher har olika förutsättningar och olika möjligheter att utöva sin verksamhet, och jag tycker inte att vi politiker ska säga att de ska arbeta på ett visst sätt.

Naturligtvis ska vi ta fram rätt förutsättningar så att fel inte begås, oavsett om det handlar om 10, 20 eller 30 leverantörer. Det viktiga i det här fallet är att det görs rätt, inte hur många som nyttjas. Även Socialdemokraterna är väl intresserade av arbetstillfällena och att fler ska kunna gå till ett arbete och jobba, gärna i det offentliga.

Jag tycker också att vi har hört goda argument från andra partier här i dag varför just det här kan vara problematiskt. Vi kommer naturligtvis att få anledning att återkomma till den frågan. Ni driver ju den, och följaktligen kommer vi att debattera den.

Frågan om registerkontroller är naturligtvis intressant, och den kommer vi att få diskutera om det kommer en proposition. Jag kan inte här och nu säga hur vi från Sverigedemokraterna ställer oss till ett sådant förslag, men vi får som sagt anledning att återkomma till det.

Jag tycker ändå att det viktiga när det gäller offentliga upphandlingar, som vi har talat om här i dag, är just att man ska ha koll på det som upphandlas. Jens Nylander har med hjälp av artificiell intelligens blottlagt att det finns svagheter i dag, så att just registerkontroller skulle vara lösningen på alla fel är inte säkert. Men jag tycker ändå att det finns anledning att diskutera frågan ytterligare, för vi har i dag en välfärdsbrottslighet som är bortom kontroll för det offentliga, och vi måste göra mer.

Anf. 20 CICZIE WEIDBY (V):

Herr talman! Vänsterpartiet anser att det ska råda ordning och reda vid offentlig upphandling. Arbetstagare som arbetar inom offentligt finansierade verksamheter som upphandlas ska garanteras sjysta löner och villkor. Skattemedel ska inte gå till företag som dumpar löner och arbetsvillkor.

I dag finns stora problem med hur offentlig upphandling tillämpas. Alltför ofta är lägsta pris vägledande, vilket leder till att oseriösa företag vinner upphandlingar genom att hålla priserna nere på bekostnad av en god arbetsmiljö och rimliga arbetsvillkor. De krav som ställs följs alltför sällan upp.

Herr talman! Efter valet 2014 slöt Vänsterpartiet en överenskommelse med Socialdemokraterna och Miljöpartiet. En av punkterna handlade om att få bort social dumpning i offentlig upphandling. Den delen av överenskommelsen resulterade i propositionen *Nytt regelverk om upphandling*, som antogs av riksdagen med vissa ändringar. Beslutet innebär att de upphandlande myndigheterna vid upphandlingar över tröskelvärdet ska ställa särskilda arbetsrättsliga villkor, såsom krav på kollektivavtalsenliga villkor vad gäller lön, arbetstid och semester. Det var behövligt. Därmed garanteras arbetstagarna sjysta löner och villkor.

Nu är det dock hög tid att genomföra förslagen i denna proposition fullt ut. I propositionen föreslogs även att upphandlande myndigheter, utöver möjligheten att ställa krav på kollektivavtalsenliga villkor vad gäller lön och semester, även skulle få ställa krav på försäkringar, pensioner och annan ledighet än semester. Den här delen av propositionen avsågs av de borgerliga partierna och Sverigedemokraterna. Dessutom begränsades möjligheten att ställa krav på lön, arbetstid och semester till upphandlingar över tröskelvärderna, vilket motsvarar ungefär en tredjedel av upphandlingarna. För en stor andel av upphandlingarna finns det således inte möjlighet att ställa sådana krav, vilket såklart skapar utrymme för underbudskonkurrens och social dumpning i samband med offentlig upphandling.

Herr talman! Ett problem som inte åtgärdats genom det nya regelverket är just de långa underentreprenörskedjor som flera av oss har pratat om här i dag och som ofta präglar offentligt upphandlade projekt, särskilt inom bygg- och anläggningsbranschen. Huvudentreprenörer tar ofta in flera led av underentreprenörer. Detta leder till långa kedjor, vilket såklart innebär brister i samordning och kontroll. Ju längre ned i kedjorna man kommer, desto sämre koll har man på arbetsmiljö och arbetsvillkor. Svartjobb, skattefusk och låglönekonkurrens är vanligt förekommande.

Vänsterpartiet anser att det som huvudregel ska ställas krav på att det finns max två led av underentreprenörer vid offentlig upphandling. Då skulle möjligheterna till samordning och kontroll stärkas.

Problemet med långa underentreprenörskedjor vid offentlig upphandling är akut och behöver åtgärdas nu. Det blev ytterst tydligt under 2023, då vi kunde konstatera att många av de tragiska arbetsplatsolyckorna med dödlig utgång skedde på arbetsplatser med okontrollerbart många underentreprenörer.

Ett annat problem med den nuvarande upphandlingslagstiftningen är när en ny entreprenör tar över driften över en verksamhet som från början drevs av till exempel en kommun eller en myndighet. I samband med övergången till den nya entreprenören kan man nämligen låta alla de som var anställda där tidigare söka sina tjänster på nytt till ett betydligt sämre kollektivavtal och därmed en avsevärt lägre lön.

Detta är ett återkommande problem vid offentliga upphandlingar. Grundproblemet är att det är möjligt för beställaren att anta det anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga för beställaren, det vill säga lägsta möjliga kostnad inom ramen för lagstiftningens krav.

Detta innebär att företag som omfattas av kollektivavtal med lägre löner och ofta sämre villkor såklart vinner upphandlingarna. För de anställda innebär detta en successiv lönesänkning i samband med varje ny upphandling. Detta, mina vänner, är en form av statligt sanktionerad lönesänkningspolitik.

För att komma till rätta med detta bör upphandlingslagstiftningen ses över. Det ska inte vara möjligt för beställaren att i samband med en ny upphandling anta bud som innebär sänkta löner för de anställda. Det är rimligt att de anställda, när det blir en ny entreprenör, följer med och garanteras precis samma löner och villkor som de hade tidigare.

Till sist, herr talman, saknas även nationell koordinering mellan de upphandlande myndigheterna. Bristen på nationell koordinering gör att oseriösa företag som upptäcks i en kommun eller region kan fortsätta att bedriva sin verksamhet och vinna kontrakt i andra delar av landet. Detta måste vi komma till rätta med.

Vänsterpartiet anser att regeringen bör dels utreda möjligheten att upprätta system där samtliga upphandlande myndigheter och statliga och kommunala bolag måste delta, dels inrätta en svart lista över oseriösa företag.

Vänsterpartiet anser att det ska råda ordning och reda på svensk arbetsmarknad i allmänhet och inom det offentliga i synnerhet. Med detta vill jag tacka för ordet och för besöket i finansutskottet och yrka bifall till reservation nummer 8.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 17.)

§ 10 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till förordning om stärkt polissamarbete i fråga om människosmuggling och att stärka Europols stöd för att förebygga och motverka sådan brottslighet

Prot. 2023/24:80

6 mars

*Subsidiaritetsprövning
av EU-förslag*

Justitieutskottets utlåtande 2023/24:JuU30

Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till förordning om stärkt polissamarbete i fråga om människosmuggling och att stärka Europols stöd för att förebygga och motverka sådan brottslighet (COM(2023) 754)

föredrogs.

Anf. 21 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Det känns lite oväntat att jag från Centerpartiet står här i riksdagen och anser att vi ska lyfta en fråga till EU-nivån när övriga partier är tveksamma, vi som alltid har förespråkat decentralisering och att beslut ska fattas på lokal och nära nivå, helst av individen själv, vi som slår vakt om personers frihet, integritet och självbestämmande. Jag ska återkomma till varför det är av just dessa skäl som vi agerar som vi gör i detta ärende.

I dag hanterar vi huruvida ett förslag till förordning som avser den delade befogenheten, det vill säga det brottsbekämpande området, är i enlighet med subsidiaritetsprincipen. Detta innebär att vi ska avgöra om det som ska regleras kan lösas effektivare nationellt än i ett samlat EU där alla 27 medlemsländer förbinds att göra mer eller mindre likadant.

Vi ska även göra en proportionalitetsbedömning, alltså bedöma om de föreslagna åtgärderna är av rätt art och har rätt intensitet för att lösa problemet.

Då kommer vi till den sakfråga som prövningen rör: handel och smuggling. Bara detta känns spontant som en fråga som löses bäst samlat än genom att 27 olika länder gör olika.

Sedan kommer vi till vad som smugglas och handlas. Det är inte vapen, narkotika eller saker vi pratar om, utan det är människor som smugglas, ofta på ett sätt som gör att deras utsatta position utnyttjas grovt. Och så har vi detta med människohandel främst för sexuella ändamål och som arbetskraft, som båda är grova brott där individer behandlas och utnyttjas hänsynslöst.

Människosmuggling och, kanske ännu mer, människohandel rör den yttersta bristen på och den yttersta frånvaron av personers frihet, integritet och självbestämmande. Just de värden som jag nämnde tidigare är skälet till att vi ofta anser att EU inte ska lägga sig i, men i just detta fall behövs EU som en gemensam kraft mot det här.

Vi anser att förordningen avser en fråga som man inte kan lösa var och en för sig. Vi ska komma ihåg att vi inte enbart yttrar oss om de svenska förhållandena utan om hur vi ser på frågans lösning i samtliga medlemsländer. Detta avser länder som i nuläget inte ens ingår i Schengensamarbetet, till exempel Bulgarien och Rumänien, som med denna förordning skulle förpliktas att vidta åtgärder i denna fråga.

Herr talman! Jag medger att majoriteten säger att detta är en viktig fråga, inte tu tal om det. Jag ska inte förespegla något annat. Vad är det då som majoriteten reagerar på i förslaget? Det finns ett krav på att den nationella polisen ska utse särskilda funktioner som ska specialiseras inom detta

område. I den officiella översättningen står det alltså "utse", inte "inrätta". Jag tycker att detta är fullt rimligt därför att "utse" för mig är att visa på vilka avdelningar som är ansvariga. Vi pratar ofta om accountability, som vi tycker är viktigt.

Sedan reagerar man på att Europol ska få föreslå att en operativ arbetsgrupp ska inrättas, alltså inte besluta, utan föreslå. I stället säger majoriteten att samarbetet med Europol fungerar bra och att en utökning av samarbetet måste stå i proportion till de kostnader som kommer att uppstå för att tillgodose de ökade insatserna. Detta är dock inte den bild som EU har av människosmuggling och människohandel. Det ökar, och nya arbetssätt behövs.

Vi i Centerpartiet gör samma bedömning som kommissionen i denna fråga, nämligen att detta är ett viktigt steg i det gränsöverskridande arbetet mot människohandel och människosmuggling, där alla länder inte har instanser, funktioner och resurser för samverkan som är till för att bekämpa och lagföra ett av de mest grova brotten: människohandel.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Anf. 22 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Herr talman! Människosmuggling och människohandel till och inom EU är omfattande och ett allvarligt problem. I hög grad bedrivs denna verksamhet av smugglingsnätverk som utför grov organiserad brottslighet. Migrantsmuggling ligger exempelvis bakom hundratusentals irreguljära, det vill säga olagliga, inresor till EU.

Under 2023 upptäcktes ungefär 330 000 irreguljära gränspassager vid EU:s yttre gränser, vilket är en ökning med 17 procent jämfört med 2022 och den högsta nivån sedan 2016. Kommissionen uppskattar att mer än 90 procent av de irreguljära migranter som tar sig till EU använder sig av smugglare.

Smugglingsnätverken gör stora vinster på den brottsliga verksamheten. Det kan handla om upp till 6 miljarder euro per år över hela världen som dessa nätverk tjänar. Förenat med människosmugglingen utnyttjas också många människor i människohandel för sexuella ändamål eller för arbetslivet. Att bemöta smugglingen kraftfullt och bestämt är därför av yttersta vikt för att minska både den irreguljära migrationen och människohandel och utnyttjande.

Kommissionen lämnade i november ett förslag som syftar till att stärka polissamarbetet för att förebygga, upptäcka och utreda migrantsmuggling och människohandel och att förstärka Europols stöd till förebyggande och bekämpande av sådana brott.

En del av behandlingen av ett förslag från kommissionen är att de nationella parlamenten har att pröva huruvida förslaget är förenligt med den så kallade subsidiaritetsprincipen, det vill säga att EU ska vidta en åtgärd endast om och i den mån målen för den planerade åtgärden inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna. I det ligger också ett proportionalitetskriterium, vilket innebär att den föreslagna åtgärden inte får gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det eftersträvade målet med åtgärden.

Utskottet ställer sig, liksom regeringen, positivt till den föreslagna förordningens ansats om att på ett mer effektivt sätt än i dag skapa förutsättningar för att bekämpa människosmuggling och människohandel och an-

ser att den högre ambitionsnivån för arbete mot denna typ av gränsöverskridande brottslighet är motiverad.

Enligt utskottets bedömning har förslaget i stora delar fått en utformning som är förenlig med subsidiaritetsprincipen. Men samtidigt anser utskottet att delar av förslaget strider just mot subsidiaritetsprincipen. Även om samarbete mellan medlemsstaterna, tredjeländer och exempelvis Euro-pol och Frontex är nödvändigt i kampen mot människosmuggling och människohandel och att målen inte i tillräcklig omfattning kan uppnås av medlemsstaterna själva ställer sig utskottet tveksamt till om det i alla delar kräver en reglering på den detaljnivå som föreslås i kommissionens förslag. Detta går också i linje med den bedömning som regeringen har förankrat med utskottet vid en överläggning nyligen, det vill säga att regeringen i viss mån delar kommissionens bedömning av förslagets förenlighet med subsidiaritetsprincipen och proportionalitetsprincipen men anser att såväl behovet av föreslagna åtgärder som kompetensfördelning mellan EU och medlemsstaterna behöver klargöras och motiveras ytterligare.

Utskottet konstaterar att det krävs ytterligare analys av behovet av och mervärdet i att reglera verksamhetsområdet på det sätt som EU-kommissionen föreslår. Nödvändigheten av och proportionaliteten i de föreslagna åtgärderna bör därför noggrant bedömas.

En brist är också att förslagen inte åtföljs av utförliga konsekvensbedömningar. I det motiverade yttrande som utskottet föreslår att riksdagen ska lämna till kommissionen framhålls att man i det fortsatta arbetet med förordningen noga överväger hur förslagets olika delar förhåller sig till subsidiaritetsprincipen och beaktar kompetensfördelningen mellan EU och medlemsstaterna.

Anf. 23 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! I dag debatterar vi subsidiaritetsprövningen av ett förslag till förordning från EU-kommissionen. Förslaget handlar, som nämnts här, om att stärka Europols roll och kapacitet för att bekämpa människosmuggling och människohandel.

Som kristdemokrat välkomnar jag att EU-kommissionen tar initiativ för att stärka polissamarbetet och att vi tillsammans arbetar för att motverka akuta, gränsöverskridande problem som människosmuggling och människohandel. Det är en allvarlig brottslighet som i grunden drabbar utsatta människor som cyniskt utnyttjas av människosmugglare och skapar stora problem för EU:s medlemsstater. Det är en brottslighet där Europol har en viktig samordnande roll.

Det var på goda grunder som den gränsöverskridande organiserade brottsligheten och kampen mot denna gjordes till en av det svenska ordförandeskapets prioriteringar våren 2023.

Enligt Europols bedömning är 70 procent av de kriminella nätverken aktiva i mer än tre EU-länder samtidigt. Det är en verklighet som kräver fördjupat samarbete inom rätts- och kriminalpolitiken, där vi måste göra vissa saker tillsammans över våra nationsgränser och där vi även strävar efter ett bättre samarbete med tredjeländ. Om vi inte gör det hamnar vi steget efter de kriminella som utnyttjar EU:s inre marknad och fria rörlighet till sin fördel.

Prot. 2023/24:80

6 mars

*Subsidiaritetsprövning
av EU-förslag*

Herr talman! Brottsligheten kräver, som sagt, insatser både på nationell nivå och på EU-nivå. För svensk del handlar det om att fullfölja alla de insatser som vi kristdemokrater och regeringen har påbörjat med ett paradigmskifte inom rätts- och migrationspolitiken. Tempot i reformarbetet är högt, med flera åtgärder som redan är på plats, och mer är på väg.

För att bekämpa den organiserade brottsligheten behöver vi också göra saker tillsammans. Här är de gemensamma EU-myndigheterna Europol och Eurojust viktiga, där vi kristdemokrater vill se ett stärkt samordningsmandat och ett fördjupat samarbete med tredjeländer och med EU:s kandidatländer.

Frågan om brottsbekämpning hänger även ihop med migrationspolitiken och EU:s gränsbevakning. Faktum är att över 90 procent av de illegala migranterna som kommer hit betalar människosmugglare för att ta sig till Europa.

Många tar sig in i unionen och går sedan under jorden och skapar en grogrund för växande skuggsamhällen och kriminalitet runt om i Europa. Som kristdemokrat vill jag vara tydlig med att det måste vara vi i Europa och inte människohandlarna som avgör vem som kommer in i unionen.

Herr talman! Europol och deras underrättelseverksamhet fyller i dag en viktig funktion i kampen mot den organiserade brottsligheten. De utgör en underrättelse- och stödtjänst med expertis till alla våra brottsbekämpande myndigheter, främst Polismyndigheten men även Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket, Tullverket, Säpo och Kustbevakningen.

Tillsammans med Europol och Eurojust kan svensk polis och åklagare se till att samordningen kring gränsöverskridande brottsutredningar fungerar. Eurojust kan till exempel hjälpa till med tvångsmedel i pågående förundersökningar, och Europol har viktiga databaser som är ett viktigt informationsstöd för att kunna gripa och lagföra grovt kriminella.

Det står klart att vi måste fördjupa EU-samarbetet när det kommer till gränsöverskridande brottslighet. Det finns en god intention med EU-kommissionens förslag, nämligen att stärka Europols arbete mot människosmuggling, som är en verksamhet som är mycket lönsam för kriminella nätverk. Men samtidigt som vi måste fördjupa samarbetet måste vi också sätta gränser för det, och i detta fall handlar det om ett förslag att utöka Europols mandat.

Här menar jag som kristdemokrat att förslaget från EU-kommissionen behöver förtydligas. Det gäller särskilt i fråga om Europols operativa befogenheter, i synnerhet förslagen om att ge Europols verkställande direktör särskilt mandat att föreslå att en operativ arbetsgrupp inrättas, utplacering av personal och att Europol ska inrätta en så kallad reservpool av medlemstatsexperter för utplacering som Europols operativa stöd.

Att ge Europol ett operativt mandat enligt nu föreliggande förslag är, enligt vår mening, inte helt förenligt med subsidiaritetsprincipen, som vi kristdemokrater så starkt värnar, utan detta ska vara en nationell kompetens. Jag beklagar också att förslaget inte åtföljs av någon konsekvensbedömning. I det fortsatta arbetet med förslaget behövs det en djupare analys av vad det närmare skulle innebära vid ett genomförande, och där man noggrant ser över kompetensfördelningen mellan EU och medlemsländerna.

Beslut ska fattas på lägsta ändamålsenliga nivå, så nära medborgarna som möjligt. För oss kristdemokrater handlar det om att ha ett vasst men smalt EU, ett EU som hanterar gränsöverskridande frågor men överlåter till medlemsländerna att hantera frågor som bäst hör hemma inom den nationella kompetensen.

Då är samarbete och samordning det centrala, och där ska vi vara starka. Men vi vill inte se en ökad överstatlighet där vi flyttar operativ makt från svensk polis till EU-nivå. Det operativa måste vara upp till de nationella brottsbekämpande myndigheterna, och gärna i så kallade joint investigation teams i ärenden som berör flera länder. Det är ett instrument som har visat sig fungera alldeles utmärkt men som givetvis kan utvecklas och förbättras.

Herr talman! Subsidiaritet och proportionalitet ska värnas. Därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

§ 11 Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt

Civilutskottets betänkande 2023/24:CU10
Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt
föredrogs.

Anf. 24 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V):

Herr talman! De senaste åren har varit påfrestande för de svenska hushållen. Pandemin har följts av en stigande inflation och av kraftiga ränte- och hyreshöjningar. Rysslands orättfärdiga aggressionskrig mot Ukraina har också satt sina spår. Det gäller inte minst energimarknaden, där de svenska elpriserna har ökat via gaspriserna på kontinenten.

För att få tillvaron att gå ihop har många tvingats belåna sig. Kronofogden uppger i dag att svenskarnas sammanlagda skuld är högre än någonsin. De som drabbats hårdast av de ökade levnadskostnaderna och löper störst risk att få problem med skulder är pensionärer och de som har lägre inkomster och inte sällan underbetalda jobb.

Men även om risken är större inom dessa grupper är det inte uteslutande barnskötaren, undersköterskan, servitören eller städaren som hamnar hos kronofogden. Sjukdom, en uppsplitande skilsmässa eller att plötsligt bli av med jobbet kan vara tillräckligt för att ens privatekonomi ska raseras oavsett var i samhället man befinner sig.

Herr talman! De svenska hushållens överskuldsättning är en tragedi, inte bara för de drabbade utan för samhället i stort. I förra veckan uppgav Kronofogdemyndigheten att antalet personer som dör skuldsatta ökar, och i dag lever vart tolfte barn i en familj med skulder hos kronofogden. Enligt Socialstyrelsen hör dessa barn, med de livsvillkor de har, till de sämst ställda i samhället. I fjol var så många som 674 barn med om en vräkning – detta trots att barnkonventionen är svensk lag och trots att vi har en nollvision för vräkningar av barnfamiljer.

Prot. 2023/24:80

6 mars

*Subsidiaritetsprövning
av EU-förslag*

*Ersättningsrätt samt
insolvens- och
utsökningsrätt*

För att motverka denna samhällskris och slå vakt om barnen vill Vänsterpartiet se en lagändring som gör det möjligt att justera normalbeloppen vid utmätning flera gånger under ett och samma år i tider av hög inflation. Vi vill också att en ordentlig barnkonsekvensanalys av dagens regelverk genomförs.

Jag yrkar därför bifall till reservation 3.

Anf. 25 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Herr talman! När Vänsterpartiet lägger fram förslag i den här kammaran om insolvens och överskultsättning handlar det allt som oftast om hur det ska bli lättare för människor att bli av med sina skulder.

Det är förslag om bland annat kortare tid för skuldsanering, betalningsfria månader och slutgiltig preskriptionstid. Utöver det vill Vänsterpartiet alltså att överskultsätta, till skillnad från låginkomsttagare eller vanliga löntagare, ska få mer i plånboken i tider av hög inflation.

Det här är ett dåligt förslag, inte bara därför att det spår på inflationen i stället för att motverka den utan också därför att det är högst orättvist mot den som har skött sig och betalat sina räkningar i tid.

Normalbeloppet justeras redan årligen utifrån rådande kostnadsläge. Det betyder att förbehållsbeloppet, alltså det belopp som någon som är överskultsatt får behålla, redan tar hänsyn till exempelvis inflation. Den summa man får behålla extra om man har barn är väl tilltagen – upp till 5 200 kronor per barn och månad.

Dessutom, herr talman, är det väldigt lätt att fuska. Den som har löneutmätning kan till exempel hävda att han eller hon har en sjukdomsbild som gör att man måste bekosta dyra mediciner. Då tillåts avdrag för det utan att kontroller görs. På samma sätt kan man hävda att man har kostnader för barnomsorg eller resor till och från jobbet utan att behöva skicka in underlag. Den här typen av fusk är vanligt förekommande, och det gör att den som väntar på sina pengar får vänta ännu längre.

Jag vill därför fråga ledamoten: Vad är kostnaden för det förslag som ledamoten lägger fram? Vore det inte bättre att Kronofogden satsade sina resurser på att komma åt fusket?

Anf. 26 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V) replik:

Herr talman! Den stora kostnaden är den som finns i samhället i och med en ökad överskultsättning och när barn vräks från sina hem. Det är den riktiga kostnaden.

Barnkonventionen är svensk lag. Därför har vi en skyldighet att se till att säkra de här familjernas situation. Jag kan därför inte förstå varför Sverigedemokraterna är så emot en barnkonsekvensanalys av dagens regelverk. En sådan skulle ge oss bättre information och bättre underlag för att kunna fatta beslut även i framtiden.

Anf. 27 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Herr talman! Här framträder en tydlig skiljelinje mellan våra två partier. Sverigedemokraterna tycker att det är viktigt att göra rätt för sig. Vi vill förhindra att människor försätts i överskultsättning, och vi har lagt fram ett kraftfullt åtgärdsprogram för att företagen som lånar ut pengar ska tvingas ta ett större ansvar. Vi vill också säkerställa att den som inte har råd att betala tillbaka inte ska beviljas lån och krediter.

Men om man har försatt sig i överskudsättning ska man självklart betala tillbaka så mycket som det bara går. Vi ska komma ihåg, herr talman, att bakom varje gäldenär finns minst en borgenär. Bakom varje överskuld-satt person finns minst en person som väntar på att få pengar som de lagligen har rätt till. Det kan vara en småföretagare, det kan vara staten och det kan vara vi alla som väntar på att få pengar tillbaka som någon är skyldig oss.

Det kan också vara ett brottsoffer. Det kan vara en kvinna som har blivit våldtagen och som väntar på skadestånd för att åtminstone få viss upprättelse för det som hon har blivit utsatt för. Här står Sverigedemokraterna på brottsoffrens sida. Vi vill inte att våldtäktsmän ska bli belönade – till skillnad från Vänsterpartiet, som tycker att våldtäktsmän ska få mer pengar i plånboken om priset på tomater råkar gå upp.

Herr talman! Jag skulle gärna vilja veta på vilket sätt det är bra för dem som väntar på att få sina pengar tillbaka att det tar längre tid. Och varför prioriterar Vänsterpartiet den som är försatt i skuld framför exempelvis brottsoffer?

Anf. 28 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V) replik:

Herr talman! Den största grupp som är utsatt för eller drabbas av det här är inte våldtäktsmän. Vi pratar om pensionärer som inte klarar av att betala sina kostnader när inflationen ökar och som vräks från hus och hem. Vi pratar om barnfamiljer. Jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt att Sverigedemokraterna påstår att alla som är skuldsatta skulle vara våldtäktsmän.

Anf. 29 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Herr talman! Siffror från Kronofogden visar att svenskarnas skuld är högre än någonsin. Bara mellan 2022 och 2023 ökade skuldberget med 17 procent och är nu uppe i 119 miljarder kronor. Till det ska läggas de skulder som fortfarande finns hos inkassobolagen. År 2022 var det ungefär 108 miljarder kronor. Svenskarna har alltså obetalda skulder på 227 miljarder kronor. Antalet som ansöker om skuldsanering var 2023 återigen det högsta någonsin.

Nästan en halv miljon människor och företag har en skuld hos kronofogden, och över 1,3 miljoner har en skuld hos ett inkassobolag. En stor orsak till betalningsproblemen är överkonsumtion, men brottsrelaterade skulder är också vanligt. Många gängkriminella har stora skulder. En granskning som SVT har gjort visar att det bara i Stockholms län finns 200 gängkriminella med skulder till kronofogden på 56 miljoner kronor.

Herr talman! Den nya lag som trädde i kraft 2022 och som gav kronofogden större möjligheter att utmäta på distans med hjälp av polisen har lett till att kronofogden kunnat utmäta klockor, kläder och smycken från gängkriminella till ett värde av 93 miljoner kronor. Lagen är alltså en lyckad pusselbit i kampen mot gängkriminella. Och så här måste det fortsätta. Det ska inte gå att ha stora skulder, nolltaxera, och samtidigt leva ett liv med bilar, resor och andra lyxprylar. Den här typen av ekonomisk brottslighet måste stoppas, och de offer som väntar på skadestånd ska också få statens hjälp att driva in det.

Herr talman! Överskudsättningsutredningen överlämnade i somras sitt betänkande *Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och*

överskudsättning, där det finns flera bra förslag som ligger i linje med Sverigedemokraternas politik. Det handlar om skärpta regler för marknadsföring av krediter, förbättrad kreditprövning, nya tak för räntor och så vidare. Det här är åtgärder som har majoritet i den här kammaren och som snabbt kan vara på plats och göra skillnad på riktigt.

Men utredningen landar fel när det kommer till förslaget om ett skuldregister. Här behöver regeringen ta utredningsförslaget tillbaka till ritbordet och ta fram ett nytt förslag på ett komplett skuldregister som tar hänsyn till vårt nuvarande kreditregister. Det måste också bli tvingande att använda sig av, så att det inte finns några som helst kryphål för oseriösa aktörer och kreditgivare att låna ut till människor som de vet inte har råd att betala tillbaka.

Överskudsättning är såklart individens ansvar, men det är också ett ansvar för kreditföretagen. Där marknaden inte fungerar är det även ett ansvar för politiken. Därför har vi lagt fram ett kraftfullt åtgärdsprogram mot överskudsättning. Dessa åtgärder skulle vara en nödvändig broms. Utvecklingen måste vändas, och det snabbt.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation nummer 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

§ 12 Bostadspolitik

Civilutskottets betänkande 2023/24:CU13

Bostadspolitik

föredrogs.

Anf. 30 ROGER HEDLUND (SD):

Herr talman! Det är en tuff situation på den svenska bostadsmarknaden i dag. Bostadsräntorna har nära nog tredubblats jämfört med toppåret 2021. Byggekostnaderna har stigit med 27 procent. Bostadspriserna har fallit med 14 procent. Det kommer att dröja innan hushållens köpkraft återställs.

Därför genomför Sverigedemokraterna tillsammans med regeringen inflationsbekämpande åtgärder, förenklar byggreglerna, kortar ledtiderna och försöker förbättra utnyttjandet av det befintliga beståndet genom till exempel omvandling av lokaler till bostäder. Folk ska ha råd att efterfråga de bostäder som byggs. Långsiktiga förändringar och konkurrenskapande åtgärder behövs på det bostadspolitiska området. Man behöver möjliggöra för fler att äga det egna boendet.

Herr talman! Vi står inför en uppförsbacke efter att ha tagit över styret från en socialdemokratisk regering. Arbetsmarknaden lider av en stor bostadsbrist, och lika illa är det med studenternas möjligheter att få studentbostad. Trångboddheten är stor, och bostadsbristen har lett till prisökningar på bostäder. Oron i bostadsområdena och den ökade otryggheten har brett ut sig stort.

En stor orsak till problematiken på bostadsmarknaden i dag är tidigare regeringars migrationspolitik. Enligt Boverket, den myndighet som lämnar rapporter om dessa frågor, har det sedan 2006 byggts upp ett latent behov

på 175 600 bostäder på grund av att bostadsbyggandet inte har kunnat motsvara den befolkningsökning som skett de senaste tio åren.

Jag kan exemplifiera med de senaste tio åren, även om bostadsmarknaden påverkats starkt av migrationen under mycket längre tid än så. De senaste tio åren har befolkningen ökat med 1 miljon. Det är klart att det under sådana förutsättningar är svårt att ha en långsiktighet på det bostadspolitiska området. Det är också svårt att bygga i kapp den bostadsbrist som finns när man bedriver den formen av migrationspolitik.

Befolkningsökningen under de närmaste tio åren kommer enligt SCB:s prognos att vara 500 000 personer. Det är en siffra som kommer att justeras i och med de Tidöavtalsförändringar som kommer att genomföras på det migrationspolitiska området och som inte är inräknade i den nya befolkningsprognosen. Därtill ska läggas de stimulansåtgärder som vi genomför gällande återvandringen.

Herr talman! Aldrig någonsin lyckades den tidigare regeringen nå Boverkets mål för hur många bostäder som behöver byggas. Det är en allvarlig situation som den gamla regeringen har försatt oss i. Nu behöver en lång rad åtgärder vidtas. Det jobbar vi på tillsammans med regeringen i dag. Vi behöver en långsiktighet. Vi behöver skapa efterfrågan och flyttkedjor och skapa trygghet i våra bostadsområden igen.

Därför har vi tillsammans med regeringen i den senaste budgeten infört planeringsstimulans för småhus. Vi vet att sju av tio personer vill bo i ett småhus. Vi har också infört en planeringsstimulans för omvandling av lokaler till bostäder, eftersom vi vet att det i dag finns ett stort överskott av lokaler, bland annat på grund av de pandemiåtgärder som vidtogs; fler arbetar nu hemifrån. Där finns en möjlighet att få fram fler bostäder genom att skapa förutsättningar för kommunerna att kunna arbeta med den frågan bättre.

Det har också lagts fram ett förslag om ändrat bolånetak som Finansinspektionen nu tittar på. Det är ännu en åtgärd från regeringssidan för att möjliggöra för fler att äga sin egen bostad. Vi utreder också såklart utvecklingen av effektivare privatuthyrning för att kunna använda oss av det bestånd som finns på ett bättre och effektivare sätt. Utveckling av hyrköpsmodellerna utreds för att fler ska kunna få möjlighet att äga sin bostad och för att skapa förutsättningar för att få till fler bostäder på marknaden.

En kommitté ser över amorteringskravet. Som Sverigedemokraterna tillsammans med regeringspartierna har lyft under en väldigt lång tid har det varit en begränsande åtgärd för människors möjlighet att äga sin egen bostad. Amorteringskravet är en viktig fråga för att få igång bostadsbyggandet i framtiden. Vi har också gett Boverket i uppdrag att kolla på lättnader i byggkrav för studentbostäder. Detta innebär tillsammans med många andra åtgärder som det nu läggs fram förslag om möjligheter att i framtiden få bättre förutsättningar för den svenska bostadsmarknaden.

Vidare behövs åtgärder på det trygghetsskapande området. Sverigedemokraterna har under åren lyft fram flera förslag som vi nu tillsammans med regeringen för första gången får möjlighet att genomföra. Det gäller till exempel utredningen om att förstärka tryggheten i bostadsområdena genom så kallat BID, liksom vistelseförbud, visitationszoner – eller säkerhetszoner, som vi benämner dem numera – och skärpta regler för uppsägning vid brott i närområdet för dem som bor i hyreslägenhet. Det här är

viktiga åtgärder för att återigen skapa trygghet på det bostadspolitiska området.

Vidare, icke att förglömma, behöver vi snart också få till en möjlighet för startlån för förstagångsköpare, en möjlighet för unga att komma in på bostadsmarknaden, tillsammans med förändringar av amorteringskravet, hyrköpsmodeller och en rad andra åtgärder som regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna lägger fram. På så sätt kan vi återigen, när saker och ting förändras och inflationen dämpas, skapa förutsättningar för den svenska bostadsmarknaden att åter komma på benen och ge möjlighet för fler människor att komma in på den. Vi kan skapa flyttkedjor som möjliggör för människor att faktiskt ha råd att efterfråga nyproduktion så att andra hushåll kan ta vid i det äldre beståndet.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 31 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Jag tror att Sverigedemokraterna och jag är överens om en sak, nämligen att vi står mitt i en byggkris och har svårt att matcha bostäder med människors inkomster. Vi behöver alltså göra förändringar.

Under rekordåret 2021 byggstartades 71 000 nya bostäder under en rödgrön regering. Det tycker jag att vi ska komma ihåg. Byggtakten var hög.

Sedan den nya regeringen tillträdde har man tagit bort investeringsstödet, men vi ser väldigt få åtgärder på plats. Roger Hedlund lyfter flera saker som kunde vara intressanta, men vi ser inte att några finns i dag i detta läge där vi kanske kommer att vara nere på en byggnivå under 20 000 bostäder i år.

Tycker Sverigedemokraterna verkligen på allvar att det är migrationspolitiken som är den stora lösningen på bostadskrisen och bostadsbristen i Sverige?

Anf. 32 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Herr talman! Tack, Katarina Luhr, för din fråga! Det är jättebra att den här diskussionen dyker upp och att du ställer just frågan om migrationspolitikens påverkan på bostadsmarknaden.

Det är ganska lätt att konstatera, om man tittar på diagrammen utifrån ett historiskt perspektiv, hur högt bostadsbyggande vi hade under den tidigare regeringen där Miljöpartiet var med kontra hur hög migrationen har varit. Vi ser då att den regering som du har stött och som Miljöpartiet har ingått i har bidragit till att bygga upp ett latent bostadsunderskott i Sverige. Det är bara att läsa Boverkets rapport. Där framgår alla de här siffrorna.

Det är den tidigare regeringen tillsammans med andra regeringar som har bidragit till den situation vi har i dag. Det går inte att komma ifrån. När vi står i den situationen behöver vi såklart förändra migrationspolitiken för att kunna uppnå en möjlighet till balans på bostadsmarknaden. Så länge vi har en hög migration blir det svårt att komma i kapp. Det är en grundförutsättning för att komma i kapp. Sedan behövs det åtgärder för att stimulera förutsättningarna för fler att kunna efterfråga bostäder så att vi kan bygga fler bostäder. Att vi bygger fler bostäder innebär ju inte att människor har råd att efterfråga dem.

Där kommer de åtgärder in som regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna föreslår. Man utreder amorteringskravet, som den tidigare

regeringen vägrat att titta på. Man tittar på förutsättningarna för hyrköpsmodeller med startlån och andra åtgärder för att skapa konkurrens på bostadsmarknaden och få ned priserna så att folk kan efterfråga en bostad. Där ser jag ingenting, varken historiskt eller i dag, från Miljöpartiet och den gamla regeringen.

Prot. 2023/24:80

6 mars

Bostadspolitik

Anf. 33 KATARINA LUHR (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag tolkar det som att Sverigedemokraternas största verktyg är att minska Sveriges befolkning i stället för att bygga nya bostäder. Jag tycker att det är anmärkningsvärt. Vi kan gå tillbaka till de olika siffrorna från både Tillväxtverket och Svenskt Näringsliv över hur svårt det är att rekrytera i Sverige, hur svårt vi har det med kompetensförsörjning och hur svårt det är att fylla jobb på olika platser.

Byggsektorn har det nu väldigt svårt. Vi ser en stor risk att de som jobbar inom byggsektorn kommer att lämna Sverige och börja jobba någon annanstans, vilket kommer att göra det ännu svårare att fortsätta bygga bostäder när väl konjunkturen vänder och vi får fart på bostadsbyggandet igen. Jag förstår inte riktigt vilken lösningen kommer att vara på hur vi ska få Sverige att fortsätta fungera, hur vi ska ta hand om våra äldre, hur vi ska kunna bygga fler bostäder och hur vi ska kunna få alla de här tjänsterna som vi vill ha i Sverige om vi för den politik som Sverigedemokraterna nu propagerar för.

Anf. 34 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi glider iväg lite grann i diskussionen om bostadspolitik, men jag tar gärna upp den handsken.

Den migration som har pågått i Sverige under väldigt lång tid har inte varit en migration som utgjort en kompetenshöjande resurs för det här landet. Att mena att vi är i behov av en hög migration för att kunna få till de förutsättningar som företagen efterfrågar är bara rent nonsens.

Det är inte heller så, och det ska man komma ihåg, att alla som kommit till Sverige genom den migration som den tidigare regeringen tillsammans med Miljöpartiet har drivit har varit människor i 20-årsåldern som varit utbildade och kunnat gå direkt ut på arbetsmarknaden. Det har handlat om människor i alla åldrar, även människor som gått direkt in i äldreomsorgen. Att tro att migrationen på något sätt har löst problemen med den arbetskraft som vi behöver inom bland annat äldreomsorgen är bara en komisk analys av en havererad migrationspolitik.

Jag hävdar absolut att om man tittar på siffrorna och läser Boverkets rapporter framgår tydligt precis det som Sverigedemokraterna har pratat om i alla år: Migrationen är en orsak som kraftigt har påverkat bostadsutbudet i Sverige. Det har varit ett av grundproblemen bakom att vi inte har kunnat bygga i kapp bostadsbristen i Sverige.

Konsekvensen av bostadsbristen i Sverige vet vi. Den påverkar arbetsmarknad, studier, tryggheten i samhället och en rad andra områden. Har vi inte bostäder kan vi inte skapa förutsättningar för att motverka alla de problem som jag lyfter upp. Därför är migrationen avgörande. Med en kraftigt begränsad migration, tillsammans med alla de åtgärder som jag stått och läst upp här, kan vi dock åter få balans på bostadsmarknaden.

Anf. 35 JENNIE NILSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Roger Hedlund för anförandet. Det var klagörande i vissa stycken. Det var felaktigt i sak i flera delar. Jag ska inte kommentera alla utan nöjer mig med att först ställa en fråga.

Lyssnar man på Roger Hedlund verkar det, precis som min kollega sa här tidigare, som att återvandring är Sverigedemokraternas lösning på bostadsbristen. Då måste jag fråga: På vilket sätt, rent konkret, löser återvandring kompetensförsörjningsbehovet i exempelvis Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland?

Anf. 36 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Herr talman! Återvandring är såklart en åtgärd för att möjliggöra att vi får en fungerande integrationspolitik i Sverige i dag, eftersom vi i dag har väldigt många personer som har svårt att bli en del av det svenska samhället och komma ut på arbetsmarknaden och dessutom, som vi hört i den här bostadspolitiska debatten, på bostadsmarknaden. Det är en orsak till att vi i dag har de otrygga bostadsområden som vi ser runt omkring i Sverige. Vi har en bostadsmarknad som inte fungerar. Vi har trångboddhet, vi har otrygghet och vi har en rad andra problem som ligger bakom detta. Migrationspolitiken är en direkt påverkande orsak till att vi har det som vi har det i Sverige i dag.

Herr talman! Jennie Nilsson lyfter upp kompetensen. Det handlar om att skapa förutsättningar för att regionerna som nämns ska kunna bygga bostäder så att kompetensen ska kunna komma in. Regeringen har bett en utredare titta på förslagen för att möjliggöra för bättre förutsättningar.

Vi har också en förlängning på fem år för att ha tillfälliga bostäder i Norrbotten. Det ska göra det möjligt att flytta och att ha tillfälliga bostäder under tiden regionerna bygger. Det handlar om förutsättningar för att få in kompetens som det i dag finns ett stort behov av.

Jag tycker att regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna har hanterat den situationen väldigt bra utifrån vad vi har fått överlämnat från den gamla regeringen.

Anf. 37 JENNIE NILSSON (S) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att Roger Hedlund blir svaret skyldig. Uppfattningen i dessa regioner eller andra regioner där stora företagsetableringar är på gång och behovet av att det ska byggas mycket är skriande är inte att Sverigedemokraterna och regeringen har gjort tillräckligt. Deras uppfattning är att regeringen och Sverigedemokraterna inte har gjort någonting alls.

I sitt anförande påstod Roger Hedlund att ingen regering någonsin har lyckats möta det byggbehov som Boverket bedömer finns. Det är per definition inte sant. Det har gjorts enskilda år. Framför allt kan man konstatera att det under förra regeringens period byggdes i snitt 60 000 bostäder per år. Det är om inte exakt på märket så väldigt nära märket. Det är med andra ord fullt möjligt att genom aktiv bostadspolitik bygga mycket.

Det görs ett antal tankevarpor när man resonerar om hur man ska lösa bostadsbrist genom återvandring och migrationspolitik. Roger Hedlund lyfter upp att befolkningsökningen har varit 1 miljon på tio år. Det har också varit en förutsättning för den ekonomiska tillväxt som vi har sett i Sverige. Med stagnerad eller minskad befolkningsutveckling skulle det

automatiskt bli minskad ekonomisk tillväxt. Det skulle bli mindre pengar att ge till sjukvård, till skola, till polis, till trygghetssystem och så vidare. Allt det tänker Sverigedemokraterna och Roger Hedlund bort i sitt resonemang.

Roger Hedlund lyfter upp några saker som man har gjort. En sak är att man har gett Finansinspektionen ett uppdrag när det gäller bolånetak. Jag kan upplysa Roger Hedlund om att Finansinspektionen har svarat. De säger nej.

Man lyfter upp startlån. Det finns en majoritet, tillsammans med Socialdemokraterna, som är för att få det på plats. Se till att regeringen skickar det!

Anf. 38 ROGER HEDLUND (SD) replik:

Fru talman! Finansinspektionen avvaktar med att ge besked i väntan på utredningar på annat håll.

Intressant i sammanhanget är att Jennie Nilsson talar mycket om vad regeringen inte gör, men hon tar inte ansvar för vad den egna, tidigare regeringen inte lyckades åstadkomma under alla år. Det man lyckades åstadkomma var ett stort underskott på bostäder. Det är bara att läsa Boverkets rapport. Vi har ett latent underskott på 175 600 bostäder, och det har byggts upp under en tioårsperiod. Det är konsekvensen av den tidigare regeringens bostadspolitik.

Sedan står man här och hävdar att man haft höga byggtal. Det hjälper inte, fru talman. När vi tittar på facit ser vi att migrationen översteg antalet bostäder som byggdes. Att ha höga byggtal gör detsamma om man samtidigt ökar på obalansen på bostadsmarknaden. Det är konsekvensen.

Om Sverigedemokraterna hade regerat under den tioårsperioden hade situationen såklart sett helt annorlunda ut, med Sverigedemokraternas politik. Vi hade haft samma goda förutsättningar att uppnå de höga byggtalen under en tid utan den kraftiga inflation och de höga räntor som vi ser i Sverige i dag. Men skillnaden hade varit att vi inte hade haft den stora migrationen, som den tidigare regeringen stod bakom och som skapade denna situation.

Vi hade alltså haft en mycket bättre, godare utsikt på bostadsmarknaden med Sverigedemokraternas politik, som är en kombination av sund migrationspolitik och god framförhållning inom bostadspolitiken. Det är något som den tidigare regeringen aldrig var intresserad av. Bostäder bygger man inte på två år. Planeringstiden är lång. Då kan man inte ha en havererad migrationspolitik som förstör bostadsmarknaden på så kort tid.

Anf. 39 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V):

Fru talman! Jag blir upprörd av att sitta och lyssna på verklighetsfrånvända, hatiska politiker. Jag ska hålla mitt anförande och hoppas att man tar replik.

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till Vänsterpartiets motivreservation i betänkandet.

Sverige befinner sig i en kris, en omfattande bostadspolitisk kris som den nuvarande SD-regeringen saknar politisk vilja och kompetens att lösa. Det är inte bara Vänsterpartiet som kritiserar regeringens obefintliga bostadspolitik och oförmåga att inse allvaret i dagens situation. I princip alla samhällsaktörer har höjt rösten.

Även i år fortsätter hyrorna att rusa i höjden, även i år fortsätter antalet vräkningar av barnfamiljer att öka och även i år fortsätter pensionärer som har jobbat hela livet att få allt svårare att betala mat och hyra.

Det är fortfarande 180 kommuner som uppger att de har underskott på bostäder. Och enligt siffror från SCB:s senaste konsumentprisindex var kostnad för boende den kostnad som ökade mest i genomsnitt förra året. Räknat på årsmedel steg priserna för boende med hela 12,2 procent under 2023. Kaoset på bostadsmarknaden fortsätter med andra ord, och regeringens passivitet likaså.

Från regeringen hör vi samma gnatande om att bygga småhus och samma tjat om att fler människor ska hyra bostad på en andrahandsmarknad med absurda hyror. I framför allt storstäderna är ungdomar och andra hänvisade till denna andrahandsmarknad. Och i Norrland riskerar samhällets gröna omställning att stoppas eftersom det saknas bostäder. Detta är resultatet av regeringens passiva inställning till bostadspolitik.

Fru talman! I det betänkande som vi nu diskuterar kan man läsa att byggtakten minskade med 55 procent förra året jämfört med året innan. Minskningen förväntas dessutom öka ytterligare under 2024, så att antalet påbörjade bostäder blir cirka 19 500. Det kan jämföras med de 67 000 bostäder som i själva verket skulle behöva tillkomma, enligt Boverket.

Viktiga skäl till det kraftiga fallet i bostadsbyggandet är försvagad köpkraft hos hushållen samt svårigheter med finansiering av nyproduktion. En regering kan inte ordna allt i samhället, men detta är saker som en regering skulle kunna påverka genom en aktiv politik, om man vill. Men viljan, eller möjligen kunskapen, verkar saknas, trots att alla tänkbara samhällsaktörer tycks vara överens.

Svenskt Näringsliv, LO, Byggnads och Stockholms Handelskammare är några av de många som undrar vart den politiska handlingskraften har tagit vägen. De sistnämnda presenterade häromveckan en rapport där man menar att byggkrisen kan komma att kosta 1 000 miljarder kronor fram till år 2030. Jag citerar Stockholms Handelskammares vice vd: ”Det går inte att understryka nog att det är tid för politisk handlingskraft.”

Tankarna går tillbaka till 90-talskrisen. Då lämnade stora delar av byggbranschens arbetskraft yrket, vilket ledde till en utdragen kris. Det är en kris som till exempel Byggnads menar att vi i viss mån lider av än i dag. Nu händer samma sak igen. När byggbranschen slås ut sprider det sig nämligen till andra närliggande branscher. Det drabbar sysselsättningen och kompetensen i hela landet.

Men mitt i allt detta meddelar regeringen att inga fler åtgärder behövs för att få igång byggandet. Man har inte gjort någonting, men man menar ändå att det är tillräckligt. Ingen mer än regeringen själv anser att regel-förenklingar, fortsatta utförsäljningar av de få billiga hyresrätter som finns och större vinster för den villa- eller bostadsrättsägare som vill hyra ut sin bostad i andra hand kan lösa dagens kris. Det är helt enkelt oseriöst.

Inte någonstans i dagens betänkande eller i höstens budget framgår det hur regeringen avser att hjälpa till att få fram fler billiga bostäder eller hur man avser att stävja arbetslösheten i byggbranschen, utöver det dyra, orättvisa och ineffektiva rotavdraget, som man tycks tro ska kunna lösa alla problem.

Efter ett par år vid makten är det nu tydligt att regeringens ointresse för vanliga människors situation är väl cementerad. Förståelsen för landets

hyresgäster, byggarbetare, hemlösa och fattigpensionärer är noll och obefintlig. Det råder en total oförmåga att förstå hur svårt det är för många människor i dagens Sverige att få pengarna att räcka till det mest basala. Det finns inget mer att dra ned på när hyran återigen höjs med 5 eller 15 procent. Allt fler människor har helt enkelt inte tillräckligt med pengar och allt fler i byggbranschen saknar arbete.

Fru talman! Om många är överens om att regeringen inte gör tillräckligt är lika många överens om att det finns sätt att komma närmare en lösning. Det går att sätta in insatser för att minska bostadsbristen och samtidigt skapa jobb i byggsektorn. Det är en vinn-vinnsituation.

Här kommer några exempel som aktörer i branschen efterlyst. Högt på mångas önskelista står en blocköverskridande överenskommelse om införandet av ett nytt, utökat och långsiktigt investeringsstöd för byggande av hyresrätter.

Byggnads och GS-facket pekar ut de stora möjligheterna med att utveckla ett mer cirkulärt byggande med mindre avfall och mer återvunnet material. Sverige skulle kunna bli ledande på hållbart byggande och samtidigt skapa fler jobb.

Ge länsstyrelserna ett större ansvar för att stimulera byggandet genom att peka ut områden för bostadsbyggande! Ställ högre krav på kommuner att frigöra byggklar mark! Kommunernas ansvar i det lagstadgade bostadsförsörjningsansvaret måste förtydligas.

Ge kommunerna ekonomiska incitament att bygga mer utifrån faktiska behov, och inför vite för dem som inte bygger enligt angivna mål!

Öka antalet utbildningsplatser med krav på lärlingsplatser inom byggsektorn så att viktig kompetens kan leva kvar även efter krisen!

Det är några av de förslag som regeringen väljer att inte bry sig om i sin iver att sitta still i båten och se på när krisen fördjupas ytterligare. Vänsterpartiet ställer sig bakom alla dessa förslag.

Fru talman! Den gröna omställningen av samhället är ett måste. Bostäder och lokaler står för runt en tredjedel av landets energianvändning. Byggsektorn står för 35 procent av allt avfall inom EU, och i Sverige står sektorn för över 20 procent av koldioxidutsläppen. Ekvationen är inte så svår. Lägre energianvändning innebär lägre miljöpåverkan. Mer återvinning främjar det hållbara samhället.

Bygg- och bostadssektorn är helt enkelt en väldigt viktig pusselbit om den gröna omställningen ska bli verklighet. EU försöker ta tag i frågan bland annat genom direktivet om byggnaders energiprestanda, men medlemsländerna får själva välja vilka styrmedel och åtgärder som ska användas för att uppnå de överenskomna nivåerna. Sveriges regering valde självklart att omgående när man tillträdde avveckla det tidigare energieffektiviseringsstödet som skulle förbättra energiprestandan i befintliga flerbostadshus. Man avvecklade det och ersatte det med i princip ingenting.

I dagsläget finns förvisso ett energieffektiviseringsbidrag som infördes förra året men som enbart – inte så förvånande, kanske – riktar sig till ägare av småhus. Det behövs betydligt mer än så. Om vi ska få till en ordentlig grön omställning måste även staten våga investera ekonomiskt.

Fru talman! Vänsterpartiet har många bra och viktiga förslag som kan bidra till en ny bostadspolitik där staten tar sin roll på allvar och där orden att bostaden är en social rättighet betyder något på riktigt. Det handlar om

en bostadspolitik som också satsar på den nödvändiga gröna omställningen.

Vi behöver en nationell strategi för att säkerställa allas rätt till en bostad till en överkomlig kostnad, och vi behöver en ny bostadsförsörjningslag som omfattar både stat och kommun.

Vi behöver en statlig bostadspolitik som vågar satsa på bostadsbyggandet och bidra även ekonomiskt, inte minst i dessa kristider.

Vi behöver en statlig bostadspolitik som förstår att det gröna samhällsbygget förutsätter både trygga och klimateffektiva bostäder i hela landet. En effektiv klimatomställning kräver att både nybyggnation och befintlig bebyggelse minskar sin klimatpåverkan. Då räcker det inte att staten bara satsar på ägare av småhus.

Vi behöver en statlig bostadspolitik som gör riktade investeringar mot ett ökat byggande i trä. Trots att Sverige är ett av världens mest skogstäta länder är det fortfarande bara 13 procent av flervåningshusen som byggs i trä. Om i stället hälften av alla flervåningshus byggdes i trä år 2025 skulle klimatpåverkan i byggskedet kunna minskas med så mycket som 40 procent per år.

Vi behöver en statlig bostadspolitik som satsar på reformer som ökar andelen återbrukat byggmaterial.

Vi behöver en statlig bostadspolitik som värnar barns rätt till bostad i stället för att som regeringen gör föreslå reformer som med hundraprocentig säkerhet kommer att leda till att ännu fler barn vräks.

Vänsterpartiet har en bostadspolitik som uppfyller allt detta.

Fru talman! Alla ska ha någonstans att bo, ett hem där man är trygg och får stanna kvar. Att alla har ett eget hem kommer för Vänsterpartiet alltid att vara viktigare än att några enstaka fler ska kunna köpa sig ett småhus.

Fokus för en statlig bostadspolitik måste vara att skapa bättre och mer rättvisa regelverk och villkor, som bättre återspeglar bostaden som en mänsklig rättighet. Fokus kan inte vara att de som äger sin bostad ska få ta del av en mängd bidrag medan resten får klara sig bäst de kan på en andrahandsmarknad där de som äger bostäder får styra och ställa och tjäna orimligt med pengar på de bostadslösas bekostnad.

När andra partier väljer att avveckla alla stöd till hyresmarknaden väljer Vänsterpartiet en annan väg. Finansiellt stöd från staten är nödvändigt om vi ska stoppa bostadskrisen med påföljande arbetslöshetskris.

När regeringen väljer en politik som enligt Klimatpolitiska rådet gör att Sverige för första gången på decennier kommer att öka utsläppen väljer Vänsterpartiet motsatt väg.

När regeringen inte levererar några reformer som hjälper mot den kris vi är mitt uppe i är Vänsterpartiet berett att göra det.

Fru talman! Efter några år i opposition till denna regering börjar min tro på att de ska genomföra reformer som kan öka bostadsbyggandet ärligt talat sina. Jag vill belysa detta, mitt något uppgivna uttalande, genom att avsluta med ett citat av vd:n på Trä- och möbelföretagen: ”Det enda skarpa förslaget för att gynna nyproduktion som regeringen presenterat är 60 miljoner kronor till kommunerna för ökad småhusplanering. Det är en häpnadsväckande låg ambition inför en av de värsta byggkollapserna på 100 år.”

Fru talman! Jag vill också passa på att säga: Befria Palestina!

Anf. 40 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Rakt över gatan från min busshållplats på Danska vägen i Göteborg finns det ett djupt schakt. I schaktet står en byggkran. På staketet runt schaktet sitter reklamskyltar för ett projekt med bostadsrätter. Det är en parkeringsplats som förtäts.

Vad som inte står på skyltarna är att bygget just nu är pausat. Kranen står kvar, men byggjobbarna är inte där och arbetar. Lägenheterna säljer inte i dagens konjunkurläge.

Fru talman! Den tomma byggarbetsplatsen är en bra symbol för var svensk bostadspolitik har hamnat. Jag tänkte ägna min tid i talarstolen åt att berätta varför vi är där vi är, och hur vi ska ta oss ur det.

När den moderatledda regeringen tillträdde för knappt ett och ett halvt år sedan kom vi inte till ett dukat bord. Sverige präglades av otrygghet och gängskjutningar. Vi hade ett volatilt elpris som ständigt slog nya prisrekord och ett havererat elnät som gjorde att industrisatsningar fick läggas på is.

Inflationen hade tagit fart, och Magdapriser hade blivit ett begrepp runt köksborden. På bostadssidan hade Sverige sedan decennier präglats av bostadsbrist, låg rörlighet och ständigt stigande byggpriser. Trots en brinnande högkonjunktur och nollräntor var det bara något enstaka år som bostadsbyggandet nådde de nivåer som Boverket bedömer som nödvändiga för att klara behoven.

Samtidigt hade reformtaktan inom bostadspolitik varit låg de gångna åtta åren. Förutom ett investeringsstöd som gödde prisutvecklingen och glädde fastighetsutvecklarna på börsen handlade den största reformen om viss bygglovsfrihet för altaner. Det enda som höll hög takt var taktan i att byta bostadsministrar. Flyttkartongerna bars in och ut från bostadsministrarnas kontor snabbare än i en andrahandslägenhet i en studentstad.

Fru talman! Väljarnas frustration över läget i landet var uppenbar. Valet 2022 slutade i ett tydligt mandat till Tidöpartierna att få ordning på Sverige. Det är ett mandat där regeringen och Sverigedemokraterna nu har börjat leverera.

På bara 18 månader har vi dämpat inflationen och sänkt skatten för vanliga människor. Skattetrycket är nu det lägsta sedan 1975. Det är lägre än under Bohman, Bildt och Borg. Steg för steg har vi gett polis och åklagare nya verktyg för att trycka tillbaka otryggheten och de kriminella gängerna. Vi har tagit viktiga första steg mot att bygga ny kärnkraft och gett tillstånd för rekordmånga vindkraftverk.

Fru talman! Vi har börjat lägga om svensk bostadspolitik för att åter få en bostadsmarknad som fungerar. Vad är det då som inte har fungerat? I dag har bostadsbyggandet stört dykt som en konsekvens av att priser och räntor stigit kraftigt. Det är svårt eller till och med omöjligt att få kalkylerna att gå ihop när man bygger nytt i dag, oavsett om man ska hyra ut eller sälja lägenheterna som bostadsrätter. Hushållen vågar inte ta risken att bygga småhus.

Enligt en rapport från Byggföretagen från december förra året har byggkostnadernas ökningstakt bara varit lika stor vid två tidigare tillfällen sedan 1950, under Koreakriget och under oljekrisen 1973. Magdapiserna har inte bara drabbat hushållen hårt. De har också lett till ett historiskt stort fall i bostadsbyggandet.

Samtidigt råder det enligt Boverket bostadsbrist i 180 av landets 290 kommuner, och störst är bristen i våra storstäder och tillväxtorter. De hårdast drabbade är bland annat unga vuxna.

I rapporten *Unga vuxnas boende* från Hyresgästföreningen konstateras att mer än var fjärde person i åldern 20–27 år fortfarande bor kvar hemma hos sina föräldrar. Rapporten visar också att var tredje tvekar att flytta för att gå en utbildning eller börja ett jobb för att man är orolig för att inte hitta en bostad. Man till och med tvekar inför att bilda familj. Så här har situationen sett ut i decennier, konstaterar Hyresgästföreningen.

Fru talman! I Sverige har vi extremt långa ledtider i byggandet. Detaljplaneprocessen för bygget mitt emot min busshållplats inleddes i september 2015. Om inte bygget återupptas inom kort kommer man att slå tioårsvallen från att processen inleddes till att någon kan flytta in.

Enligt initiativet Bygg i tid, som ett antal bygg- och fastighetsbolag står bakom och som mäter ledtider i byggprocessen, tar det i snitt fem år från det att en planprocess inleds tills att tillstånd getts och ett första spadtag kan tas. Det är snitttiden. Då räknar man inte in exempelvis tiden för en markanvisning innan eller i väntan på att en planprocess ska inledas. Sedan återstår också själva byggtiden.

Fru talman! Allt det här har varit väl kända och accelererande problem under flera decennier. Ändå valde den S-ledda regeringen under Stefan Löfven och Magdalena Andersson att inte vidta några åtgärder. Man tog inte tag i att bostadsbristen tagit sitt grepp om Sverige och att ungdomar men också barnfamiljer och pensionärer har svårt att hitta bostäder som passar.

Man tog inte tag i de accelererande byggkostnaderna som tryckt upp priset på såväl småhus och bostadsrätter som hyreslägenheter. Man tog inte tag i de långa ledtiderna, som gör att det fortfarande bara är ett schakt och en övergiven byggkran mitt emot busshållplatsen på Danska vägen.

Fru talman! Den moderatledda regeringen har nu börjat arbetet med att få ordning på bostadsmarknaden. Vi ser över regelverket för att få till föranklingar och minska byggkostnader. Bland annat har vi gett ett skarpt uppdrag till Boverket om möjligheten att undanta studentlägenheter från vissa krav för att möjliggöra för fler och billigare studentbostäder.

Vi ökar tillgången på byggbar mark genom att se över strandskyddsreglerna och arbetar vidare kring bland annat bullerregler och riksintressen. Vi tittar brett över ledtider, bland annat utifrån de förslag som initiativet Bygg i tid har lagt fram. Här är det inte ett enskilt problem som måste lösas, utan en process som måste börja fungera bättre.

Men regeringen gör också andra saker för att få en bättre fungerande bostadsmarknad. Vi stärker tryggheten i hyresrätten genom att göra det enklare att vräka grovt kriminella som använder bostaden för att begå brott eller skapar otrygghet i sitt närområde.

Det är den kriminelle, inte den laglydige grannen, som ska behöva flytta. Ingen ska kunna hålla en hel trappuppgång, ett hus eller en stadsdel som gisslan. Vi har tillsatt en utredning för att se över hur samverkan för ökad trygghet mellan exempelvis fastighetsägare, civilsamhälle och det offentliga kan stärkas genom lagstiftning. Det är två viktiga reformer för att öka tryggheten i våra bostadsområden.

Vi utreder också hur befintliga bostäder kan omvandlas till ägarlägenheter och hur vi kan skapa en lagstiftning om hyrköpsmodeller. Det är vik-

tiga reformer för att bredda ägandet, skapa fler boendeformer och minska tröskeln in på bostadsmarknaden.

Vi utreder hur man kan underlätta för privatpersoner att hyra ut hela eller delar av sin bostad för att få ett bättre utnyttjande av redan befintligt bestånd.

Det gör vi utifrån ett tydligt mandat som vi har fått från det svenska folket och som vi i Tidöpartierna också har en bred politisk majoritet i riksdagen för. Men vårt politiska värv handlar inte bara om att få ordning på Sverige här och nu. Det finns också en vision om ett bättre Sverige vid horisonten.

Fru talman! I Moderaternas Sverige ska det inte ta år i bostadskö, miljoner på banken eller goda kontakter för att få tag i en bostad.

I Moderaternas Sverige ska man inte behöva tacka nej till drömutbildningen, drömjobbet eller drömpartnern för att man inte hittar en bostad.

I Moderaternas Sverige ska man själv kunna välja hur man vill bo, oavsett om det är en bostadsrätt i city, ett problemfritt hyrt boende eller ett hus med en egen trädgård.

I Moderaternas Sverige sker nybyggnation efter vad folket efterfrågar, inte efter vilka monument arkitekter vill lämna efter sig.

I Moderaternas Sverige är ingen hemlös på grund av att det är brist på bostäder, och den som av sociala skäl behöver hjälp av samhället för sitt boende får just det.

I Moderaternas Sverige är inte regelverk utformade så att kalkylen inte går ihop, utan där blir det ekonomiskt möjligt att både bygga och förvalta bra fastigheter där de boende trivs och är trygga.

Fru talman! Efter åtta år med Socialdemokraterna vid makten finns det mycket som behöver göras. Inflationstrenden måste brytas ned, tryggheten återvinnas och energiförsörjningen tryggas. Det måste bli enklare att bygga, planprocesserna måste ta kortare tid och den byggbara marken måste öka för att vi ska få igång byggandet när konjunkturen vänder. Det arbetet har vi nu inlett på bara 18 månader.

Går inflationen ned och räntorna stabiliseras ökar också möjligheten att bygget vid Danska vägen kan återupptas. I stället för ett tomt hål i marken, som ett monument över den havererade svenska bostadspolitikerna, kan det bli ett hus fyllt med människor där det tidigare var en tom parkeringsplats – ett monument över att framtidstron har återvänt och ett monument i det lilla, över att vi åter börjat få ordning på Sverige.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 41 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt ta replik i dag, men ärligt talat blev jag rätt provocerad av David Josefssons tio minuter långa anförande om allt som man tittade på och utredde och alla dessa monument runt om i Sverige.

Jag vill ställa en konkret fråga till David Josefsson: Alla dessa utredningar och allt som regeringen tittar på, när kommer de till riksdagen för behandling? När jag tittar på propositionslistan kan jag inte se några förslag om dessa monument som ska komma på plats.

Anf. 42 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Jag får be talmannen om ursäkt om Centerpartiet blir provocerat av att Moderaterna berättar om sin bostadspolitik. Tyvärr är det väl collateral damage, alltså sådant man får räkna med ibland.

Jag kan väl börja med att konstatera att det finns en ganska bred enighet i den här kammaren just när det gäller regelförenklingar och den typen av reformer. Jag hoppas att vi ganska snart ska kunna återkomma med olika förslag.

Men låt mig svara på den konkreta frågan. Jag är rädd att ledamoten från Centerpartiet, Alireza Akhondi, inte har läst propositionslistan. Det kommer en proposition nu under våren om att göra det enklare att vräka kriminella. Den har skickats på lagrådsremiss, och jag hoppas att förändringarna ska kunna bli lagstiftning redan i slutet av maj, enligt tidsplanen.

Jag skulle också önska att det fanns ännu fler förslag på bordet och att Axel Oxenstiernas förvaltningsmodell gick snabbare, men vi jobbar så fort vi kan. Jag hoppas att vi kommer att få till stånd nödvändiga, viktiga och bra förändringar av hyresrättslagstiftningen redan till sommaren, så att vi kan göra våra bostadsområden tryggare och så att kriminella inte ska kunna hålla trappuppgångar, torg eller stadsdelar gisslan. Det är inte den laglydige grannen som ska flytta utan den kriminelle.

Anf. 43 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! David Josefsson bekräftar alltså att regeringen inte har några förslag om hur dessa monument ska komma på plats, förutom en proposition som man avser att komma till riksdagen med under våren. Man har dessutom för avsikt att snabbprocessa den propositionen.

Eftersom David Josefsson själv tog upp ämnet tänkte jag ställa honom samma fråga som jag ställde till den journalist som ringde mig och ville ha en kommentar om just detta. Om man begår brott i sin hyresrätt är det väl rätt rimligt att man ska anses ha förverkat sin hyresrätt. Redan i dag finns det sådana möjligheter för fastighetsägaren.

Om en person har begått brott i anslutning till sin hyresrätt kan man väl, om man vill vara tuff, anse att hyresrätten är förverkad. Men i debatten verkar det som om regeringen har för avsikt att inkomma med en proposition där man föreslår att den som är brottsling – hur man nu definierar vikten av olika brott – inte ska ha rätt att ha någon hyresrätt över huvud taget.

Då vill jag höra från David Josefsson hur denna proposition är tänkt att utformas. Ska statssekreterare som begår ålfiskebrott bli av med sin fastighet eller sin hyresrätt?

Anf. 44 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Det finns en historia om en centerpartistisk ledamot som i den här talarstolen ska ha sagt: Centerpartiet har alltid velat och kommer alltid att vela.

Först kritiserar Centerpartiet regeringen för att det går för långsamt och att det händer för lite. Sedan kritiserar man regeringen för att det händer för mycket och går för fort. Kritiken måste ju vara konsekvent: Gör vi saker för långsamt eller för fort? Här gör vi tydligen saker både för långsamt och för fort.

Sedan tycker jag att kritiken är ganska tramsig i ett väldigt allvarligt ämne. Jag har stått utanför en lägenhet där det har skett knarkförsäljning. Utanför lägenheten var en lekplats. Inga barn lekte på den lekplatsen, för man vågade inte. Ingen vågar släppa ut sina barn på en lekplats där det sker knarkförsäljning genom ett fönster.

Jag har stått i en loftgång där en lägenhetsinnehavare sköt ihjäl två personer. Vem vågar bo kvar i ett sådant område? Jag har sett hus där man har sprängt portar, hus där det har förvarats narkotika och hus där det förvarats sprängmedel.

Sedan handlar kritiken från oppositionen, med ett tramsigt resonemang, om huruvida man har fiskat ål med tillstånd eller inte och om man då ska bli vräkt! Jag utgår från att den som är bostadspolitisk talesperson för ett parti och har en åsikt om regeringens proposition åtminstone har läst lagrådsremissen och förstår vad förslaget handlar om.

Jag blir orolig om vi inte kan få en bred parlamentarisk förankring när det gäller tämligen självklara saker, till exempel att det inte är den laglydige medborgaren som ska behöva flytta utan den grovt kriminelle. Detta handlar om grovt kriminella människor som använder sin bostad för brott eller begår brott i nära anslutning till sin bostad. Det är ett konkret och viktigt förslag som jag är stolt över att den här regeringen genomför.

(Applåder)

Anf. 45 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Fru talman! Låt mig fortsätta diskussionen om förslaget om tryggare bostadsområden. David Josefsson säger att det är den kriminelle som ska vräkas och inte den laglydige. Det håller jag med om till hundra procent. Men förslaget säger faktiskt att om ett barn som bor i en lägenhet med sin familj och begår brott i nära anslutning till bostaden kommer hela familjen att vräkas. Det är alltså hela familjen som ska vräkas och inte bara den individ som har begått brott.

Jag försöker vara så tydlig som möjligt, för David Josefsson kommer annars att börja prata om just den som har begått brott. Jag vill inte prata om den som har begått brott, för där är vi överens. Begår man brott ska man straffas i enlighet med lagen.

Nu vill jag prata om alla andra som bor tillsammans med den person som begår brott. Det handlar om mamman, pappan eller syskonen, som inte har begått brott. De ska alltså vräkas.

Detta går inte ihop med det som David Josefsson säger, att det är den som begår brott som ska vräkas och inte de laglydiga. Menar David Josefsson att om ett barn i en familj begår brott är hela familjen skyldig till brottet? Det blir kollektiv bestraffning som David Josefsson hänvisar till. Jag vill verkligen ha ett ärligt svar på detta. Fokusera inte återigen på just den som har begått brott, David Josefsson, utan på alla andra som inte har begått brott.

Anf. 46 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Tack, Malcolm Momodou Jallow, för frågan! Det är precis som ledamoten säger. Det här är en del av förslaget. Detta ska vara grund för förverkande av hyreskontraktet inte bara när den kriminella står på hyreskontraktet utan också när någon annan står på det.

Jag ska börja med att konstatera att det inte handlar om en bestraffning. Det är inte en kollektiv bestraffning. Det är inte heller en individuell bestraffning. Det är ett skydd för de grannar som bor runt omkring. De ska inte behöva leva med grovt kriminella.

Fru talman! Jag kan också konstatera, precis som jag konstaterade i det förra replikskiftet, att frågan faktiskt besvaras redan i lagrådsremissen.

Låt oss säga att vi har en familj där en eller ett fåtal begår brott men andra står på hyreskontraktet och att de som står på hyreskontraktet passivt låter brotten ske. De ingriper alltså inte mot den störning som slår mot grannarna. Då har de – och detta är egentligen redan tydligt i hyreslagstiftningen – ett ansvar för vad som händer i eller runt lägenheten.

En familjemedlem som på riktigt är orolig för att någon begår brott, som hör av sig till socialtjänsten, som berättar för polisen och som ser till att det inte förvaras narkotika eller vapen i lägenheten kommer givetvis inte att vräkas. Men om man låter detta ske, om man tittar bort eller om man tittar på och är tyst och inte berättar för myndigheterna är det faktiskt grund för uppsägning. Jag tycker inte att det är särskilt kontroversiellt.

Anf. 47 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Fru talman! Jag är inte lika säker på att de andra, som inte har begått brott, kommer att skyddas även om de gör allt. Alla föräldrar som jag har träffat, vars barn har hamnat i kriminella miljöer, har gjort allt för att få hjälp. Vi har sett tv-program om detta. Föräldrar har sagt: Jag har kontaktat socialtjänsten. Jag har kontaktat polisen. Jag behöver hjälp.

Det är de föräldrarna och deras andra barn, som inte har begått brott, som kommer att hamna på gatan med denna lagstiftning.

Frågan som jag vill ställa är: Vart ska alla dessa barnfamiljer, framför allt de som inte har begått brott, ta vägen när ni har lyckats vräka dem? Att ha en bostad är en rättighet. Denna lagstiftning kommer hundraprocentigt att leda till att flera barnfamiljer vräks. När ni har lyckats göra detta, vart ska dessa barn och föräldrar ta vägen? Hur ska detta hjälpa integrationen? Jag vill verkligen gärna ha svar på dessa frågor. Vart ska de ta vägen när de väl är vräkta?

Det andra som David Josefsson nämner är ett argument som man använder från regeringssidan: Vi vill skydda alla grannar. Om någon bor i en lägenhet eller en bostad och den personen utsätts för hot, våld, bomb eller vad det nu är måste den personen avlägsnas eller i alla fall flytta eller vräkas från sitt boende.

Jag är politiker. För ett par veckor sedan blev min familj hotad. Man hotade att bomba mitt hem. Jag har inte begått något brott, men det kan vara så att mina grannar blir väldigt rädda och oroliga. Ska jag och min familj vräkas för att jag blev utsatt för ett bombhot? Är det regeringens resonemang?

Jag håller med om att grannarna ska kunna känna sig trygga, men jag ska också kunna känna mig trygg. De familjer vars barn har hamnat i kriminella miljöer ska också kunna känna sig trygga. Varför skapar vi inte en förutsättning för att avlägsna bara den som har hamnat i kriminella miljöer, i stället för att vräka familjerna, så att resten kan stanna kvar?

Anf. 48 DAVID JOSEFSSON (M) replik:

Fru talman! Om man ska kunna ha en seriös politisk diskussion om ett förslag måste man ha läst vad förslaget handlar om. Självklart kommer inte ett brottsoffer som inte har begått några brott att vräkas. Detta är ren desinformation. Det är ren vantolkning. Jag tycker faktiskt att det är ovärdigt att i denna talarstol över huvud taget dra sådana slutsatser.

Jag skulle vilja ställa en motfråga till Malcolm Momodou Jallow. Vi känner alla till de familjer där man försöker ingripa mot sina barn. Det man ska vara medveten om är, även om det är svårt att acceptera, att det faktiskt också finns släktbaserade nätverk i Sverige där man uppfostrar sina barn in i kriminella strukturer. Brottsligheten blir ett familjeföretag eller ett släktföretag. Det är inte så att alla familjer inte vill att barnen ska begå brott. Jag kan konstatera att dessa familjer aldrig kommer att höra av sig. De kommer aldrig att höra av sig till mig. De kommer inte heller att höra av sig till Malcolm Momodou Jallow.

Då är frågan: Vart ska dessa släktbaserade nätverk flytta?

Min fråga är: Vart ska alla människor flytta som i dag vill flytta för att det begås brott i deras närområde – det langas narkotika i trapphuset eller på lekplatsen, och det förvaras narkotika, vapen och sprängmedel i källaren? De vågar inte bo kvar eftersom det helt enkelt är otryggt.

Den riktigt viktiga och svåra frågan, som jag tycker att de som motsätter sig detta förslag ska svara på, är: Vart ska dessa människor flytta? Varför är det rimligt att det är de laglydiga medborgarna som inte vill utsättas för brott som måste flytta och att man bryr sig om de gängkriminellas familjer? Det är min fråga.

Anf. 49 JENNIE NILSSON (S):

Fru talman! Vi har inte haft en så här låg nivå på bostadsbyggandet sedan förra gången Kristersson satt i en regering. Byggkrisen är ett faktum. Alla kurvor pekar nedåt, och Boverket pekar på att nedgången förväntas fortsätta.

I ett läge då det behöver byggas 67 000 bostäder per år fram till 2030 påbörjades endast strax över 20 000 bostäder under de tre första kvartalen 2023. Det är en minskning med 55 procent jämfört med samma period året innan.

Den negativa trenden bedöms fortsätta såväl under 2024 som under 2025. Då ska man komma ihåg att underskottet ackumuleras. För varje år som behovet av 67 000 bostäder inte uppnås ökar betinget för kommande år. Trots det verkar regeringen inte ha någon plan för att hantera krisen.

Det lilla man har gjort har varit otillräckligt och framför allt i stora stycken felaktigt. I en begynnande lågkonjunktur valde man att skära ned på just den politik som underlättar byggandet. Man valde att bryta ingångna avtal om Sverigeförhandlingar och investeringsstöd utan att ersätta det med något annat, vilket sannolikt starkt har bidragit till den byggkris vi nu ser.

Kortfattat kan man sammanfatta regeringens och Sverigedemokraternas politik så här långt med att de i stället för att satsa på bostadsbyggande har dragit undan mattan för bygg- och trähusindustrin.

Vi ser hur anrika företag som klarat sig igenom både finanskriser och pandemi nu knäcks av Tidölagets bostadspolitik. Trähusindustrin har under hösten sett fler konkurser än under pandemin. Under sista kvartalet

2023 var antalet konkurser i byggsektorn på en nivå som vi inte har sett sedan 90-talskrisen. Detta fortsätter under 2024. Under februari ökade antalet konkurser inom byggsektorn med hisnande 84 procent.

Med byggkris och konkurser kommer varsel. Totalt ökade antalet varslade byggnadsarbetare med 154 procent under 2023. Siffran för i år lär bli ännu högre. För trähusindustrin ser det ännu mörkare ut. GS-facket rapporterar att antalet varsel inom träindustrin ökade med hela 270 procent förra året jämfört med året innan.

Trots det skär regeringen ned inte bara på bostadspolitiken utan också på jobb- och utbildningspolitiken. Man väljer också att i det här läget avisera att Sverigedemokraterna och regeringen nu är överens om att trappa ned a-kassan efter 100 dagar. Det är ett dråpslag för de bygg- och träindustriarbetare som nu tvingas ut i arbetslöshet, inte för att deras kompetens inte längre behövs utan som ett resultat av regeringens och Sverigedemokraternas politik, eller kanske snarare avsaknad av politik.

Vi ser nu hur fack och arbetsgivare, när regeringen sviker, själva tvingas agera för att rädda svenska jobb. Den hårt drabbade trähusindustrin aktiverar ett eget korttidsstöd, utan statligt stöd, som ett sätt att hantera konsekvenserna av den byggkris som regeringen har orsakat. Systemet liknar det vi socialdemokrater fick på plats under pandemin, men utan statens stöd. Det är ett styrkebesked som visar på parternas förmåga att ta ansvar för svenska jobb. Men det visar också på Sverigedemokraternas och regeringens oförmåga.

Fru talman! Vi har den värsta byggkrisen sedan 90-talskrisen. Den kommer om inget görs att permanenta bostadsbristen på en hög nivå för lång tid framöver, och konsekvenserna blir stora. Färre unga kan flytta hemifrån, färre kan skilja sig och våldsutsatta kvinnor kan tvingas stanna kvar i våldsamma relationer. Fler blir trångbodda, samtidigt som färre kan flytta från ett hus som blivit för stort. Färre kommer att kunna flytta för att ta ett jobb eller för att utbilda sig, vilket påverkar kompetensförsörjning, jobb och tillväxt. Och Sverige blir fattigare.

Konjunkturinstitutet bedömer att det minskade byggandet sänker Sveriges bnp med 1 procentenhet. Det motsvarar ungefär 60 miljarder kronor som kunde ha lagts på skola, sjukvård, polis, pensioner eller trygghetsförsäkringar – listan på behov är lång. Och möjligen är den siffran lågt räknad.

Stockholms Handelskammare har tagit fram en rapport, *Notan för byggkrisen*, som belyser effekterna av byggkrisen fram till 2030 i Stockholmsregionen. Enligt rapporten beräknas produktionstappet för ett enskilt år uppgå till mellan 30 och 49 miljarder, bara i Stockholmsområdet. Deras siffra för riket är svindlande 88–153 miljarder kronor.

Den negativa sysselsättningseffekten beräknas kunna bli så stor som 3,4 procent färre sysselsatta. Det motsvarar 55 000 färre jobb i regionen. För byggsektorn räknar man med att mellan 20 000 och 33 000 fler blir arbetslösa, och detta återigen bara i Stockholmsområdet.

Fru talman! Sverige har inte råd att låta byggsektorn kollapsa. Vi socialdemokrater har därför levererat ett antal förslag för att mildra krisen. Vi har föreslagit en byggstimulans i form av ett produktionsstöd till orter med stora företagsetableringar, samt till studentlägenheter. Vi har föreslagit förmånlig statlig medfinansiering i form av statliga byggkrediter till nyproduktion.

Vi vill se ett riktat stöd för energieffektivisering av flerbostadshus och en rotreform som räddar jobb och sänker elräkningarna. Vi har krävt att regeringen omgående skickar det färdigberedda förslaget om startlån till riksdagen för beslut och att man går vidare med förslaget om att allmännyttan ska undantas från krav om att tillämpa lagen om offentlig upphandling.

Detta är bara några exempel som hade gjort skillnad här och nu. Regeringen och Sverigedemokraterna har röstat ned samtliga förslag. Man vägrar också hårdnackat och konsekvent att lyssna på vädjan från näringslivet, facken, Hyresgästföreningen med flera, som samtliga vill se någon form av kriskommission med syfte att hantera och mildra krisen.

Fru talman! Vi socialdemokrater anser att det allvarliga läget kräver ett gemensamt politiskt ansvarstagande. Sverige har vid flera tillfällen tidigare visat att det är möjligt att ta gemensamt ansvar i svåra tider. Både 90-talskrisen och de blocköverskridande bostadspolitiska samtalen under 2016 är goda exempel på det.

Vi är beredda att medverka i ett arbete som syftar till att klargöra vilka akuta åtgärder som är nödvändiga att vidta och vad som krävs för att få på plats nödvändiga långsiktiga spelregler. Vi vill att regeringen tillsätter en bostadskommission med representanter från byggbranschen, parterna och politiken, som i första hand ska ha till uppgift att hantera den akuta byggkrisen men som också ska arbeta för att ta fram långsiktiga förutsättningar för en hög och stabil nivå av byggande över tid.

Avslutningsvis noterade jag att David Josefsson i sitt anförande för en liten stund sedan i brist på politik föll tillbaka i valrörelseretorik. Som en kort reflektion på det får jag väl konstatera, David Josefsson, att i Moderaternas Sverige är det byggkris. I Moderaternas Sverige får man väl då säga att vi numera har Uffepriser och kanske Jimmiehyror.

Det är resultatet av att vi nu ser ut att få en förlorad mandatperiod. Det är resultatet av att vi trots byggkris inte får några förslag som faktiskt hanterar den här krisen på riksdagens bord. Propositionsförteckningen innehåller tre förslag som man, om man är välvillig, kan säga berör bostadsbyggandet i Sverige.

Det ena – detta debatterades i replikskiftet – finns inte omhändertaget i den här debatten, men jag ser fram emot att diskutera det sedan. Det är viktigt att man tryggar våra bostadsmiljöer, men det innebär inte att det byggs mer. Det andra är en skrivelse från Riksrevisionen, och det tredje är att man ska iakttä aktsamhet vid byggning, rivning med mera. Detta är vad regeringen har lyckats leverera, och det är underkänt.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till reservation 1.
(Applåder)

Anf. 50 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! En stigande inflation skapade dagens problem tillsammans med högre ränta. Bostadsbyggandet minskade kraftigt, som vi har hört i dagens debatt, och det till låga nivåer som ingen av oss kan vara stolta över eller acceptera över huvud taget.

Vi har varit i den här situationen förut, under 90-talet. Jag hoppas att vi inte gör om 90-talets problem, det vill säga att vi ser till att vi har arbetskraft som kan ta vid när vändningen kommer så att vi kan bygga med stark kraft sedan.

Vi har försökt att förstärka med rot, vi har infört en planeringsbonus och vi har infört en omvandlingsbonus för att omvandla lokaler till lägenheter. Vi har gjort lättnader i studentbostadsbyggandet. Boverket har fått i uppgift att kartlägga byggbar mark för småhusbyggande. Detta är några delar som redan har gjorts.

Vi måste konstatera att de problem vi har på bostadsmarknaden inte startade nu. Köerna till hyresrätter har varit långa i storstäderna ganska länge. Långa handläggningstider hos kommuner och myndigheter för att planera nya bostäder har funnits där hela tiden. Stigande overheadkostnader samt stigande varukostnader i snabbare takt än vad kunder har fått i ökade intäkter i sin plånbok har också funnits där ganska länge.

EU har i sin iver att göra fler saker lite krångligare för oss svenskar också bidragit till att vi kanske framgent har en problematik med renoveringskrav för energieffektivisering och svårt att använda vårt trä till att bygga bostäder.

Jag menar att detta är saker som vi också måste tänka på att arbeta bort. Men det är tyvärr ingen quickfix.

Det kom en rapport om nationellt ledtidsindex som man kan titta på. Man kan fundera på om inte detta är en del av problematiken. Ledtiderna för detaljplaner och bygglov i kommunerna ligger på mellan 3 och 6,6 år med ett genomsnitt på 4 ½ år – om du har tur.

Lägg därtill osäkerheten om vilka utredningar som behövs när man påbörjar processen, om hur lång tid en överklagandeprocess tar och vad den slutar med, om vilken karusell man hamnar i och om man i slutänden över huvud taget får bygga.

Jag menar att staten har en hemläxa att göra när det gäller både vad som förväntas av våra myndigheter och vad staten förväntar sig av kommunerna.

Jag menar att man ibland har glömt vem som betalar kalaset. Det är den enskilde, alla gånger, som betalar kostnaden för de nya bostäderna. Kommunerna och företagen vältrar ju över kostnaderna på slutkunden, vilket de måste göra. Det är otydligt vad som egentligen gäller och vad som förväntas. Det drabbar den enskilde.

Jag menar att vi måste ta ansvaret för att reformera processen för byggnation av bostäder. Vi ska inte bara göra det innovativt med nya bidrag utan våga ta debatten. Vad är det som gör att det är så dyrt att bygga bostäder i Sverige? Varför tar det så lång tid?

Den här regeringen har försökt sätta långsiktigheten i fokus genom att ha sex stycken ledmeningar: Förenkla reglerna för att bygga! Korta ledtiderna i plan- och byggprocessen! Öka tillgången till byggbar mark, särskilt i attraktiva lägen! Fler ska kunna ta steget till den ägda bostadsmarknaden! Nyttja beståndet mer effektivt! Ge långsiktiga och förutsägbara villkor för att öka viljan att investera!

Jag menar att om vi har en regering som lyckas leverera detta har vi kommit en bit på väg. Men ingenting startade i går. Ingenting startade 2018 eller 2014. Det har funnits ganska länge, och vi måste faktiskt vara ärliga och säga att vi har ett gemensamt problem som vi måste lösa på ett eller annat sätt. Det går inte fort. Vi måste försöka ge det den tid det behöver och sedan försöka debattera oss fram till en gemensam lösning.

Med de orden yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 51 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Fru talman! Som jag sagt här tidigare är det inte ofta jag är överens med Larry Söder i sakpolitiska frågor, men jag har respekt för honom. Därför vill jag ställa två frågor.

Den ena handlar om någonting som vi hört från Sverigedemokraterna, som är samarbetsparti till Larry Söders regering.

Vi vet att SD grundades av nazister, och Europas historia talar om för oss vad nazismen står för. Nazitysklands lösning på alla problem var att bli av med judarna.

Sverigedemokraternas lösning på alla problem i Sverige är att bli av med alla invandrare. Att driva människor med invandrarbakgrund från Sverige är en sådan besatthet och en så central fråga för SD att det över-skuggar allt. All sans och rimlighet drunknar i detta vansinne och detta hat man har mot invandrare, framför allt sådana som ser ut som jag. Det är så pass att det nu även blivit invandrarnas fel att vi har bostadsbrist i Sverige.

En kollega, vice ordföranden i civilutskottet, sa häromdagen att om man bara skickar iväg alla invandrare eller icke vita löser man problemen med bostadsbristen. För mig kommer det inte ur ett tomrum, utan det byg-ger på Sverigedemokraternas politik från dag ett.

Jomshof tyckte att min partikollega Daniel Riazat borde lämna landet.

Vi hörde också Jimmie Åkesson säga att man ska kunna identifiera enskilda individer som inte passar in i samhället och utvisa dem.

Min fråga är helt enkelt om Larry Söder delar SD:s slutsats att om man skickar iväg alla de här invandrarna, mig inkluderad, kommer man att lösa bostadsproblematiken. Delar Larry Söder den slutsatsen?

Anf. 52 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att ledamoten bara hann med en fråga, inte två. Vi kanske tar den andra i nästa replikskifte.

Jag är bostadspolitisk talesperson för Kristdemokraterna. Jag svarar för vår politik och vår regeringskonstellation.

Jag kan konstatera att min och partiets uppfattning är att alla människor som finns i Sverige ska ha rätt till en bostad, alldeles oavsett varför man är här eller hur man är här, så länge man är här. Vi löser inte problemet genom att exkludera människor från bostäder, utan vi löser det genom att inkludera människor i bostäder.

Min uppfattning är, som jag sa i talarstolen, att vi ska öka bostadsbyg-gandet för att människor ska kunna få en bostad. Det gäller både hyresrät-ter och eget ägt boende.

Sedan kan jag konstatera att denna regering har en konstellation där det är tre stycken regeringspartier och ett samarbetsparti. För mig personligen har det fungerat alldeles utmärkt i bostadspolitiken. Vi har ungefär samma syn på många olika frågor men olika tankar i andra delar, där vi kan dis-kutera och komma fram till en lösning. Jag tycker att regeringen håller ihop. Jag tycker att regeringen gör bra saker. Men ideologiskt är jag krist-demokrat och står för den kristdemokratiska ideologin.

Anf. 53 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Fru talman! Det var glädjande att höra det svaret från Larry Söder.

Den andra frågan handlar om bostadsbristen.

”Vill du också ha ett jobb att gå till? Att unga ska kunna flytta hemifrån? En trygg bostad som du har råd att bo i?” Dessa retoriska frågor ställdes av Byggnads inför en demonstration som hölls i Stockholm den 6 februari i år under parollen Bygg bort krisen. Det överlämnades också över 18 000 namnunderskrifter för ökat byggande till bostadsminister Andreas Carlson.

Det är alltså inte bara Vänsterpartiet som kritiserar den här regeringen. Det är alla parter och aktörer inom bostadsmarknaden som har samma kritik när det gäller regeringens passivitet.

Min fråga är hur ni tänker agera för att få fart på byggandet och därmed stävja den varselvåg som nu sköljer över landets byggbransch. Jag vill veta det, inte hur ni ska gynna dem som äger sina bostäder ännu mer än ni redan gör. Det har vi hört, så det är inte det jag är ute efter. Jag vill gärna veta vilka andra reformer ni kommer att genomföra i syfte att öka byggandet för att på så sätt motverka den pågående bostads-, bygg- och samhällskrisen.

Varselvågen som vi nu ser påverkar väldigt många människor. Inom träindustrin ökade antalet varsel med 270 procent 2023 jämfört med 2022. I byggbranschen varslades totalt 3 512 anställda under det sista kvartalet 2023. Det är väldigt många människor. Det här är en samhällskris, och alla skriker. Ser ni inte hur allvarligt det här är? Vad tänker ni göra – nu?

Anf. 54 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Jag kan ta upp några siffror som Malcolm Momodou Jallow nämnde i sitt anförande.

Ledamoten talade om att bostadskostnader har ökat med 12,2 procent. Jag kan redovisa att 2023 ökade lönerna med 3 procent. Det betyder att det är väldig skillnad på vad människor faktiskt klarar av att betala.

I mitt anförande försökte jag påvisa var problematiken ligger. Någon måste ta ansvar för kostnadsökningen på ett eller annat sätt. Det kan vara staten genom att man subventionerar eller ser till att reformera bostadsbyggandet på ett sådant sätt att kostnaderna hålls i schack.

Jag väljer det senare. Jag tror att det är långsiktiga spelregler och långsiktiga reformer som gör att människor kan ha råd att ha ett boende som de kan betala för. Jag tror inte att korta subventioner gör detta. Jag tror inte att ekonomiska incitament skulle klara av att överbrygga de 7 procent som är skillnaden.

Jag tror att vi måste inse att bostadsmarknaden har varit dysfunktionell i 20–30 år. Nu är det faktiskt dags att vi gör någonting åt det. Någon måste våga ta sig an de långsiktiga spelreglerna och jobba med dem så att vi får en bostadsmarknad där alla faktiskt kan få en bostad.

Man kan vara stolt över att vi byggde 60 000–70 000 bostäder för några år sedan. Jag är inte stolt över det. Under den tiden skulle vi ha byggt 100 000 eller 120 000. Problemet var att vi hade en bostadsmarknad som inte fungerade. Vi subventionerade bostäder för att kunna få den lösningen.

Jag menar att vi måste ha en bostadsmarknad som klarar sina egna villkor. Men då måste vi också våga stå för de reformer som görs.

Vi har samma tanke i slutänden om målet, men vägen dit har vi lite olika syn på.

Anf. 55 ALIREZA AKHONDI (C):

Fru talman! I dag debatterar vi svensk migrationspolitik – eller förlåt, svensk bostadspolitik. Jag ber om ursäkt för förvirringen, men till mitt för svar vill jag säga att det inte är så svårt att landa där när man lyssnar till Sverigedemokraternas inlägg i talarstolen i dag. Så i sann sverigedemokratisk anda ska jag passa på att i denna debatt ta upp en del andra ovidkommande saker.

Fru talman! Visste ni att arbetskraftsinvandringen bidrar med 44 miljarder kronor per år till svensk ekonomi, eller att den ger ett nettotillskott till den svenska statskassan på ungefär 16 miljarder kronor per år? Visste ni att antalet helårspersoner som lever på socialförsäkringar har minskat från cirka 1,3 miljoner i början av 90-talet till drygt 800 000 i dag, samtidigt som Sveriges befolkning har ökat med 1,8 miljoner?

Nej, just dessa siffror, som är fakta, verkar inte finnas med i sverigedemokratisk retorik. Men låt oss inte fastna där, utan låt oss återgå till ämnet för dagen.

Under 2023 gick 1 714 byggfirmor, entreprenörer, i konkurs, enligt UC. Antalet påbörjade byggnationer 2023 var 29 350, en minskning med 49 procent jämfört med året innan. Under 2023 varslades 9 126 personer i byggsektorn, en ökning med 154 procent jämfört med året innan.

Boendekostnaderna för ett hushåll har skenat iväg med drygt 50 000 kronor sedan regeringen tog makten.

Kommuner är ytterst besvikna över slopade planer på stambanor, trots löften och påbörjade processer och trots att de har tagit på sig rätt stora kostnader för att uppfylla sin del av de överenskommelser med staten som var på gång.

Fru talman! Jag var i Skellefteå för några veckor sedan och besökte de baracker som satts upp för att möjliggöra en nyindustrialisering i norra Sverige som vi inte har sett någon motsvarighet till i modern tid. Jag pratade med kommundirektören och med det kommunala fastighetsbolaget, och de var ytterst besvikna på regeringen – eller snarare på regeringens saktfärdighet med att komma med förslag som både kortsiktigt och långsiktigt kan skapa förutsättningar så att regionen kan fortsätta sin tillväxt och denna viktiga del av Sverige får möjlighet att bli ännu starkare.

Jag vet att det pågår en utredning och att ett första delbetänkande har lämnats. Men det vi borde se i denna kammare, en massa förslag och propositioner som förbättrar situationen för den krisande bostads- och fastighetssektorn, lyser fortfarande med sin frånvaro. När man frågar både statsråd och kollegor från Tidöpartierna i utskottet när och vad som är på gång blir svaret alltid: Det kommer senare, vi tittar, och vi utreder. Någonstans är det faktiskt viktigt att man ger alla entreprenörer och byggföretag – alla som är verksamma i byggsektorn – svar om vad som är på gång och om de kan vänta sig en ljusning längre fram vid horisonten.

Fru talman! Vad vill då Centerpartiet med svensk bostadspolitik? Ja, rätt mycket. Vi vill naturligtvis förenkla byggreglerna; just det tror jag att det råder rätt bred samstämmighet om i denna kammare. Vi vill också förändra reglerna för överklaganden för att säkerställa att de ledtider på omkring fem år som min kollega var inne på kan minska så att vi kan snabba på processerna.

Vi ville förändra strandskyddslagstiftningen, ett förslag som Tidö-gänget sköt i sank i slutet av förra mandatperioden och som man dyrt och heligt har lovat är återuppståndet någonstans på Regeringskansliet.

Vi vill förändra hyressättningsmodellen för att skapa möjligheter för fler nybyggen.

Vi vill bygga fler stambanor och uppfylla löftet till kommunerna för att på så sätt också skapa möjligheter till fler boenden.

Vi vill se över bostadsskatterna för att få ökad rörlighet. Vi har kämpat med näbbar och klor för det gröna avdraget, som även tar sikte på energi-effektivisering i bostadssektorn.

Vi vill öka byggtalen för bostäder på landsbygden genom till exempel förändrade regler för avskrivning och ökade kreditgarantier.

I våra förslag finns alltså en massa uppslag för regeringen att arbeta med och komma till riksdagen med. Det gör mig verkligen ledsen att när vi som första parti i utskottet lade fram förslag om att vi skulle tillsätta en kriskommission för svensk fastighets- och bostadsmarknad avslogs detta av Tidöpartierna.

Jag hoppas verkligen att regeringen tar sig i kragen och bjuder in till blocköverskridande samtal om dessa viktiga frågor. Svenskt bostadsbyggande behöver långsiktiga förutsättningar. Då spelar det ingen roll att Tidöpartierna har en knapp majoritet på ett par ledamöter här i kammaren denna mandatperiod. Man måste ändå kunna se att dessa frågor kräver långsiktighet.

Jag vill avslutningsvis, fru talman, yrka bifall till vår reservation 2 i betänkandet.

Anf. 56 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ta tillfället i akt att få höra lite grann om vad Centerpartiet anser om regeringens långsiktiga mål, eller de punkter som jag redovisade i talarstolen. Jag tänker upprepa dem, så får vi diskutera kring dem:

- förenkla reglerna för att bygga
- korta ledtiderna i plan- och byggprocessen
- öka tillgången till byggbar mark, särskilt i attraktiva lägen
- fler ska kunna ta steget till marknaden för ägda bostäder
- nyttja beståndet mer effektivt
- ge långsiktiga och förutsägbara villkor för att öka viljan att investera i.

Min fråga hänför sig till att 50 procent av Alireza Akhondis anförande i princip handlade om situationen i dag, medan förslagen som levererades i talarstolen är långsiktiga. Med andra ord gör Centerpartiet samma reflektion som regeringen, det vill säga att det är de långsiktiga spelreglerna som vi måste komma åt för att kunna bygga mer i Sverige under längre perioder. Vi ska inte vara beroende av högkonjunktur eller lågkonjunktur hela tiden, utan det ska vara en jämnare fördelning av bostadsbyggandet.

Mina frågor är två. Vilket av de sex områdena är det som Centerpartiet inte ställer upp på? Om regeringen skulle leverera inom dessa sex områden, blir ni i Centerpartiet nöjda då? Min andra fråga är: Om det kommer

en proposition om fri hyressättning av bostäder i nyproduktion, kommer Centerpartiet då att rösta ja till den?

Prot. 2023/24:80

6 mars

Bostadspolitik

Anf. 57 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Jag ska först svara på frågorna väldigt konkret.

Om det läggs fram en proposition om friare hyressättning i nyproduktion kommer vi att rösta ja. Det är något som vi har drivit länge och som vi fortfarande står för.

Svaret på fråga nummer två är att om regeringen kommer med de här förslagen kommer vi förmodligen att rösta ja, lite beroende på hur förslagen är utformade. De är jättebra, och det är vi väldigt glada för. Är vi nöjda? Nej, det är vi inte, för svensk bostadsmarknad kräver fler åtgärder för att kunna komma åt den enorma byggskuld som finns inbyggd i systemet.

Nu när jag har svarat på Larry Söders frågor vill jag säga så här: Larry Söder, det är ni som sitter vid makten. Ni har ju suttit där i över tre terminer. Efter tre terminer kan man ändå förvänta sig att regeringen har hunnit utreda det som man vill utreda och återkomma till riksdagen med förslag om det som man vill få förändrat.

Mot bakgrund av detta vill jag ställa en motfråga till Larry Söder. När tror Larry Söder att alla fina förslag som han redogjorde för läggs på riksdagens bord, så att vi faktiskt kan trycka på den gröna knappen och tycka att vi är med och bidrar till att lösa krisen?

Anf. 58 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Att trycka på knappen kanske för andra människor kan tyckas vara en liten sak, men för oss riksdagsledamöter är det viktigt. Det handlar om lag som stiftas, lag som ska föräras detta land. Det är det som gör att vi faktiskt förändrar landet.

Många utredningar är på gång. En del är snart i slutskedet, en del är inte startade men kommer att startas.

Allteftersom tiden går kommer ledamoten att få se fler utredningar som bli propositioner för att kunna nå målen i de sex delarna. Jag är övertygad om att på alla dessa sex områden kommer man att ha levererat före valet 2026. Samtidigt är det många processer som inte kommer att vara färdiga när man fattar beslut om lagförslag, för det är processer som också måste genomföras hos myndigheter.

Ett sådant här reformförslag kommer att ta tid. Det kanske inte har gjorts under tidigare mandatperioder, eftersom det tar lång tid. Men någon måste starta processen.

Jag tror att vi måste vara eniga om att någon måste hålla i taktpinnen. Alireza Akhondi har ett antal gånger sagt att det inte finns något område inom bostadspolitiken som inte är utrett. Då kan jag säga att det inte finns något område som inte har diskuterats. Varför har det då inte kommit till sak på något sätt? Jo, det är för att man kanske inte har satt upp målet och inte har velat ta den tid som behövs. Det är det som händer just nu som har upptagit all tid i världen. Men vi måste kunna hålla bägge bollarna i luften, det vill säga att se på den kris som vi har i dag och också kunna leverera med långsiktighet. Regeringen ska försöka göra båda delarna, men det tar tid. Jag håller med om det.

Anf. 59 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Nu är det inte lämpligt att ställa en fråga när ledamoten inte kan svara, men jag kan komma med en vädjan.

Jag hoppas att regeringen innan mandatperioden är slut lägger fram förslagen om förändrat strandskydd och till exempel frågor som adresserar hemlösheten och den typen av frågor som påverkar målgrupper som jag vet att Larry Söder värnar extra mycket om. Det är en ödmjuk vädjan.

Sedan vill jag tillägga att jag tror att skälet till att vi är där vi är i dag är att det har saknats politiskt ledarskap för att adressera en helhet.

Bostadsmarknaden är komplex. Den berör ett flertal politikområden och i allt väsentligt också skattesystemets utformning.

Om man inte tar ett helhetsgrepp bedömer jag att man hamnar i låsningar, vilket gör att det blir mycket svårare att komma framåt. Då blir det bara en putsning av ytan, för att använda en byggterm. Det var mot bakgrund av detta som Centerpartiet och jag lade fram ett förslag om en större kriskommission som ska se till helheten, så att vi kommer framåt i stället för att hamna i låsningar.

Anf. 60 JAKOB OLOFSGÅRD (L):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Det är alltid mörkast innan det ljusnar. Det är alltid så mörkt innan det blir ljus. Nu är det mörkt. Det är den verklighet som våra byggaktörer just nu upplever. Efter en oerhört tuff tid med höga räntor och hög inflation sviktar likviditeten, och konkurserna och uppsägningarna är ett faktum. Just nu ser det inte ljus ut för de byggplaner som planerades att sjösättas under 2024. Allt handlar om att övervintra, att ta sig igenom mörkret.

Den barnfamilj som så länge hoppats kunna köpa det där radhuset eller den där villan får nu fortsätta tränga ihop sig på en liten yta, därför att inflationen har tårt på kapitalet och banken ser att de höga räntorna inte är möjliga för dem att ta sig an, trots att båda föräldrarna har fast arbete.

År 2024 är och kommer för många att vara ett tufft år. Det är därför som denna regering har fullt fokus på att fullfölja den linje som handlar om att banka ned kärninflationen. Som har påpekats tidigare i denna talarstol är det den enda vägen framåt, om än den är smal och tuff.

Hur får vi det då att bli ljusare igen? Förutom kärninflationen, som just nu sakta sjunker, finns det inga genvägar. En bred väg med en generell lösning som vill fresta oss till enkla lösningar består mest av att byggherrar önskar investeringsstöd. Riksrevisionen tittar just nu på effekterna av subventioner och hur sådana stöd har fungerat bakåt, vilket ska bli mycket intressant att ta del av framöver.

Fru talman! De som kämpar för att hålla villadrommen vid liv i det mörker som råder just nu vet att banken kommer att möta dem med en tuff kalkyl. Det är självklart viktigt att ekonomin går ihop, både för bankens skull och för att man inte ska tvingas att göra sig av med sin villadrom.

Det är därför väldigt viktigt att den makroöversyn av ekonomin och de finansiella lånebitarna som just nu utreds och är klara lagom till hösten, förhoppningsvis i ett stabilare ekonomiskt läge, resulterar i en helhet och en översyn av både amorteringskraven och bolånetaket. På departementens bord finns förslag om både startlån och bosparande att gå fram med som en helhet. Att Finansinspektionen väljer att vänta med bolånetaket

handlar just om att vi behöver ta det här som en helhet när ekonomin och inflationen är mer under kontroll. Läger vi dessutom till förslagen om hyrköp finns det ekonomiska reformer som jag är övertygad om kommer att möjliggöra att kalkylen går ihop för den som just nu, om än i ett mörkt läge, bär på en villadröm.

Alla goda ting är tre. Därför vill jag nämna tre saker för att denna dröm ska bli verklighet.

För det första: Kalkylen! Vi måste börja i ekonomin, hur tråkigt det än må vara. För den som sitter i samtal med banken är det där man måste börja. Därför sker nu en makroöversyn av den finansiella biten som ska vara klar lagom till hösten. Det är den som är nummer ett.

För det andra: Alla byggen börjar med en hörnsten. Som bondpojke vet jag att man alltid bygger husen eller ladugården efter den hörnsten som allting vilar på och som riktar in allt det andra. Grunden byggs på mark, och markfrågan är den enskilt största delen, både ekonomiskt och när det gäller hur du kan påverka ett husbygge i dag. Ungefär en tredjedel av hela kostnaden för villadrommen kommer innan du sätter spaden i marken, och detta påverkar villadrommen.

Det är väldigt svårt att bygga utan mark – prova så får du se! Därför är det viktigt att kommunerna prioriterar byggbar mark för småhus, vilket den här stimulansen ska främja och inspirera till, men det är också viktigt att kommuner och politiken i sin helhet förstår att sju av tio i dag vill bo i ett eget ägt boende, i en villadröm, i ett småhus någonstans. Det är det som är önskan, och detta kräver först och främst byggbar mark.

Från talarstolen i dag har nämnts Initiativet Bygg i Tid. Där finns flera bra och politiskt förankrade förslag som departementet just nu jobbar med. Vi har även uppdragit till länsstyrelserna att stödja kommuner som vill ta fram byggbar mark och se möjligheter i detta i stället för att motarbeta det.

En av de intressantaste utredningarna som just nu ligger på departementets bord handlar om riksintressen. Där tror jag att vi är överens om ett bredare omtag när det gäller hur vi kan prioritera marken ute i vårt land.

Det tredje och sista men absolut inte det oviktigaste är att du som byggherre bärande på en villadröm behöver tre bra kompisar för att möjliggöra ett husbygge: arkitekten, konstruktören och byggaren.

Arkitekten har koll på hur drömmen kan landa på papper och bli något som man kan se och ta på. Förhoppningsvis kommer ju villadrommen att stå där i 100 år. Konstruktören vet förutsättningarna för mark och hållbarhet. Till sist har du byggaren – den som står där med hammaren i sin hand. De här tre kompisarna behöver du jobba ihop med.

Notera att jag ingenstans nämnde kommunen, staten eller politiken. Det var medvetet, eftersom det är politikens roll att möjliggöra för de här tre kompisarna att jobba ihop. Därför jobbar nu Boverket med regelförenklingar inom projektet Möjligheternas byggregler som är intressanta att titta på. Det är viktigt att avreglera den överreglerade bostadssektorn, där varken byggare eller tjänstemän hittar ut utan går vilse.

De här tre kompisarna ska vi skapa förutsättningar för, och det är det som är den långsiktiga politikens viktigaste uppdrag.

Till sist, fru talman, vill jag lyfta fram de saker som ligger mig som liberal varmt om hjärtat.

Vi är för en mångfald av boendeformer, både ägda och hyrda. När det gäller den hyrda delen finns det en utredning, *Fri hyressättning i nyproduktion*, som utan tvekan behöver gå ut på remiss för att kalkylen ska gå ihop, för att man ska våga bygga igen och för att vi ska börja tillämpa det som i de flesta andra länder kallas för en enda sak: en vanlig hyra.

För egen del vill jag landa ned där vi inom bostadspolitiken kanske brister allra mest, nämligen att vi i dag inte klarar att möta den strukturella hemlösheten. Det handlar bland annat om barnfamiljer och våldsutsatta kvinnor som inte har tak över huvudet. Metoden Bostad först är väldigt bra, men den möter inte just dessa människors behov. Vi behöver inse att vi egentligen aldrig har lyckats möta denna strukturella hemlöshet, och nu har den gruppen ökat i antal. Den generella sociala bostadspolitiken har nått vägs ände. Den har inte fungerat sedan andra världskriget, för den ser inte till individens behov. Man blir bara ihopklumpad. Därför behöver vi ta tag i detta.

Fru talman! Just nu står Liberalerna för det enda politiska förslaget. Vi kallar det behovsbostäder. Det behövs en social bostadssektor här i landet, för sociala bostadskontrakt räcker inte till och har aldrig gjort det. Om den våldsutsatta kvinnan ändå lyckas få tag i ett boende är det oftast inte i den tryggaste delen av staden. De går från en utsatthet till en annan.

En social bostad efter behov får inte ligga i ett utsatt område. Den ska vara en trygghet som löper över flera år, och det ska vara möjligt att bo där med redan befintliga bidrag. Dessa bostäder ska finnas både i det befintliga och i det nybyggda bostadsbeståndet. Det ska vara ett tak över huvudet – någonting att kalla sitt hem – om nu politiken vill skapa de förutsättningarna förstås. Även denna natt sover någon någon annanstans. I natt har många inget hem. För dem är drömmen om en egen bostad väldigt långt borta. För dem är det fortfarande mörkt.

Anf. 61 KATARINA LUHR (MP):

Fru talman! Jag ska försöka att hålla mig till dagens rubrik, *Bostadspolitik*.

Att vi just nu står i en kombinerad bostads- och byggkris är inte någon nyhet. Det har vi debatterat många gånger det senaste året. Att regeringen fortsätter att sitta på händerna blir därför mer och mer uppseendeväckande.

Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala, Linköping, Örebro och numera också Norrbotten, Västerbotten, Blekinge och många fler larmar tillsammans om en helt otillräcklig byggtakt. Man lyfter samtidigt de stora utmaningarna att kunna bygga bostäder till priser som gör att bostadssökande har råd att efterfråga bostaden.

När bostadsbyggandet avstannar kan det bli svårare att flytta till arbete eller etablera sig på bostadsmarknaden. I områden med en stark industri eller försvarsutveckling kan det också bli svårt att få till sig arbetskraft när bostäder saknas. Dessutom riskerar inte minst de hushåll som redan har små ekonomiska marginaler att få mycket svårare att hitta en bostad som uppfyller deras behov eller, i vissa fall, att alls hitta en fast bostad när nya bostäder inte byggs i tillräcklig takt. Hemlösheten riskerar också att öka med en otillräcklig bostadspolitik.

Boverket beräknar att det behövs 67 300 nya bostäder per år till år 2030. I år räknar vi med kanske 20 000, vilket är långt ifrån den uppmålade moderata visionen. Att bygga upp en bostadsskuld samtidigt som byggsektorn krackelerar är inte ett särskilt bra sätt att bygga trygghet på, och oavsett vilken politisk sida man står på finns det många vägval man skulle kunna göra för att i alla fall minska konjunkturreffekterna på byggsektorn.

Det finns inte en enskild lösning, utan det behövs många olika åtgärder för att öka antalet bostäder och bygga så att människor kan få sina behov uppfyllda, fortsätta att arbeta för den gröna omställningen och undvika att kompetens inom byggsektorn försvinner någon annanstans.

Miljöpartiet har föreslagit fortsatta investeringsstöd och även stora riktade investeringsstöd för områden med en kraftig och snabb grön industriutveckling. Vi har lyft upp frågan om blandad bebyggelse, olika upplåtelseformer, startlån för förstagångsköpare, höjda bostadsbidrag, ett grönt bosparande, lånegarantier, hyresgarantier, stöd till byggemenskaper, en nationell bostadsstiftelse, stöd för renovering av tomställda hus och så vidare.

Än så länge finns dock inga krisåtgärder på plats som ökar antalet tillgängliga bostäder. Bostadsbyggandet har avstannat, och människor varslas. På sikt kommer siffrorna över hur många bostäder som behöver byggas per år att behöva justeras upp igen, och bostadsskulden växer för varje år som vi inte lyckas nå våra byggmål.

Jag vill därför i dag yrka bifall till Miljöpartiets reservation 3 i betänkandet, som syftar till att åtgärder ska vidtas för att snabbt få igång ett både hållbart och långsiktigt bostadsbyggande.

För att detta ska ske vill vi, precis som många andra partier i dag, att regeringen ska tillsätta en kriskommission med uppgift att snabbt utreda, föreslå och genomföra konkreta åtgärder för att få igång bostadsbyggandet. Åtgärder behövs, och de behövs nu.

I väntan på att byggandet tar fart igen finns det annat som behöver göras, och där skulle vi kunna ta vara på den kompetens som finns inom byggsektorn, som i dag får mindre och mindre jobb med att bygga.

Vi står i dag mitt i en klimatkris som kräver åtgärder, och ju snabbare vi kommer igång med åtgärder, desto mer samhällsnytta kommer vi att få – nyttor som vi alla kan ta del av.

För att öka takten i både energirenoveringar och klimatanpassning i bebyggd miljö vill vi att staten går in och ger stöd för de åtgärder som gör skillnad. Genom att ge stöd i dag kan vi spara pengar på sikt för våra samhällen samtidigt som vi kan ta vara på den kompetens på byggsidan som annars riskerar att flytta någon annanstans.

I veckan fattas beslut om energirenoveringar inom EU, och Sverige måste göra sin del. Genom att minska energianvändningen i byggnader kan energi frigöras för annat och energipriserna hållas nere. Vi föreslår därför att staten ska stötta energieffektivisering i alla typer av bostäder för att snabbt få igång ett större arbete med att sänka både energianvändning och energikostnader.

Byggsektorn står för en stor del av Sveriges klimatpåverkan och är också den näst största producenten av avfall i Sverige, tvåa efter gruvsektorn. När kostnaden för byggmaterial ökar, som i dag, behöver vi fler innovativa metoder för att bygga, och frågan om ökad cirkularitet inom byggsektorn har börjat lyftas upp som något som inte bara är en hållbarhetsfråga

utan också något som skulle kunna bidra till en bättre ekonomi i olika byggprojekt.

För att få igång en mer cirkulär hantering av byggmaterial behövs också att politiken tar initiativ. Vi vill se ett nytt nationellt mål för att öka andelen byggmaterial som återbrukas eller återanvänds från rivning, renovering och nybyggnation. Vi ser också att det behövs ett helhetsgrepp med allt från ekonomiska styrmedel och kompetensutveckling inom demontering till ett ökat fokus på digitalisering av byggprocessen och certifiering av återbrukade byggmaterial.

Genom ett ökat fokus på en mer cirkulär byggprocess kan vi minska klimatutsläpp och avfall och spara både resurser och pengar samtidigt som nya gröna jobb kan skapas – en win-win för de flesta alltså.

Fru talman! Jag vill slutligen lyfta upp frågan om klimatanpassning i den byggda miljön, en fråga som också hanteras i betänkandet. Vi väntar fortfarande på den nationella klimatanpassningsstrategin, som skulle ha varit klar förra året men som vi nu hoppas är på rull och snart kommer att presenteras. Det är en förhoppning vi har.

Så här års glömmar man lätt sommarens värmebölja och torka, men vi slipper inte undan problemen med stora vattenmängder och risker för skred och ras när snön smälter i olika delar av landet. Samtidigt ger de stora variationerna i temperatur nu skador på både vägar och viktig infrastruktur.

De senaste veckorna har vi till exempel kunnat följa översvämningarna i Östergötland, där vattnet nu börjar sjunka undan, vilket samtidigt ökar riskerna för skred och ras. Vi hade alltså behövt ha strategin med åtgärder på plats redan i dag eller kanske redan förra året.

Arbetet med att klimatanpassa vår omgivning måste stärkas. Kommunerna är nyckelspelare i klimatanpassningsarbetet, och alla kommuner behöver arbeta med klimatanpassning och den fysiska miljön, både för att skydda människors liv och hälsa och för att motverka skador på viktig infrastruktur.

För att kunna göra detta behöver den statliga styrningen och uppföljningen förbättras. Det behövs bättre vägledning och stöd från statliga myndigheter, och länsstyrelserna måste ställa tydligare krav på kommunernas klimatanpassningsarbete. Kommunernas arbete måste också följas upp och utvärderas på nationell nivå. Detta arbete kommer att bli omfattande och i vissa fall komplicerat, så det är viktigt att alla aktörer gör sin del. Staten behöver göra sin del och kroka arm med regioner och kommuner.

Jag har en förhoppning om att dessa frågor kommer att hanteras i den nya klimatanpassningsstrategin och att den är nära nu. Om den inte är det och om frågorna inte hanteras hoppas jag kunna prata mer om dessa helt avgörande frågor framöver.

I vårt utskott har vi stora och helt samhällsavgörande frågor på bordet. Att skjuta problemen framför sig kommer att innebära ännu större problem i framtiden. Jag hoppas därför att vi tillsammans kan ta ansvar och göra allt vi kan genom att bygga hållbart och långsiktigt och planera för klimatsmarta och klimatanpassade samhällen som blir bra och tillgängliga boendemiljöer för alla och att vi kan göra detta nu och inte senare, för alla människor behöver ett tryggt och säkert hem.

Anf. 62 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Mycket av det som Miljöpartiet säger stämmer väl överens med vad övriga partier har sagt här i dag, det vill säga att vi har en byggkris som vi på ett eller annat sätt måste hantera.

Jag anser nog dock att Miljöpartiet, likt andra partier, egentligen levererar mest förslag om långsiktigheten. Möjligtvis kan man tänka sig att investeringsstödet är en sak som skulle kunna göras nu direkt.

Den diskussion jag hade med Vänsterpartiet gällde kostnadsökningen, som var 12,2 procent under 2023, medan lönerna ökade med 3 procent, alltså en skillnad på 9,2 procentenheter. Jag skulle inte bli förvånad om skillnaden blir ungefär lika stor även 2024. Detta betyder att ett investeringsstöd näppeligen kommer att kunna minska denna skillnad så att man har råd att eftersöka en bostad. Jag tror därför att det finns andra saker som måste göras för att få bostadsbyggandet att öka igen, och det gäller långsiktigheten.

Jag kan hålla med Miljöpartiet om att återbruk är en sak som man skulle kunna jobba med, men också där ökar kostnaderna, i alla fall i dagsläget. Långsiktigt tror jag att det blir lägre kostnader därför att mängden ökar så pass mycket, men just nu ökar kostnaderna.

Jag tror också att träbyggnation är en sak som långsiktigt skulle hjälpa Sveriges nation, men där har vi ett EU som sätter stopp för att vi ska kunna använda trä på det sätt som vi önskar. Europa i övrigt förstår inte hur vi använder trä i Sverige.

Min fråga till Miljöpartiet är: Har ni andra åtgärder som ni skulle kunna ta fram och som kan hjälpa mot krisen just nu, eller är det bara investeringsstödet? Startlån och bosparande är också en sak som kommer att ta längre tid. Och hur ser Miljöpartiet på användning av trä i bostadsbyggandet framgent, om EU stoppar eller minskar det?

Anf. 63 KATARINA LUHR (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågorna.

Jag håller till stor del med om vad Larry Söder säger, att vi behöver både långsiktiga åtgärder och kortsiktiga åtgärder.

Anledningen till att vi nu yrkar bifall till förslaget om en kriskommision är att det behövs en samling kloka människor som kan sätta sig ned tillsammans och komma fram med kortsiktiga åtgärder just nu för hur vi ska få igång byggandet.

Det är egentligen det som alla oppositionspartier har yrkat på i denna debatt, alltså att vi behöver en kriskommision nu. Det behövs nämligen en bukett av åtgärder, och kortsiktiga åtgärder behöver vidtas nu.

När det gäller vad vi tror skulle kunna hjälpa just nu för att öka antalet bostäder handlar det om investeringsstöd. Vi har föreslagit 3 miljarder kronor i investeringsstöd för den gröna industriutvecklingen för de kommuner där människor i dag bor i containrar, som Alireza Akhondi pratar om.

Det är en åtgärd för att få igång byggande av infrastruktur som behövs för dem som ska bo där och för att få igång bostadsbyggande i de regioner där det finns en skriande brist på bostäder i dag.

Sedan tror vi också att man kan sänka priser om vi ger incitament för att få igång det cirkulära, eftersom byggmaterial är en del i att det kostar mycket just nu.

Vi vill också, precis som ni, titta på hur man bygger om lokaler till bostäder. Men vi vill också titta på om man kan skanna ödehus. Till exempel i norr finns det faktiskt en stor samling hus som står tomma i dag. Man skulle kunna tillsätta grupper som kan jobba med hur de bättre fördelas. Vi vill utreda hur man gör detta bättre och ger stöd till det.

Det behövs massor med goda idéer. Det är därför som vi inte sitter och säger att vi har lösningar, utan vi behöver denna kriskommission som kan se vad vi kan göra just nu.

För att hålla byggsektorn under armarna vill vi vidta åtgärder i det befintliga beståndet också, vilket vi tror är nödvändigt för framtiden.

Anf. 64 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Det skulle ha varit intressant att lägga ut ett uppdrag hos er för att se om dessa kostnadsökningar på 9,2 procent innebär någon skillnad och vad det är i antal miljarder som läggs på kostnaderna hos medborgarna. Jag tror att de 3 miljarder kronor som man vill lägga på investeringsstöd bara är ett spott i havet. Det behövs andra åtgärder i så fall om man skulle vilja minska den skillnaden. Annars är vi där vi är. Bostadsbyggandet är för dyrt och för osäkert just nu. Då måste vi ha långsiktiga spelregler.

Jag har respekt för att man vill ha en dialog och en kommission. Men jag har aldrig förstått vad ni vill ha den till. Ni debatterar era förslag varje år i kammaren, och de är vitt kända. Men jag har inte hört några nya förslag. Branschen har varit med i diskussionen med Regeringskansliet om vilka förslag de har, och de är vitt kända.

Därför vet jag inte, ärligt talat, vad ni tror att man ska få fram genom att ha en kommission som sitter och diskuterar runt ett bord. Jag tror att det är handling som gäller. Vi vet vad vi har för förutsättningar. Vi vet vad det finns för åtgärder. Det gäller att utreda vad som är möjligt och sedan gå till verket.

Jag tror inte att byggbranschen är överens med oppositionen om de inser att en kriskommission som sätter sig ned ska debattera och diskutera med varandra och efter ett år komma med ett förslag. Då är det ett förlorat år. Frågar man byggbranschen om de vill ha en kriskommission säger de ja. Men vad innebär en kriskommission? Kommer det några nya och innovativa förslag? Nej, det tror jag inte. Vi är väl medvetna om vilka förslag som finns och vilka problem som finns. Och jag tror inte att byggbranschen är betjänt av att vi väntar ett år. Därför yrkar vi avslag på alla dessa förslag, för det är inte det som Sverige behöver just nu. Sverige behöver handling, och Sverige behöver en regering som kan leverera långsiktiga reformer före 2026.

Anf. 65 KATARINA LUHR (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Larry Söder för detta. Jag tycker att han sätter fingret på precis varför det behövs en kriskommission. Vi står här år ut och år in och debatterar förslag som det inte blir någonting av.

Vi ser också att regeringen som snart har styrt halva mandatperioden inte presenterar några förslag som är tillräckliga. Det är därför som vi behöver tillsätta en grupp som snabbt kan få fram akuta lösningar för hur vi ska jobba för att minska detta ras inom byggsektorn och försöka hålla kvar människor inom vårt land som kan fortsätta att bygga. Det är precis detta

som vi vill åt, alltså att vi inte ska stå här och debattera och debattera utan att någonting händer.

Jag tror att den långsiktiga lösningen för att få till någonting är att vi faktiskt tar in experter. Som vi har diskuterat många gånger tidigare är det inte civilutskottet som är en kriskommission. I så fall hade det redan hänt saker.

Anf. 66 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för hennes anförande. Jag noterade att hon inte någonstans i sitt anförande nämnde den sociala bostadspolitiken. I mitt anförande nämnde jag att det i dagsläget är bara Liberalerna som har tagit fram ett socialt, politiskt bostadsprogram. Men jag vet att Miljöpartiet under förra mandatperioden föredömligt lyfte fram de sociala frågorna med bland annat Karolina Skogs utredning. Vi tittar nu bland annat på förslag om till exempel hyresgarantier.

Jag undrar om det finns någon anledning till att Katarina Luhr valde att inte ta upp den sociala bostadspolitiken. Är den helt bortglömd nu inom Miljöpartiet? Jag saknar den och lite mer engagemang i frågan.

Vi lägger fram förslag om bostäder efter behov – en social bostadssektor. Jag noterar att även Kristdemokraterna pekar på att vi behöver ha en mer behovsanpassad social bostadspolitik, att bostäderna inte ska finnas i socialt utsatta områden och att de ska finnas både i det befintliga beståndet och i det nybyggda beståndet. Detta behövs för just den strukturella hemlösheten, för de kvinnor som är våldsutsatta och som i dag inte får hjälp och för de barnfamiljer som står utan bostad. Bland andra Stadsmissionen här i Stockholm, Hela Människan i Jönköping och Räddningsmissionen i Göteborg bygger upp en egen social bostadssektor nu.

Skulle Miljöpartiet inte ta ställning för en sådan bostadspolitik?

Anf. 67 KATARINA LUHR (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Jakob Olofsgård jättemycket för att han lyfter fram en fråga som ligger mig väldigt varmt om hjärtat. Detta är en jätteviktig fråga just nu.

Vi har länge jobbat för att till exempel barnfamiljer inte ska vräkas. Nu ser vi en politik som går i motsatt riktning med förslag om att man ska kunna vräka familjer. Vi ser att det byggs för lite. Vi behöver större lägenheter för specifikt barnfamiljer. Vi behöver åtgärder för till exempel kvinnor som lever i destruktiva förhållanden. Det finns väldigt många saker att ta tag i här.

Som ledamoten lyfte fram i sin fråga tog Karolina Skog fram en utredning som nu kanske behandlas i Regeringskansliet. Jag vet att det har kommit uttalanden om att statliga hyresgarantier ska utgå till barnfamiljer, vilket jag tycker är väldigt bra. Men det finns många saker i den utredningen som ännu inte har lyfts fram, och vi sitter fortfarande och väntar. Jag är väldigt positiv till alla förslag i utredningen och att man går vidare med dem, eftersom jag tror att det kommer att göra skillnad. Men jag vet inte riktigt var det har fastnat, eftersom jag inte tycker att det är så uppseendeväckande förslag.

Vad gäller just förslaget om behovslägenheter, eller social housing, har jag och Jakob Olofsgård debatterat det tidigare flera gånger. Det som är utmanande med ett förslag om att bygga just för dem med låga inkomster

och att de får ett specialspår är att man lätt fastnar i ett specialspår för lägenheter.

Jakob Olofsgård lyfte i sitt anförande fram att det finns för lite sociala lägenheter i dag. Men det som man ser när det byggs social housing i andra länder är att det oftast finns för lite social housing för den grupp som man bygger för och att människor inte kommer in på den andra bostadsmarknaden och hamnar i en annan bostadskö där.

Vi har diskuterat de specifika förslagen och att ni vänder er till väldigt breda grupper.

Anf. 68 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Fru talman! Jag tackar Katarina Luhr för ett halvt svar. Jag ger henne möjlighet att komplettera sitt svar i sin slutreplik.

Har Miljöpartiet en social bostadspolitik som löper efter Karolina Skogs utredning? Hon konstaterade i sin utredning att det behövs en ny utredning och nya förslag för att komma vidare till denna grupp. Har Miljöpartiet helt glömt bort den sociala bostadspolitiken nu? Bryr man sig inte om dem som lever i strukturell hemlöshet? Till exempel Stadsmissionen för tydligt fram att det behövs en social bostadssektor. Tycker ledamoten och Miljöpartiet det eller inte?

Anf. 69 KATARINA LUHR (MP) replik:

Fru talman! Det jag hade tänkt säga i min förra replik är att vi till exempel tycker att man ska göra en åtskillnad mellan dem som lever i en social utsatthet och hemlöshet och dem som lever i den strukturella hemlösheten. Det finns nämligen en grupp människor bland dem som är utsatta – de som kanske lider av missbruk eller lider av psykisk ohälsa – som kan behöva lägenheter med extra stöd. De kan ha svårt att klara att ha ett eget boende.

Därför har vi lagt fram förslag om att staten ska starta en egen bostadsstiftelse. Det liknar lite grann förslaget från er, Jakob Olofsgård, men det ska rikta sig mot den lite mindre grupp som lever i social hemlöshet och behöver större hjälp. Det är ett förslag jag gärna skulle vilja se att man gick vidare med och diskuterade lite mer.

När det gäller den strukturella hemlösheten handlar det faktiskt om att kunna bygga fler lägenheter till ett pris som gör att människor har råd att efterfråga dem. Här kan man behöva jobba från båda håll; vi har jobbat med ett investeringsstöd, och vi har även föreslagit ökade bostadsbidrag samt en indexering av bostadsbidragen. Det handlar om att bättre kunna matcha människors inkomster mot det som byggs.

När det gäller detta att vi inte har någon bostadspolitik efter Karolina Skogs utredning kan jag bara säga att vi ju vill se åtgärderna i Karolina Skogs utredning komma på plats. Man kan inte bara hoppa över en utredning och börja jobba med nästa innan regeringen har fått de åtgärder på plats som behövs.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 17.)

Utbildningsutskottets betänkande 2023/24:UbU7

Studiestöd

föredrogs.

Anf. 70 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Vi har nu att debattera utbildningsutskottets betänkande om studiestöd.

När det gäller vad vi historiskt har lyckats åstadkomma på utbildningsområdet är Sverige ett fantastiskt land. Vi är en forskarnation. Vi har starka lärosäten som genom åren har bidragit oerhört mycket till utvecklingen – inte bara i vårt eget land utan i hela världen – i form av innovationer, uppfinningar och forskning som ligger till grund för stora landvinningar inom såväl medicin som ekonomi, industri, välfärd och mycket annat. Det ska vi också fortsätta att göra.

I dag debatterar vi studiestöd, fru talman. Ser man till utbildningsområdet i vid mening handlar detta även om att få fler ungdomar att klara grundskolan och komma in på gymnasiet, att ha omställningssystem som fungerar, att få fler elever att klara gymnasieskolan, att få fler lärare som är utbildade och behöriga och mycket annat. Frågan om bredd och spets hänger självklart ihop – om man inte har en bra bredd blir det svårt att få en riktigt spetsig spets.

Fru talman! Utbildning är också viktigt ur ett ideologiskt perspektiv. För mig som liberal handlar det om individens frihet och möjligheter att förverkliga sig själv. Vi har också ett studiestödssystem som inte gör skillnad på om man är fattig eller rik och som ger möjlighet att bryta ned sociala barriärer. Inte minst bidrar det till att skapa den bredd som gör att vi får fram världsledande forskare inom olika discipliner.

Utbildningen och den högre utbildningen är också väldigt viktiga för demokratin. Vi lever nu i en tid med mycket desinformation, fake news och diverse märkliga uppfattningar om att det inte finns något som är sant eller falskt eller rätt eller fel utan att det i stort sett är helt upp till en själv hur man bedömer saker och ting. Men det är förstås väsentlig skillnad på vad vetenskapssamhället kommer fram till när de borrar i frågor och arbetar fram rapporter, klimatpaneler och vaccin mot corona jämfört med vad en person hittar på några timmar genom att googla runt lite och hänga på Youtube. Det är klart att det är väsentlig skillnad mellan forskning med hög kvalitet och humbug.

Det är viktigt för demokratin att vi har ett starkt utbildningsväsen och inte minst att vi är en utbildad befolkning. Vill vi ha ett samhälle fullt av tolerans, humanism och upplysning förutsätter det – egentligen kräver det – att befolkningen generellt sett är utbildad på en högre nivå eller i alla fall håller en hög grundläggande nivå.

För att komma dit krävs det studenter, fru talman, och för att studenter ska vilja plugga och kunna läsa en högre utbildning – helst inom den av-satta tiden, utan för stora uppehåll och så vidare – krävs att de har rimliga ekonomiska villkor. Då krävs att vi har ett studiestödssystem som är generöst och som stimulerar människor till att studera.

Om vi tittar på hur vår ekonomi ser ut i Sverige ser vi att det är oerhört viktigt att vi har kvalificerade personer som har orkat läsa långa, tunga

utbildningar och kan utveckla de delar i vår industri som är ledande i produktivitet, inte minst. Det är ofta en mycket forskningsintensiv industri vi talar om här.

Vi ska fortsätta att ha ett generöst studiestödssystem, fru talman. Vårt system är bland de mest generösa i världen. Sedan kan vi diskutera detaljer, skruva i systemet och så vidare. Vi kan diskutera en hel del, men i grunden finns det ett brett stöd – tack och lov, vill jag säga – för de hörn pelare som det svenska studiestödssystemet baseras på.

Vårt utbildningsväsen har under de senaste åren stärkts med omställningsstudiestödet, fru talman. Det ska vara fullt utbyggt till 2026, och successivt allokteras alltmer resurser till detta. Under valåret 2026, då det alltså ska vara fullt utbyggt, kommer det att uppgå till en bit över 7 miljarder. Vi har många personer i arbetslivet som behöver ställa om och som nu får möjlighet till det. Man får 80 procent av lönen upp till en viss nivå – fyra och ett halvt basbelopp, om jag inte minns fel – för att under totalt 44 veckor kunna ställa om.

Det är viktigt att omställningsstudiestödet fungerar på bästa möjliga sätt. Samtidigt är detta en ny reform, och då finns alltid risken att allt inte fungerar perfekt från början – vilket vi också har sett. Det är uppenbart att det har funnits barnsjukdomar, och regeringen gör nu förändringar för att rätta till dem.

Beslutstakten hos CSN har ökat kontinuerligt sedan stödet infördes, och i dag fattas ungefär 1 000 beslut i veckan. Det kommer in 200–300 nya ansökningar per vecka, och man fortsätter att beta av de ansökningar som finns sedan tidigare. I takt med att regelförenklingarna kommer på plats och CSN fortsätter att sjuksätta systemstöd, inte minst inom it, kommer takten att öka ytterligare.

Detta har varit möjligt genom att regeringen tillsammans med CSN och arbetsmarknadens parter har jobbat löpande med åtgärder. CSN har fått ökade förvaltningsanslag, och de har även omprioriterat internt. Den 1 april i år träder också ytterligare regelförenklingar i kraft som exempelvis gör det lättare att ändra i sin ansökan så att studietakten kan justeras utan att man hamnar sist i kön.

Även reglerna för beräkning av ramtiden, alltså när man ska börja få stöd för utbildningen, kommer att ändras, vilket underlättar både för CSN och för den sökande. Till nästa ansökningsomgång kommer också CSN att ha nya it-system på plats för mer automatisk handläggning. Regeringen avser även att i höst lämna lagförslag till riksdagen om ytterligare regelförenklingar som kräver mer remisstid och riksdagsbehandling.

Avslutningsvis, fru talman: För oss partier i regeringen är omställningsstudiestödet en väldigt viktig reform. Vi menar att det är viktigt att alla aktörer, både politiken och parterna på arbetsmarknaden, gemensamt fortsätter att ta ansvar för att vårda och utveckla denna reform.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 71 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Det tog ganska lång tid innan jag kunde lista ut att det är en studiestödsdebatt vi håller på med, men till slut kom ändå omställningsstudiestödet upp. Jag tänkte använda min tid till att prata om just det och

ställa en del frågor till Fredrik Malm som utskottsordförande och företrädare för ett av regeringspartierna, fru talman.

Fredrik Malm tog upp i sitt anförande att det inte ska spela någon roll om man är fattig eller rik när det gäller möjligheten att ta del av studier i det här landet. Det är något som vi socialdemokrater absolut håller med om. I Sverige ska det inte spela någon roll om man är fattig eller rik när det gäller möjligheten till studier. Här finns dock ett problem när det gäller hanteringen av omställningsstudiestödet. I dag har vi nämligen en genomsnittlig handläggningstid på 170 dagar från det att man lämnar in sin ansökan till dess att man kan få den behandlad. Det innebär ungefär fem och en halv kalendermånad.

Sett till hur ansökningsperioderna ser ut finns det ingen rimlig chans att man som student får veta om man kommer att få stöd den dag man skickar in ansökan till sitt lärosäte och om omställningsstudiestöd. Det innebär att det är högst troligt att personer som inte har ekonomiska muskler inte vågar påbörja en utbildning. Hur ska man som småbarnsförälder, kanske ensamstående, våga ta chansen att studera med omställningsstudiestödet – trots att man vet att man efter utbildningen kommer att vara mer omställbar och anställbar och att man kommer att kunna tillgodogöra sig utbildningen under lång tid?

Därför vill jag ställa en fråga till Fredrik Malm. Utöver de regelförenklningar som kom ganska sent – vad gör regeringen och Liberalerna för att se till att fler ska få besked inom kortare tid än 170 dagar?

Anf. 72 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Niklas Sigvardsson har helt rätt i beskrivningen och analysen av problematiken. Så här är det ju.

Det bör ändå sägas, fru talman, att vi från regeringens sida har genomfört reformen exakt så som riksdagen beslutade att den skulle genomföras. Detta aviserades i propositionen *Flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden*, som arbetades fram av den förra socialdemokratiska regeringen.

Jag ska dock inte lägga all skuld på den tidigare regeringen, som förberedde den proposition som också har bidragit till en del av barnsjukdomarna. Om man sjösätter en reform som blir ganska komplicerad, som utgör något av en udda fågel i den svenska utbildningsarkitekturen och som ställer stora krav på myndigheten kan det såklart innebära en del problem till en början. Jag tror att vi alla ska vara ödmjuka inför att det kan bli så.

Det som regeringen har gjort för att korta handläggningstiderna är att öka förvaltningsanslagen till CSN, så att myndigheten nu är i en fas där man rekryterar ytterligare 70 medarbetare. Därtill kommer det ett uppdrag till CSN att ta fram förslag på hur processerna kan förenklas. En del av detta genomförs nu. Det här är sådant som är förordningsstyrt, vilket gör att det kan genomföras snabbt.

Sedan finns det annat, som har riksdagsbindningar och som måste beslutas här. Det tar lite längre tid, och därför aviserar en proposition till hösten. Därtill har CSN jobbat med it-stöd och nya digitala och automatiserade funktioner för snabbare handläggning. Vår ambition är att handläggningstiderna framöver ska kortas.

Anf. 73 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Det handlar om att prioritera. Om regeringen hade velat att reformen skulle gå ännu snabbare och ännu bättre när man såg att det var många fler som sökte och många fler som ville ta chansen att ställa om hade den kunnat skjuta till pengar mycket tidigare.

Vi socialdemokrater visade att det faktiskt var möjligt, både i vårändringsbudgeten för 2023 och i höstbudgeten nu senast. Vi visade att man hade kunnat skjuta till mer medel snabbare så att de 70 handläggare som just nu kanske har kommit igång på CSN hade kunnat vara på plats redan till förra sommaren. Då hade de kunnat hantera ärenden under hela hösten.

Det har handlat om viljan från regeringen och Liberalerna. Ni har inte riktigt velat hela vägen. Ni har inte velat tillsätta de resurser som CSN har begärt så tidigt som de hade behövts. Direkt när stödet infördes såg man ju att antalet sökande exploderade. Det handlar alltså om att regeringen inte har valt att vara så snabbfotad som man behöver vara. När ett nytt system sjösätts och man ser att efterfrågan är fantastiskt stor måste man kunna skjuta till medel så att människor åtminstone får besked om huruvida de har rätt till stödet eller inte.

När vi pratar om regelförenklingar: Den 14 november presenterade CSN det som regeringen hade begärt att de skulle rapportera. Det tog drygt två månader innan regeringen gjorde någonting med detta och ville visa vad man skulle göra. Både CSN och parterna ville, precis som CSN föreslog, att de regelförändringar och de lagändringar som nu skjuts på framtiden skulle genomföras från den 1 juli i år, och inte från nästa år.

Här hade regeringen kunnat vara mycket mer snabbfotad och få igenom både förordningsändringar och lagstiftningsändringar under innevarande kalenderår, som både CSN och parterna har velat. Varför vill inte Liberalerna och regeringen jobba på i snabb takt när det gäller regelförenklingarna?

(Applåder)

Anf. 74 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag har varit i det här huset en tid och har noterat hur retoriken fungerar. Socialdemokraterna säger nu: Det här tar alldeles för lång tid, och ni är alldeles för långsamma! Men när vi gör någonting lite snabbare kommer Socialdemokraterna och säger: Vänta nu – det har varit så kort remisstid, man har inte hunnit med dialogen och alla har inte fått säga sitt! Det gäller till exempel i debatten om den nya biståndsstrategin. Där är retoriken annorlunda.

Oavsett vad regeringen gör kommer alltså Niklas Sigvardsson att skriva en interpellation eller begära replik och stå här och säga att det går alldeles för långsamt. Och om han inte tycker att det gör det säger han att det går alldeles för fort.

Sanningen är att demokratins kvarnar inte alltid mal så supersnabbt. Det innebär att ett ikraftträdande till halvårsskiftet för vissa av förenklingarna inte är möjligt, utan det kommer några månader senare, till hösten. Det beror på att förslagen måste lagrådsprövas, remitteras och så vidare.

Regeringen har också en ambition att ha med arbetsmarknadens parter i dialogen, och det innebär att man inte bara kan storma fram. Vi har ändå varit snabba, fru talman, med att kunna se bristerna och agera för att rätta till dem. Det kommer regelförenklingar redan den 1 april. CSN har redan

tidigare fått ett ökat stöd. De är i full fart med att anställa nya personer, de kommer att ha ett nytt it-stöd på plats inför nästa ansökningsrunda och så vidare.

Jag är dock ödmjuk inför detta, och det tror jag att många är. Allting fungerar inte helt felfritt när man sjsätter en stor och omfattande reform, och därför får vi nu under resans gång hantera detta så att det kommer att fungera bättre framöver. Jag är helt övertygad, fru talman, om att det också kommer att göra det.

(Applåder)

Anf. 75 NIKLAS SIGVARDSSON (S):

Fru talman! Inledningsvis vill jag säga att jag självklart står bakom alla våra reservationer, men jag yrkar endast bifall till reservation 1.

Det svenska studiestödet är en fantastisk frihetsreform som i årtionden har gjort det möjligt att studera vidare på den nivå som den sökande befinner sig på – oavsett om det handlar om att komplettera sina gymnasiebetyg, att läsa vidare till ett nytt yrke via yrkesvux eller yrkeshögskola eller att läsa en utbildning på universitet och högskola.

Men det börjar långt mycket tidigare än så, då elever börjar gymnasiet, lämnar barnbidraget och i stället får studiehjälp. Det ger människor möjlighet att växa som individer och möjlighet att utbilda sig genom större delen av sitt liv.

En liten men viktig del inom studiestödet, som behandlas i betänkandet, är det så kallade körkortslånet. I och med budgetpropositionen för 2024 försvann möjligheten för ungdomar och arbetslösa att via CSN-lån klara sitt körkort. Körkortslånet har varit en viktig frihetsreform för de drygt 18 000 individer som har lyckats ta sitt körkort genom möjligheten att låna via CSN.

I den rapport som CSN publicerade i höstas visades att körkortslånet var otroligt viktigt för många av dem som sökte stödet och som därefter lyckades få ett jobb. För åtta av tio av dem som lyckades få ett arbete var det avgörande att de hade körkort. Det var just detta som var anledningen till att de fick jobb.

När nu arbetslösheten stiger och förväntas stiga ytterligare borde regeringen fokusera på att lägga fram förslag efter förslag som möjliggör att fler kommer i arbete. I stället väljer regeringen att ta bort möjligheten till något så avgörande som att ta körkort. Det är något som vi socialdemokrater anser är kontraproduktivt, och vi vill att möjligheten till körkortslån återinförs.

Fru talman! Det senaste tillskottet i det svenska studiestödssystemet är omställningsstudiestödet. Det infördes med en första ansökningsomgång redan hösten 2022 men har fått en tuff start när det gäller antalet som har fått ta del av stödet. I dagsläget har drygt 60 000 personer sökt stödet. Det är långt över de prognoser som gjorts. Det har kommit in nära 75 000 ansökningar. Dessvärre har bara drygt 8 000 personer fått sina ansökningar beviljade.

60 000 personer i vårt land har alltså vågat ta steget för sig själv och sin omgivning för att stärka sin ställning på den framtida arbetsmarknaden genom utbildning via omställningsstudiestödet.

Tyvärr har genomförandet inte gått smärtfritt, om jag ska uttrycka mig mildt. Personer som sökte i den första ansökningsomgången, för över ett år sedan, väntar fortfarande på besked om de ens är berättigade till stöd eller inte. De skulle ha påbörjat sin utbildning i januari 2023, alltså för ungefär 14 månader sedan. Men detta är i sig inte konstigt eftersom den genomsnittliga handläggningstiden under 2023 var 170 dagar.

Vi socialdemokrater har under hela det senaste året drivit på och försökt agera konstruktivt för att CSN, den myndighet som administrerar stödet, ska få de pengar som behövs. Men tyvärr har SD-regeringen dragit benen efter sig under hela sin regeringsperiod och har inte tillskjutit de medel som CSN och parterna har efterfrågat i budget efter budget. Tänk om alla de handläggare som nu är på plats hade varit på plats redan förra sommaren. Då hade den genomsnittliga handläggningstiden inte varit 170 dagar.

Det senaste beviset på att regeringen drar benen efter sig gäller de regelförenklingar som många av högerens företrädare pratat så varmt om det senaste året. Man har sagt att de kommer att lösa större delen av handläggningsproblematiken. CSN och parterna vill ha ikraftträdandet så tidigt det bara går. De har föreslagit sommaren, men regeringen väljer att dra ut på det ytterligare, vilket vi hörde i replikskiftet tidigare.

Det innebär att ännu fler ansökningsomgångar kan komma att påverkas och riskerar att dra ut på tiden. Pengar som hade kunnat betalas ut till studerande som inget hellre vill än att börja studera kommer inte att betalas ut. Om viljan hade funnits hade man nu möjlighet att visa att frågan har högsta prioritet. Det är tydligt att så inte är fallet.

Det är dags för SD-regeringen att börja lyssna på Socialdemokraterna och ge CSN de pengar som de behöver, utse en samordnare, ge uppdrag till fler myndigheter, se till att agera proaktivt i stället för reaktivt och se till att fortsätta samla det breda stöd i denna kammare som denna reform förtjänar. Viljan finns för att det här stödet ska bli så bra som möjligt. Det är nu dags att agera därefter.

(Applåder)

Anf. 76 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Niklas Sigvardsson!

Det togs upp att körkortslånet togs bort den 1 januari 2024. Det infördes 2018. Utnyttjandet var ganska litet. Lånet omprövades vid flera tillfällen – 2019, 2020 och 2021 – för att se om det ens efterfrågades. Det var givetvis några som tog lånet.

Tanken var att man skulle kunna ta körkort för att lättare få arbete. Men det var få som sökte, och av dem som sökte var det cirka 40 procent som tog sitt körkort. En del sökte alltså lånet men tog faktiskt inte körkortet. En del påbörjade inte ens sin körkortsutbildning. Därför togs lånet bort.

Jag undrar varför ledamoten frågar om detta. CSN har talat om att det inte behövs längre. Det är CSN som fattar beslutet, och ledamoten sitter i CSN:s insynsråd. Där har vi fått besked om att det inte behövs.

Anf. 77 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

CSN säger, om vi ska vara ärliga, att stödet skulle behöva göras om ifall man vill att det ska fungera ännu bättre. Det är egentligen så man

borde ha hanterat det. Man ser ett stöd som i grunden har ett bra syfte och som faktiskt har lett till att 18 000 har fått möjlighet att ta körkort. Men man ser också att det borde fungera ännu bättre. Då borde fokus snarare ligga på hur vi kan skruva på systemet så att fler får veta att det finns och kan ta del av stödet och slutföra sina studier.

Marie-Louise Hänel Sandström tar upp hur många som har klarat att ta sina körkort. För många av dem som uppgett att de inte har klarat det har det handlat om tidsfristen men också om att pengarna inte har räckt. Det har varit mycket dyrare att ta körkort än det som det låna de har haft möjlighet att ta har räckt till. Det handlar alltså inte om att systemet inte har fungerat utan om att de medel som de har kunnat ta del av inte har räckt.

Det blir ganska tydligt att om man vill ha ett system där syftet är väldigt gott – jag hörde inte att Marie-Louise Hänel Sandström tog upp något annat – borde man i stället fundera på hur man kan justera stödet så att fler får veta om det, kan söka det och får möjlighet att ta körkort. Man ska inte ta bort stödet.

Anf. 78 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack för svaret, Niklas Sigvardsson!

Ibland handlar det också om att prioritera. Ibland inför man system som man tror ska vara bra och efterfrågas men som tyvärr inte fungerar. Detta startades 2018 och omprövades 2019, 2020 och 2021 för att man skulle se om det kunde göras på ett annat sätt för att öka efterfrågan. Det blev inte så.

Man väntade ändå ända till den 1 januari 2024 med att ta bort det. Det prövades noga, och man gjorde en annan prioritering. Det tycker jag är riktigt. Vi har ansvar för skattebetalarnas pengar och ska se till att system som införs fungerar. Det här fungerade inte.

(Applåder)

Anf. 79 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik:

Fru talman! Precis som jag tog upp i mitt anförande är det just nu tid för att hitta förslag efter förslag för att se till att fler människor kommer i arbete. Arbetslösheten började stiga förra året, och den väntas stiga ytterligare under hela 2024. Då borde vi fundera över många breda förslag för att få människor i arbete.

Vad behövs för att få människor i arbete? Jo, det behövs oftast någon typ av utbildning. I mitt hemlän, Jönköpings län, står det i nästan varenda platsannons att man behöver ha körkort. Då borde vi se till att det kommer breda förslag och skruva lite till i det här systemet för att hitta ett sätt att se till att fler får möjligheten och blir uppmärksammade på att stödet för att kunna ta körkort finns.

I andra delar av landet än i Stockholms innerstad finns det få jobb för vilka det inte krävs att man har körkort. Därför behövs det här stödet. 18 000 individer har faktiskt kunnat ta körkort med hjälp av stödet. Det är viktigt att påpeka.

Anf. 80 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet om utgiftsområde 7 Studiestöd.

Jag har tidigare här i talarstolen talat om vilka möjligheter till utbildning det svenska studiestödet ger. Jag har också berättat att jag och min familj har kunnat gå våra drömutbildningar. Nu har tre fjärdedelar klarat av sina utbildningar. Den fjärde, den yngste sonen, har läst halva sin utbildning på Chalmers. Utan studiestöd hade det inte gått. Han kan också flytta hemifrån och ha en egen bostad. Det hade inte fungerat utan studiestöd.

Jag är glad att vårt oerhört generösa studiestöd finns. Det är, som sagts tidigare, det mest generösa i världen. Vi ska vara stolta över det.

Det är Centrala studiestödsnämnden, CSN, som arbetar med frågorna. De säger: Vi gör studier möjliga! Det är fantastiskt. De gör faktiskt studier möjliga.

CSN har ett ganska stort uppdrag. Man ska förstås administrera studiestödet i olika former. Man ska också kunna ge hemutrustningslån. CSN ska också ge information om vilka olika studiestöd som finns.

CSN ska också se till att det kommer återkrav och att lånen betalas tillbaka. Det är en stor och viktig uppgift. CSN har gjort ett stort arbete med detta, både i Sverige och utomlands, och återbetalningen har ökat. Upp till 94 procent av lånen betalas tillbaka, vilket förstås är bra.

CSN ska också motverka bidragsbrott och säkerställa att utbetalningarna blir helt rätt. Det har tyvärr funnits missbruk på området. Man har fått felaktiga utbetalningar. Då har CSN genom olika metoder snabbt kunnat se till att de stoppats. Det är en viktig uppgift som CSN har.

CSN ska också följa de sociala och ekonomiska situationerna för att se om lånet kommer att förändras. Det har skett med omställningsstudiestödet.

Man har också till uppgift att se till att kvinnor och män får lika villkor. Man analyserar detta så att det blir på samma sätt för män som för kvinnor.

Fru talman! Det finns nu 500 000 personer i Sverige som har studiestöd. Det är väldigt många. Vad är då det viktigaste med studiestödet, och vilka är det egentligen till för? Jo, det ska skapa förutsättningar för den enskilde, oavsett härkomst och bakgrund, att utvecklas. Det ska även ge ett högt deltagande i studier och göra att samhället utvecklas och att Sverige växer som nation. Moderaterna ser att det flexibla studiestödssystemet gör det möjligt att studera mot bakgrund av alla dessa parametrar. Det är dessutom grundläggande för jämlik utbildning.

Nivåerna på studiemedlen har höjts med 1 100 kronor från den 1 januari i år. Det är en effekt av beslutet om höjt prisbasbelopp. Även fribeloppet har höjts, vilket innebär att den studerande kan arbeta lite mer vid sidan om. Man får tjäna upp till 111 000 kronor under ett halvår, och det gör att man får möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden och prova hur det är att arbeta, kanske – förhoppningsvis – med det man studerar till.

Vi tycker att det är mycket positivt att den här möjligheten finns. Vi ser också att man skulle kunna höja fribeloppet eftersom vi tycker att det är viktigt att man får möjlighet att arbeta, även om studierna givetvis är viktigast.

Vi har pratat tidigare här om att studerandet har förändrats. Förut studerade man vidare direkt efter gymnasiet, men nu studerar man högre upp i åldrarna, kanske efter det att man har fått familj. Många kommer att läsa flera olika utbildningar. Därför har gränsen för när man kan få studiestöd höjts från 56 till 60 år. Nedtrappningen i rätten att låna har höjts från 47

till 51 år. Det är något som Moderaterna har drivit länge, och vi är väldigt glada att det är så numera.

Fru talman! Som komplement till det nuvarande studiestödssystemet finns nu det omtalade omställningsstudiestödet. Det har vi pratat om här tidigare. Det finns flera anledningar till att detta infördes. En förändrad arbetsmarknad, ökad medellivslängd och höjd riktålder för att gå i pension ger ökat behov av omställning och flera vidareutbildningar under arbetslivet. Jag talar om det livslånga lärandet.

Fru talman! Omställningsstudiestödet infördes den 1 oktober 2022. Då kunde man för första gången söka det. Det kom enormt många ansökningar. Otroligt många sökte. Det tog lång tid att behandla ärendena. Vi har diskuterat hur detta kan göras bättre. Den tidigare regeringen hade inte planerat för anstormningen av sökande. Därför har det blivit långa väntetider.

Det har varit ganska komplext att hantera omställningsstudiestödet. Det handlar ju om förhandlingar med parter och om att man måste ha ett arbete sedan tidigare. Det handlar också om att man ska vara omställbar. Det har blivit långa väntetider på grund av mycket manuell hantering.

Regeringen såg givetvis att det fanns bekymmer. Den 7 september 2023 fick CSN alltså 3 miljarder för att hitta sätt att förbättra detta och korta handläggningstiderna. CSN kom med förslag på ändringar, och flera har börjat användas. Den 1 april kommer en stor förändring, och redan från och med den 1 januari 2025 sker en lagändring som innebär att mer kan automatiseras. CSN använder även ett nytt it-system för att kunna göra det här mycket enklare.

Det är också viktigt att jobba tillsammans med parterna så att man vet när man ska ansöka. Många som söker kan kanske inte få omställningsstudiestödet, och då gäller det att de i stället för att behöva vänta lång tid får snabbt besked om att de inte kan söka just det lånet. Det är även prioriterat att detta arbete inte påverkar det andra studiestödet. Merparten söker ändå det vanliga studiestödet. En mindre andel söker omställningsstudiestöd.

I det livslånga lärandet är kompetensutveckling och omställning något vi kommer att få vänja oss vid. Vi kommer att se detta framöver i yrkeslivet. Vi kommer att byta jobb. Vi kommer att gå flera utbildningar. Moderaterna tycker att det är väldigt viktigt att det finns möjlighet till detta. Vi anser också att det är viktigt att få med att arbetsplatskadorna minskar med bättre utbildning.

Omställningsstudiestödet och det vanliga studiestödet ger möjligheter till i stort sett alla i Sverige att studera, och det är jag jättestolt och glad över.

(Applåder)

Anf. 81 ANDERS ALFTBERG (SD):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till reservation 5.

Som många gånger tidigare sagts har vi all anledning att känna oss stolta över det studiestödssystem vi har i vårt land. Det ger den begåvade tjejen eller killen möjlighet att studera vidare oavsett social bakgrund. Det ger den ensamstående föräldern möjlighet att mitt i livet göra en karriärväxling.

Det råder bred enighet bland riksdagspartierna om att värna vårt svenska, generösa studiesystem. Visst kan vi ha olika åsikter om detaljerna; det har denna debatt visat. Vissa delar behöver bli generösare, andra delar behöver stramas åt.

Fru talman! För en långsiktigt hållbar tillväxt och utveckling i hela Sverige behöver alla delar av landet bidra och ha möjlighet att bidra. En sådan utveckling är beroende av att människor kan bo och leva på Sveriges landsbygd samt att företag kan verka där. Sveriges tillväxt och utveckling är beroende av de värden som finns och produceras på landsbygden. Vår svenska landsbygd bidrar med energiförsörjning, råvaror och livsmedelsförsörjning – något som är än viktigare i dessa oroliga tider.

Fru talman! Eftergymnasial utbildning blir allt viktigare i samhället. Behovet av kompetens är stort, liksom efterfrågan, och kommer sannolikt att öka framöver. Kompetensförsörjningen inom såväl offentlig som privat sektor är en av de största utmaningarna för många mindre landsbygdskommuner. På vissa platser är detta redan i dag i allra högsta grad en reell utmaning, särskilt vad gäller de välfärdstjänster som kommun och lands ting ansvarar för.

Enligt gällande rätt finns inga möjligheter i dag att få studielån avskrivna för personer som tar arbete i någon särskild del av landet eller utbildar sig till ett visst yrke. Detta vill Sverigedemokraterna ändra på.

En tidigare regering behandlade frågan om nedskrivning av studielån i propositionen *En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop*. I oktober 2019 gav dåvarande regering Tillväxtverket i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att underlätta kompetensförsörjningen på landsbygden. Syftet med uppdraget var att underlätta för företag och offentliga arbetsgivare att rekrytera rätt kompetens och därigenom bidra till en livskraftig landsbygd.

I Tillväxtverkets redovisning av uppdraget i mars 2020 föreslog myndigheten en rad åtgärder för att komma till rätta med problemen kring kompetensförsörjning på Sveriges landsbygd, däribland avskrivning av studielån för dem som bor och arbetar i just dessa kommunområden som ett sätt att stimulera ökad inflyttning. Några förslag på avskrivningar kom inte från tidigare regeringar. Detta beklagar vi.

Fru talman! En välfärdsstats främsta pelare är att kunna ge sina medborgare en god och tillgänglig vård i hela landet. Kompetensförsörjningen är ett enormt problem inom vården. Detta är vi alla medvetna om. På landsbygden eller i glesbygd är det ofta svårare att rekrytera läkare och sjuksköterskor, vilket underminerar inte bara vårdens kvalitet utan även patient- säkerheten.

Att locka till exempel läkare till landsbygden är inte bara en utmaning för Sverige utan för hela världen, åtminstone den västliga delen. I landsbygdsområden i USA finns ett system där läkare kan förbinda sig att arbeta ett antal år varefter de som bonus får sina studieskulder reducerade på ett eller annat sätt. Vi Sverigedemokrater anser att det systemet är intressant och bör utredas för svenska förhållanden. Man kan även tänka sig att applicera motsvarande system på sjuksköterskor för att de ska vilja söka sig till orter och platser som inte är lika attraktiva just i dag.

Fru talman! Som nämnts tidigare råder en stor enighet om grunderna för vårt svenska generösa studiestödssystem. Dock har fokus länge legat på att ha särlösningar för olika typer av socioekonomiska samhällsgrupper,

om jag uttrycker det så. Kanske är det rent av dags att i stället fokusera på fler sårbarheter som prioriterar den svenska landsbygden och dess befolkning.

(Applåder)

Prot. 2023/24:80

6 mars

Studiestöd

Anf. 82 LILI ANDRÉ (KD):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet om utgiftsområde 7 och avslag på samtliga motioner.

Sverige har ett verkligt generöst studiestödssystem som vi kristdemokrater är stolta över. Den tradition vi har av att staten ger stöd till personer som vill studera är viktig att förvalta för kommande generationer. Den traditionen har byggt Sverige starkt och kommer att fortsätta att göra det. Vi kristdemokrater vill att studiestödssystemet ska fortsätta att vara ett av världens mest generösa.

Studiestödet, såväl bidrags- som lånedelen, är ett viktigt led i arbetet med att kunna bedriva en ändamålsenlig utbildningspolitik. Studiestödet ska ge ekonomiska förutsättningar för personer som vill börja studera och bidra till att alla som vill kan utbildas sig.

Alla delar av studiestödet, det vill säga studiebidrag under gymnasiestudier, bidrag till elever med funktionsnedsättning, lärlingsersättningar och studiemedel med bidragsdel och lånedel, bidrar på så vis till att utjämna skillnader i ekonomiska förutsättningar hos enskilda och mellan grupper i samhället.

Fru talman! Vi kristdemokrater är vidare positiva till omställningsstudiestödet som finns sedan hösten 2022. Syftet är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier och underlätta kompetensutveckling och omställning i arbetslivet. En förutsättning för att man ska beviljas omställningsstudiestöd är att utbildningen stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Fru talman! Omställningsstudiestödet ges inte för utbildning av hobbykaraktär. Regeringen har bland annat mot bakgrund av införandet av den nya reformen gett statliga universitet och högskolor i uppdrag att genomlysa utbildningsutbudet för livslångt lärande och omställning. En bra poäng med reformen är att den är ett sätt att stimulera ett utbildningsutbud som är mer flexibelt och riktat mot yrkesverksamma som behöver vidareutbilda sig eller ställa om. Genom omställningsstudiestödet kan omställning och vidareutbildning underlättas, och efterfrågan på utbildning kan öka bland yrkesaktiva.

Vad som är positivt är att det varit ett stort intresse för omställningsstudiestödet. Men det har också, som vi har hört här i dag, lett till långa handläggningstider hos CSN. Det vill vi kristdemokrater naturligtvis komma till rätta med. Regeringen har gett i uppdrag till CSN att ta fram förslag på regelförändringar som kan leda till kortare handläggningstider och mer automatiserade processer samt bidra med mer medel.

CSN:s förslag skickades i januari på remiss. En promemoria inom Utbildningsdepartementet har tagit fram förslag som också ska underlätta vad avser reglerna och som föreslås träda i kraft i januari 2025. Vissa ändringar som föreslås i CSN:s promemoria kan träda i kraft tidigare under detta år.

Fru talman! Jag vill vidare lyfta fram regeringens satsning på att förbättra möjligheter till vidareutbildning för yrkesverksamma med specialistkompetens, där regeringen särskilt satsar medel på korta kurser för yrkesverksamma. Syftet är här att medlen ska kunna bidra till att utveckla ett särskilt kvalificerat utbildningsutbud som på sikt kan ges som uppdragsutbildning eller poänggivande högskoleutbildning. Inledningsvis bör inriktningen på kurserna vara batteri, teknik och grön omställning.

Fru talman! Det är viktigt att genomströmningen av examinationer är hög för att tillgodose kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden. Vi kristdemokrater ser vikten av att studiestödet leder till att studerande förbättrar sin studieplanering.

Studiestödssystemet bidrar till att näringslivet försörjs med den kompetens som det behöver. Ett konkurrenskraftigt näringsliv förutsätter att personer har rätt utbildning. I tider av lågkonjunktur, som vi nu ser, finns en risk att långtidsarbetslösheten biter sig fast på en hög nivå. Då spelar utbildningen en viktig roll för att fler ska få chansen att komma i arbete.

Sedan december 2023 har antalet inskrivna på Arbetsförmedlingen ökat med cirka 5 000 personer. Vi har under lång tid haft den tredje högsta arbetslösheten inom EU. Vi ser således fortsatt höga nivåer för arbetslösheten, och särskilt för långtidsarbetslösheten. Samtidigt finns det en mängd branscher som är i stort behov av utbildad personal. För att lösa den matchningsproblematiken har utbildningen och därmed även studiestödet en helt avgörande roll att spela.

Fru talman! Jag vill avsluta med att lyfta fram att vi har ett system som syftar till att utjämna skillnader mellan enskilda och mellan grupper. Det är någonting som vi ska vara stolta över i Sverige. Ett väl avvägt studiestödssystem skapar förutsättningar för såväl enskilda som Sverige som nation att växa med kunskap. Flexibla och välanpassade beloppsnivåer river hinder för människor att komplettera tidigare studier eller studera vidare på högre nivå.

Med det, fru talman, yrkar jag återigen bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 83 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Det här kan bli det kortaste anförandet i dag. Jag har hoppat in för en kollega som inte kan vara på plats. Jag vill yrka bifall till Vänsterpartiets reservation nummer 2.

Anf. 84 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Låt mig inledningsvis få börja med en mindre utbildningsinsats riktad inte minst till dem som ser på debatten. Vi debatterar i dag studiemedelsfrågan. Vi gör det för att försöka vinna över röster på respektive förslag. Vi i Centerpartiet önskar såklart att miljöpartister, sverigedemokrater, moderater och så vidare röstar på våra förslag.

Jag vill samtidigt meddela att vi under mandatperiodens andra år i utbildningsutskottet har något som kallas för förenklat motionsförfarande. Det gör att partierna har väldigt få yrkanden och få reservationer. Jag yrkar bifall till den enda som är framlagd av Centerpartiet i det avsnitt vi debatterar i dag.

Samtidigt måste jag naturligtvis poängtera att Centerpartiet har mycket mer politik. Vi står naturligtvis bakom all politik vi har rörande studiemedel. Så var det sagt.

Fru talman! Vi i Centerpartiet vill se en ökad frihet för studenter i Sverige. Vi lyfter särskilt fram dels att vi vill se ett mer flexibelt studiestöd, dels att man som student ska ha ett arbete vid sidan av studierna.

Vi är dessutom naturligtvis stor hejarklack till omställningsstudiestödet. Det var till och med så att det var vi som kom med det förslaget. Vi har drivit igenom det ihop med en förändrad syn på arbetsmarknaden och en ökad flexibilitet för att Sverige helt enkelt ska kunna vara i takt med tiden.

Arbetsmarknaden är i rörelse. Arbetslivet och livet förändras, men studiestödet är designat för en något stelare arbetsmarknad än vad som är fallet i dag. Därför behövs en uppdatering med mer flexibilitet och mer anpassning till olika förutsättningar.

Skälet är enkelt. Det är bra att människor vill satsa på att utbilda sig och att bilda sig. Det är bra både för individen och för samhället i stort. Ja, det är rimligt att påstå att Sveriges välstånd faktiskt är helt beroende av det. Centerpartiet vill därför uppmuntra och underlätta för fler att studera.

För att öka genomströmningen och få fler i arbete vill vi i Centerpartiet ha ett mer flexibelt studiemedelsystem, ett system som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid men också är anpassat för dem som har lägre studietakt, exempelvis den som har gått anpassad gymnasieskola eller den som är deltidssjukskriven. Det ger helt enkelt fler möjligheter till en utbildning som leder till jobb, och det är bra för Sverige.

Fru talman! Under covid-19-pandemin gjordes en viktig förändring. Frihelopsgränsen togs bort, vilket gjorde att studenter kunde uppbära lånade studiemedel utan att behöva känna begränsningar i att ha ett arbete vid sidan av. Men sommaren 2022 återinfördes inkomstprövningen för studiemedel. Den så kallade frihelopsgränsen återinträdde. Centerpartiet framhårdar i sin ambition att ta bort det så kallade friheloppet för lånedelen av studiemedel, alltså den del som ska betalas tillbaka till staten.

Frihelopsgränsen innebär ju att det finns ett tak för hur mycket studerande får tjäna för att ha rätt till studielån. När inkomstprövningen har återinförts är det mindre lönsamt för studenter att arbeta. Det tycker vi är fel. Slit och nit ska belönas. Det ger studenter en större frihet att styra över sitt eget liv och sina val.

Fru talman! Det är tydligt att bristen på utbildad arbetskraft är mindre i närheten av de orter där det finns en högskola eller ett universitet. Kompetensbristen växer med avståndet från dessa orter.

Mot bakgrund av den utveckling som sker i fråga om den allmänna bristen på utbildad arbetskraft behövs incitament så att fler människor med rätt kompetens vågar flytta till de orter där de behövs. Därför föreslår vi att man ser över hur studieskulder kan skrivas av för dem som flyttar för att arbeta i landsbygdskommuner. Hela Sverige ska leva. Detta förslag hjälper till. En sådan reform bör gälla för alla yrkeskategorier med ett särskilt öga på bristyrken.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 6.

Anf. 85 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Sverige har ett av världens mest generösa studiemedelsystem. Det är något som vi ska värna. Det har lett till att vi också är ett av världens mest utbildade folk. Detta är vi väldigt överens om över parti-gränserna, men vi har olika idéer om hur ett redan starkt studiemedelsystem ska bli ännu bättre. Det behövs nämligen när vi ska hantera de globala megatrender som klimatförändringar, migration, digitalisering och förändrad demografi utgör.

Studenter investerar sin tid och sina pengar i Sveriges framtid. Ett starkt studiestödssystem är ett viktigt sätt för oss i Sverige att visa att vi investerar i studenterna här och nu. För det handlar inte bara om framtiden – det handlar också om att våga bli student, och det handlar om livet när man är student.

När vi i Miljöpartiet ingick i regeringen drev vi igenom en höjning av studiebidraget med 300 kronor i månaden. Vi vill höja det igen. Studenter är en grupp med små ekonomiska marginaler, och den ekonomiska stressen påverkar många studenter negativt. Nu är ju inte detta en budgetdebatt, men jag vill ändå påminna om att vi är det enda parti som lägger dessa pengar på bordet.

En höjning av studiemedlen skulle skapa bättre förutsättningar för fler att våga vidareutbilda sig, och de som gör det skulle klara sig lite bättre ekonomiskt. Till exempel hör singelstudenthushåll till den grupp som drabbas väldigt hårt av hög inflation och kostnadsökningar. För dem skulle 300 kronor i månaden göra skillnad.

I betänkandets ställningstagande framhålls att studiemedlet höjdes vid årsskiftet, men bidragsdelen i studiemedlet har länge släpat efter prisutvecklingen. Höjningen vid årsskiftet handlade ju om en inbyggd indexering. Det vi menar är att det behövs en reell ökning av bidragsdelen. Jag vet att fler partier tycker så. Vi vill också höja nivån på studiemedlet för elever på gymnasiet genom att den nivån skyddas med en indexering.

Vi har också talat en hel del om omställningsstudiestödet i den här debatten. En arbetsmarknad i förändring kräver en utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som ger människor goda möjligheter att välja en ny väg i karriären mitt i livet.

Omställningsstudiestödet ger människor en chans att utbilda sig för sin egen skull och för att stärka sin egen ställning på arbetsmarknaden. Om jag ska göra en miljöpartistisk djupdykning i omställningsstudiestödet och beskriva vad som saknas från den riktigt gröna reform som friåret en gång var, kan jag säga att det tappat en del i frihet och enkelhet för individen. Handläggningen har blivit väldigt komplicerad. Men så är också omställningsstudiestödet något annat och mer komplext. Därför behöver myndigheter som CSN förutsättningar för att utföra sitt uppdrag.

Till skillnad från regeringen gör Miljöpartiet inga generella besparingar på CSN. Vi lägger dessutom till de pengar som CSN begär för att kunna förbättra handläggningen när det gäller omställningsstudiestödet. Nu vet vi att det finns aktuella förslag om förenklingar och förbättringar. Det är viktigt för att fler ska kunna ställa om sin kompetens och vara en del av det hållbara samhällsbygget.

Jag vill också säga några ord om livslångt lärande. Det handlar ju inte bara om att kanske byta karriär mitt i livet utan också om att man kan

behöva fylla på med kunskaper hela livet. Yrkeslivet ställer allt större krav på att man ska kunna fylla på med kunskaper.

Därför vill vi, grundat på betänkandet *Äldre har aldrig varit yngre*, att det ska vara enklare att få studiemedel när man är äldre. Som det påpekas i det betänkande vi nu debatterar har förbättringar gjorts. Den senaste höjningen av åldersgränserna för studiemedel trädde i kraft hösten 2021. Då höjdes den övre åldersgränsen för studiemedel från 56 till 60 år, och första steget i nedtrappningen av omfattningen av studiemedlen höjdes från 47 till 51 år.

Detta är viktiga första steg, men vi vill se att åldersgränserna i studiemedelssystemet successivt höjs i takt med höjningar av riktåldern för pension. Vi vill också att man ska överväga att göra det möjligt att finansiera studier med studiestöd på deltid med 25 procents studietakt. Nu kan människor endast få studiemedel om de studerar på minst halvtid.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3, som handlar om just åldersgränser och studietakt för att få studiemedel.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 17.)

§ 14 Forskning

Forskning

Utbildningsutskottets betänkande 2023/24:UbU15

Forskning
föredrogs.

Anf. 86 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Nu har vi att debattera forskning. Det är något som är viktigt för Sverige.

Sverige är ett fantastiskt land. Om man tittar på vad som historiskt har åstadkommit på utbildnings- och vetenskapsområdet kan man se att det är väldigt mycket. Sverige är en forskarnation. Det finns starka lärosäten, och de har bidragit oerhört mycket till utvecklingen, inte bara i vårt eget land utan i hela världen, med innovationer, uppfinningar och forskning som ligger till grund för stora, omfattande och viktiga landvinningar inom medicin, teknik, ekonomi, industri, välfärd och mycket annat. Vi ska fortsätta att göra detta. Många av de stora samhällsutmaningar som vi nu står inför, inte minst klimatfrågan, kommer att kräva mer kunskap och mer forskning för att vi ska kunna lösa dem.

Utbildning är också viktigt ur ett ideologiskt perspektiv. För mig som liberal handlar det om individens frigörelse och frihet. Forskningen kommer hela samhället till del, men den är ingenting utan sina forskare. Det är personer som investerar en enorm mängd tid och tankemöda i att fördjupa sig i ofta specifika, snäva och rätt nördiga frågor för att hela tiden öka sin egen kunskap och bidra till allas ökade välbefinnande.

Forskningen är också viktig för att vi ska bli mer resistent mot konspirationsteorier, desinformation, självutnämnda experter och lycksökare i största allmänhet. Kunskap stärker samhällets motståndskraft. En välutbildad folkmassa, fru talman, blir mycket svårare för en extremist att hetsa igång. En grupp som är välutbildad blir svårare för en demagog att mani-

pulera och lura med enkla lösningar. Forskningen spelar en enormt viktig roll för att stärka, skydda och utveckla vår frihet och vår demokrati.

Det är förstås en väsentlig skillnad mellan vad i stort sett hela vetenskapssamhället kommer fram till när de borrar allt djupare i frågor och tar fram klimatpaneler och klimatrappporter eller vaccin mot corona och vad en person hittar på några timmar genom att googla runt och hänga på Youtube.

Riksdagen och regeringen har höga ambitioner för forskningen i Sverige. I höst kommer den forskningspolitiska propositionen – forskningsproppen, som den allmänt kallas på politikerspråk. Den kommer i mitten av varje mandatperiod. Då tar vi ytterligare steg, fru talman, för att långsiktigt stärka högre utbildning i Sverige och för att stärka vår forskning och vår innovationskraft. Regeringen har fått in över 300 inspel och förslag från olika aktörer till den forskningspolitiska propositionen, och de analyseras just nu på Utbildningsdepartementet.

Parallellt med detta arbete tas flera andra initiativ från regeringen, vilket jag verkligen välkomnar. I början av februari gick exempelvis en promemoria ut på remiss. Den handlar om att öka mobiliteten mellan högskola och andra sektorer för att stärka kompetensförsörjningen i Sverige. Det behöver till exempel bli enklare att kunna kombinera arbete som forskare och lärare på ett lärosäte med ett arbete inom till exempel sjukvården eller industrin. Det pågår också arbete med att stärka forskningssäkerheten, infrastrukturen för forskning och en hel del annat.

Den kommande forskningspolitiska propositionen handlar inte minst om att stärka kvalitet och excellens, vilket också har haft ett stort stöd i utbildningsutskottets olika betänkanden genom åren. Detta är otroligt viktigt för att Sverige ska vara konkurrenskraftigt i framtiden och för att vårt välstånd ska öka.

Fru talman! Bildning, kunskap, innovationer och forskning behöver näringsutskottetring för att växa. Det är därför vi som politiker har ett stort ansvar att säkerställa både resurser och goda förutsättningar för akademien i sin helhet. Högskolor och universitet ska självklart alltid fokusera på det som har betydelse. Till exempel handlar det om meriter, kompetens och akademisk expertis när man tillsätter tjänster.

Grunden för god forskning är en bra utbildning. Regeringen arbetar nu mycket aktivt – detta involverar en rad olika departement – med att ta fram en STEM-strategi. STEM står för science, technology, engineering and mathematics – förlåt för alla anglicismer här i talarstolen. Detta görs för att fler ska välja att utbilda sig inom STEM, till exempel till att bli ingenjörer, mattelärare eller kemister.

Regeringen höjde ersättningen för den så kallade NT-prislappen i budgeten och aviserade även kommande höjningar för samma prislapp. Jag tycker att det är väldigt viktigt. Om vi ska få fram duktiga forskare i framtiden, inte minst inom naturvetenskapliga ämnen, behövs verkligen detta. Men det finns också ett behov av att se till helheten och att se vad som kan göras tidigare i utbildningssystemet.

Om vi i Sverige tycker att vi har en brist på ingenjörer eller om vi tycker att det är för få som vill bli ingenjörer måste vi se till att vi har en strategi för naturvetenskap, teknik och matematik som löper över hela utbildningssystemet. Det handlar om att börja redan i förskolan och om att väcka detta intresse.

Fru talman! Jag ser mycket fram emot att vi får en STEM-strategi med tydliga mätbara mål. Då kan vi i Sverige ta ny sats för att ytterligare vässa oss på detta område och öka vår bredd så att vi får fram fler ingenjörer i framtiden.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 87 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Tack, Fredrik Malm, för anförandet! Jag delar uppfattning om väldigt mycket av det som ledamoten Malm redogjorde för under sitt anförande. Det handlar om forskningens betydelse och om hur viktigt det är att vi har en god utbildning som genererar skickliga forskare i framtiden.

Jag tänkte ändå att jag skulle ge Fredrik Malm chansen att något lägga ut texten om central politik för att faktiskt utveckla forskningen i Sverige. På statistiken verkar det som att den svenska kvaliteten i forskningen sjunker en aning. Vi ser också att vi tappar lite grann på innovationsområdet. Där brukar vi ligga bland topp tre eller rent av etta. Det finns lite tendenser till att vi eventuellt halkar ned där också. Är det något man ska vara vaksam på är det tidiga signaler, tänker jag, för det tar tid att ändra inom forskningsvärlden.

Jag hörde ganska lite från ledamoten Malm om politiska förslag och politikens roll för att vända en sådan trend. Hur kan forskningskvaliteten i Sverige öka? Fredrik Malm redogjorde för att vi är en nation som har en stolt tradition, och det måste vi fortsätta vara. Frågan är: Om vi nu ser tidiga signaler om att det viker ned, vad vill regeringspartiet Liberalerna göra för att ändra en sådan trend?

Anf. 88 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för frågan. Jag tror att vi i all ödmjukhet delar utgångspunkten. Vi är båda liberaler, Anders Ådahl och jag, ska tilläggas. Det är för övrigt talmannen också. Ådahl är dessutom chalmérist och är mycket väl insatt i situationen på våra lärosäten.

Vi kan titta väldigt brett. Då handlar det till exempel om att stora svenska företag som investerar mycket i forskning ska ha kvar sina huvudkontor i Sverige och att de ska känna att det finns ett näringsklimat och ett företagsklimat som gör att de vill vara kvar i landet.

Vi kan titta specifikt på lärosätena. Då handlar det dels om anslag, dels, förstås, om vilka prioriteringar man gör.

Fru talman! Jag skulle särskilt vilja peka på vikten av investeringar i vår långsiktiga forskningsinfrastruktur. Det handlar även om att vi i Sverige vässar oss i fråga om att få loss mer av de pengar som finns på Europainivå i Europeiska unionens Horisontprogram så att vi kan ha mer forskning i Sverige.

Fru talman! Det finns en sak som jag drev själv. Jag vet att regeringen nu jobbar med detta och undersöker möjligheterna – det gjorde även den förra. Det handlar om hur vi kan vässa klimatforskningen, till exempel när vi sannolikt behöver en ny forskningsisbrytare när fartyget Oden pensioneras om ett antal år. Jag ser att det framöver kommer att behövas en stor satsning där. Det är oklart när det kan ske, men det kommer att behövas.

Sedan finns självklart det som vi ofta diskuterar i utbildningsutskottet, fru talman, nämligen hela grundskolan och gymnasieskolan. Det handlar

om att fler elever ska klara skolan, att intresset för att forska och uppfinna saker ska växa och att våra barn och ungdomar inte bara ska titta ned i mobiltelefonerna på Tiktok utan också anstränga sig mer i skolan.

Anf. 89 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Tack, Fredrik Malm, för utläggningen! Jag vill ändå återkomma till min frågeställning om strukturella åtgärder som kanske behöver sättas in tidigt från politiken för att vända en sådan här trend. Jag tänker till exempel på balansen mellan å ena sidan fri forskning och å andra sidan styrd forskning.

Fri forskning innebär att man från politikens sida kan tänka sig att ge pengar och medel till universitet och forskare för att forskarna själva ska kunna definiera forskningsfrågor, forska och sedan komma fram till något som de faktiskt inte alls på förhand vet. Styrd forskning kan vara att man från politiken vill satsa extra på vissa områden eller att man från näringslivet kanske vill ha en satsning på elektrifiering och så vidare.

Kan Fredrik Malm möjligtvis redogöra lite för hur den här balansen ser ut i dag och hur den skulle kunna se ut i morgon? Är det för mycket fri forskning i dag eller är det för lite?

Frågar vi Kungliga Vetenskapsakademien skulle de säga att vi skulle satsa på mer fri forskning, och när vi träffar näringslivet säger de att vi ska lyssna mer på näringslivet. Frågan är var Fredrik Malm och Liberalerna befinner sig i det här spelfältet?

Anf. 90 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag uppskattar verkligen när den som tar replik säger ”Kan du inte resonera lite kring vad du tycker om detta område?”. Det gör jag så gärna!

Fru talman! Även i denna fråga tror jag att både Anders Ådahl och jag ser att man behöver hålla två tankar i huvudet samtidigt. Det finns inga riktigt kategoriska och tvärsäkra svar, skulle jag säga. Balanspunkterna är ju delvis flytande och kan delvis vara konjunkturella, beroende på hur vi ser kompetensbehovet på arbetsmarknaden exempelvis.

Fru talman! För några veckor sedan hade vi här en debatt om gymnasieskolan. Där kommer också frågan om dimensionering in, som i någon mening möter andra värden såsom elevens egen valfrihet och vilken utbildning man vill läsa.

Det är på sätt och vis samma sak här. Sverige som nation behöver vissa saker. Samtidigt har vi enskilda människor som vill studera, plugga, förkovra sig och fördjupa sig. I den delen kommer frågan om den politiska styrningen in, som ledamoten lyfter fram.

Jag skulle säga att politiker inte ska detaljstyra för mycket. Vi har grundlagsskyddad fri forskning i Sverige. Det som kommer på politikens bord är dock att när vi lägger de forskningspolitiska propositionerna och när vi gör viktiga strategiska satsningar som riksdagen ansvarar för med beslut om budget och så vidare, då måste det finnas en uppfattning om vilken väg Sverige ska gå.

Jag tycker inte att det är fel – och det tror jag inte att ledamoten Ådahl heller tycker – att man från politiskt håll kan identifiera att till exempel medicinsk forskning är av särskilt stort intresse och att vi borde investera mer i det.

Det är hela tiden en avvägning. Vi ska inte lägga oss i vad de enskilda forskarna gör, men det måste också finnas en inriktning för hur vi vill föra den högre utbildningen i Sverige.

Prot. 2023/24:80

6 mars

Forskning

Anf. 91 MATS WIKING (S):

Fru talman! Jag har inte gått på Chalmers, utan jag har gått på Högskolan Väst och på Göteborgs universitet. Jag hoppas att det går bra ändå!

Fru talman! Vi debatterar i dag utbildningsutskottets betänkande UbU15 om forskning. Jag står bakom alla våra reservationer men jag vill yrka bifall till reservation 1.

För oss socialdemokrater är forskning inte bara en investering i framtiden utan en grundläggande del av vårt samhälle och vår vision för ett rättvist och hållbart samhälle för alla.

Forskningens frihet är en grundläggande princip som vi som samhälle måste värna om med största omsorg. Att forskare fritt kan välja sina ämnen och metoder samt fritt publicera sina resultat är inte bara avgörande för forskningens kvalitet utan också för själva kärnan i vår demokrati.

Vår forskningspolitik har en dubbel uppgift. Vi behöver rikta resurser till att lösa samhällsproblem och stödja näringslivet. Vi behöver också skapa gynnsamma förutsättningar för fritt kunskapssökande. Vi socialdemokrater är därför tydliga med att politiker aldrig ska få styra forskningens resultat eller metodval samt att inga påtryckningar ska få utövas på enskilda forskare.

Fru talman! Sverige som land måste stå upp för forskningens frihet både nationellt och internationellt, särskilt i en tid av ökad faktaresistens och hot mot forskare. Vi ser tyvärr en oroande trend med auktoritära regimer som begränsar forskningens oberoende och till och med stänger universitet eller tvingar dem att flytta sin verksamhet. Den svenska regeringen bör tydligt markera mot sådana tendenser.

Fru talman! Hoten mot Sverige har också ökat, enligt den svenska säkerhetspolisen. Främmande makter investerar omfattande resurser för att få tillgång till avancerad teknologi från Sverige. Dessa hot drabbar inte bara samhället i stort utan även våra universitet och högskolor. Det är därför nödvändigt att lärosätena aktivt hanterar säkerhetspolitiska frågor, inklusive att stärka skyddet av information och verksamheten.

Hoten mot den akademiska friheten är verkliga och allvarliga. Vi måste därför agera resolut för att värna om forskningens frihet och säkerställa att våra forskare kan bedriva en verksamhet utan rädsla eller begränsningar.

Fru talman! Forskare behöver också en tryggare arbetsmiljö. Det är viktigt att antalet visstidsanställningar bland unga forskare begränsas. Denna åtgärd är inte bara avgörande för forskningens kvalitet utan är också en fråga om jämställdhet och en sund arbetsmiljö.

Redan i högskolelagen, som trädde i kraft 1992, underströks vikten av jämställdhet mellan kvinnor och män. Forskningspropositionen 2020, som S-regeringen tog fram, betonade också vikten av att främja en jämställd högskola med goda arbetsvillkor.

Trots att vi ser vissa framsteg inom jämställdheten visar fortfarande undersökningar att det finns betydande könsskillnader kvar. Exempelvis visar studier att kvinnor systematiskt tillskrivs mindre erkännande än män inom vetenskapen och att män betydligt oftare än kvinnor hamnar i be-

slutsfattande positioner. Detta är ett tydligt tecken på att arbetet med att öka jämställdheten måste fortsätta med förnyad kraft.

Fru talman! I dag står vi inför en tid där öppen vetenskap inte bara är en möjlighet utan en nödvändighet. Öppen vetenskap erbjuder inte bara en unik chans att öka tillgängligheten till forskningsresultat utan också en möjlighet att förbättra transparensen i forskningsprocessen.

För att detta ska bli verklighet krävs dock betydande förändringar i både publiceringsprocessen och de akademiska meriteringssystemen. Forskare själva vill ha en process som bättre återspeglar den faktiska kvaliteten och inverkan av vetenskaplig forskning samtidigt som man stöder principerna om öppenhet, rättvisa och mångfald inom forskningssamhället.

Fru talman! Sverige har länge varit framstående inom utvecklingsforskningen. Vi har haft en lång tradition av att bidra med generöst ekonomiskt stöd till forskning som syftar till att exempelvis bekämpa fattigdom, främja hållbar utveckling och möta globala utmaningar som klimatförändringar och ojämlikhet.

Den plötsliga minskningen av utvecklingsforskningens budget härom året och tillbakadragandet av redan utlysta forskningsmedel, utan hänsyn till den tid och de resurser som forskare har investerat, skadar förtroendet för staten som en pålitlig forskningsfinansierare. Denna handling har inte bara direkta konsekvenser för svenska forskare utan skadar också vårt lands rykte internationellt. Hur ser regeringsföreträdarna på detta?

Fru talman! När det gäller finansieringen av forskning lyfter samtliga lärosäten fram att forskningen och utbildningen är underfinansierade, och det krävs betydande tillskott för att svensk forskning ska vara en av de ledande forskningsnationerna i världen. Därför är jag stolt över att Socialdemokraterna i den förra forskningspropositionen stärkte finansieringen i Sverige.

Under den senaste mandatperioden har vi investerat långsiktigt i forskningen och höjt de statliga forskningsanslagen med imponerande 3,75 miljarder kronor under perioden 2021–2024. Denna betydande satsning är en del av vår vision för att främja innovation, öka vår konkurrenskraft och möta de utmaningar som vår tid står inför.

Fru talman! Genom att prioritera forskning inom områden som klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering samt kompetensförsörjning och arbetsliv stärker vi Sverige i den internationella konkurrensen och säkerställer vår plats som en ledande aktör inom vetenskap och teknik.

Vi socialdemokrater vill dock inte stanna där. Vi inser att om Sverige ska bli framgångsrikt krävs det en särskild satsning på infrastrukturen inom forskning, som ska kunna användas av både forskare och industrin. Det är något som vi tror kommer att främja samarbete och innovation över sektorsgränserna.

Fru talman! För att utvärdera och anpassa vår forskningsfinansiering så att den blir så effektiv som möjligt tillsatte S-regeringen en statlig utredning i juni 2022. Utredningsrapporten är presenterad och har titeln *Forskning för framtiden*. Vår strävan med denna översyn var att främja nationella och globala samarbeten samt att säkerställa tillgång till forskningsinfrastruktur på ett sätt som är anpassat till dagens samhällsutveckling.

Utredningen är presenterad, och vi Socialdemokrater väntar på att regeringen ska agera. Här frågar vi oss var regeringen står i frågan.

Slutligen, fru talman: Vi socialdemokrater är fast övertygade om att en stark och framåtblickande forskningspolitik är grunden för att lösa morgondagens utmaningar, skapa jobb, främja hållbar utveckling och stärka vår konkurrenskraft på den globala arenan.

Vi behöver därför fortsätta investera i forskning och utveckling, säkerställa tillgången till modern forskningsinfrastruktur och främja nationella och globala samarbeten. Endast så kan vi vara en framstående forskningsnation.

(Applåder)

Anf. 92 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Jag lovade att inte ta replik, men jag gjorde det i alla fall.

Ledamoten Mats Wiking pratar om att fler kvinnor ska komma i beslutande position och på andra positioner inom högskolevärlden.

Vi sverigedemokrater vill ju ha en strikt meritokratisk syn – att den bäst lämpade tar positionen, så att säga, oavsett om det är en kvinna eller en man. Vi ser att det nu är fler kvinnor än män på våra högskolor och universitet, och det är helt okej om de bäst lämpade kommer in.

Fru talman! Jag undrar om Socialdemokraterna är beredda att överge de meritokratiska principerna för att få in fler kvinnor på olika positioner. Det är fråga ett.

Sedan har jag lite undringar om det här med utvecklingsforskning och det indragna anslaget. Det har sänkt Sveriges rykte utomlands – hur man nu kan veta det, fru talman. Det kan ju vara så att ju mer man pratar om indragningen, desto mer sänker det Sveriges rykte för att man så att säga spär på det lite extra själv.

Om jag förstått det rätt var det här ursprungligen ett anslag som infördes av föregående regering. Nu tog en annan regering bort det anslaget. Det borde väl vara naturligt, fru talman, att olika regeringar kan ta bort anslag som är införda av tidigare regeringar.

Anf. 93 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Tack, Robert Stenkvist, för frågorna!

När det gäller kvinnor och män i högskolevärlden, i företagsvärlden och i hela samhället ser man rätt tydligt på genusforskningen att kvinnor inte jämställs med män när det gäller meriter. Det kan man se i många forskningsrapporter som kommit i genusfrågan. Särskilt inom forskningsvärlden har kvinnor inte samma förutsättningar, enligt dessa rapporter.

Självklart ska man få olika tjänster på de meriter man har, oavsett om man är man eller kvinna. På det viset ska det inte vara en prioritering till kvinnornas fördel. Men vi har ju slagits ganska länge för att få ett jämställt samhälle, till exempel genom att kvinnor ska komma ut i arbetslivet, och vi har en del kvar på vissa områden.

Universitetsvärlden kanske är kvar som ett område där man behöver göra ett jobb. Jag hänvisar inte bara till min egen hjärna där, utan jag hänvisar till forskningen och de rapporter som kommit. Sedan kanske vi har läst lite olika rapporter. Men det ska absolut vara på de meriter man har, oavsett om man är kvinna eller man.

Inom utvecklingsforskningen har jag en bild av att Sverige varit ganska stort i världen, hjälpt till väldigt mycket med fattigdomsforskning och bidragit ganska kraftigt till att olika utvecklingsländer kunnat utvecklas.

Även på miljö- och klimatområdet bidrar vi med forskningsresurser på ett bra sätt.

Det som var lite olyckligt, förutom att man drog ned resurserna ganska kraftigt, var att en del projekt var igång och fick avbrytas.

Som ledamoten Stenkvist säger är det klart att varje regering gör sitt val. Svenska folket får bedöma om man gör rätt val, oavsett vilken regering som sitter.

Jag tror att jag har svarat på frågorna.
(Applåder)

Anf. 94 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Det är möjligt att anslaget till utvecklingsforskning var mycket bra. Jag skulle väldigt gärna vilja se lite resultat av sådan forskning. Hur ger man bidrag till länder utan att de hamnar i fickorna på fel personer så att man håller diktaturer under armarna? Det är ju väldigt viktig forskning. Jag vet inte om det var sådant det här anslaget gick till, men det är verkligen begärlig forskning.

När det gäller kvinnor anser jag att om någon styrelse inte anställer en kvinna när hon är mest meriterad gör den styrelsen sig skyldig till tjänstefel, rätt och slätt. Sådant ska naturligtvis inte ske. Men jag vill påtala att jag anser att kvinnor har exakt samma förutsättningar som män att ta positioner och göra resultat inom högskolan. Jag tyckte att Mats Wiking sa något annat, men förutsättningarna för kvinnor är exakt samma. Kvinnor är inte dummare än män när det gäller högskolestudier.

Anf. 95 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Det är absolut ingen skillnad på förutsättningarna rent intellektuellt, utan det handlar om förutsättningar som vi utifrån arv och miljö har gett kvinnor i samhället. Det ser vi fortfarande spår av i dag. Även om Sverige är ett rätt jämställt land jämfört med många andra länder tycker jag och vi socialdemokrater att det fortfarande finns mer att göra när det gäller det arbetet.

Inom utvecklingsforskningen är det ofta så att Sverige är inblandat i den forskning som sker i de olika länderna utifrån att man ska ta fram bättre förutsättningar för ett land att växa ekonomiskt och utifrån hälsa. Sverige är oftast inblandat, så man lämnar inte ett bidrag utan att ha bra kontroll över det när det gäller utvecklingsforskning. Den uppfattningen har i alla fall jag.

(Applåder)

Anf. 96 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till förslaget i betänkandet om utgiftsområde 15.

Vi har kommit till området forskning, och det är ju intressant. Det är väldigt spännande och väldigt roligt.

Just nu lägger vi mycket stort fokus på forsknings- och innovationspropositionen, som Fredrik Malm nämnde tidigare. Det är ett arbete vi gör vart fjärde år. Inriktningen för den här propositionen är excellens, internationalisering och innovation.

Hur ska man då utveckla denna proposition? Jo, vi har bjudit in forskningsfinansiärer, universitet och högskolor, myndigheter, organisationer

och företag att inkomma med svar på remiss om vad man önskar framföra och vad det finns för analyser av hur forskningen ska se ut. Det har även kommit in spontana svar från andra än remissinstanser, så man kan säga att engagemanget för forskningen är stort.

Det finns även en forskningsberedning med 15 ledamöter. Det är en expertgrupp som är utsedd av regeringen för att hjälpa till med utformningen av forskningspropositionen, för den är väldigt viktig.

Vi moderater träffar också många lärosäten och olika andra aktörer. Vad vi tydligt kan se när vi träffar aktörerna är att forskningen hela tiden förändras. Vi måste hela tiden följa med i utvecklingen, både nationellt och internationellt.

En viktig fråga är förstås hur anslagen ska fördelas och att de ska fördelas jämställt.

Fru talman! Man kan säga att utan bildning och forskning stannar Sverige. Sverige ska såklart fortsätta vara ett stort framgångsland. Det är ett litet land men stort inom forskning, och det är jag väldigt stolt över.

Under 2023 utgick det medel för forskning och utveckling på 46,8 miljarder. Av dessa gick 20 miljarder direkt till forskningsanslag.

Dessutom fick de fyra stora forskningsfinansiärerna 13,4 miljarder. Forskningsfinansiärerna ska i samråd med lärosäten hitta den bästa finansieringsmodellen och finansiera forskning som håller hög kvalitet.

Som ledamoten Mats Wiking nämnde tillsattes en forskningsfinansieringsutredning. Det var för att se över att forskningen är effektiv och hur den kan utformas för att minska administration och hålla högre kvalitet.

Det har kommit ett slutbetänkande, och man har kommit fram till att man vill ändra så att det blir tre nya forskningsmyndigheter. Man föreslår Vetenskapsmyndigheten, Myndigheten för strategisk forskning och Innovationsmyndigheten.

Nu bereds utredningen på Regeringskansliet, så ledamoten Mats Wiking får vänta lite på svaret. Jag förstår att han är nyfiken på hur det här kommer att utvecklas – det tror jag att vi alla är. Det viktiga är att vi kan minska administrationen och höja kvaliteten.

Men, fru talman, det finns även andra forskningsfinansiärer. EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, är otroligt viktigt, och det är viktigt att vi finns med ute i Europa. Det finns även andra privata finansiärer, som Riksbankens Jubileumsfond och Cancerfonden, som förstås finansierar cancerforskning, och vi har mycket forskning kring humaniora.

Fru talman! Man försöker hänga med i tiden och i vad som är viktigt inom forskningen, och då talas det alltid om Chat GPT. Jag tittade igen – ibland är det kul att göra det – för att se vad den skulle säga om just det anförande jag skulle hålla. Chat GPT svarade mig så här: ”Viktiga aspekter inom högskola, universitet och forskning inkluderar rigorös metodik, vetenskaplig integritet, tvärvetenskaplig samverkan och öppen kommunikation av resultat för att främja kunskapsutveckling och samhällsnytta.”

Det är alltså detta som är det viktiga, enligt Chat GPT, och jag får hålla med ganska mycket; det är nog detta som är essensen, även om vi givetvis ska vara kritiska till vad Chat GPT säger. Men här kan vi nog hålla med om en del.

Fru talman! Vi är alla lite oroliga över allt som händer i världen. Det händer mycket sorgligt just nu men också mycket positivt. I vår närmaste

omvärld sker väldigt mycket när det gäller den gröna och den digitala omställningen. Det är roligt, och det går fort. Det gäller att hänga med.

Som göteborgare träffar jag många stora industriföretag och även många andra företag, givetvis. Alla säger att kompetensbrist är den stora frågan just nu. Det är roligt att man behöver mycket personal, men vi måste också klara av kompetensbristen.

Vad behöver vi då göra? Vi behöver göra investeringar i tekniska utbildningar. Det behövs mer vidareutbildning och även mer omställning, som nämnts här tidigare.

Någon sa också att Moderaterna och regeringen är väldigt engagerade och jobbar mycket med STEM-strategin; det handlar om science, technology, engineering och mathematics. Vi har en svensk STEM-strategi som planeras vara igång i slutet av året. Hela arbetsmarknaden önskar snabba effekter av detta, men strategin är nog ingen riktig quickfix. Vi måste börja tidigt, redan i förskolan, och vi måste få med både pojkar och flickor i STEM-strategin. Det är viktigt och roligt med naturvetenskap.

Fru talman! En annan viktig fråga är forskningens frihet, som är reglerad i grundlagen. Även i högskolelagen finns tydliga bestämmelser om forskningens frihet. Givetvis ska den akademiska friheten främjas och värnas.

Universitetskanslersämbetet har därför fått i uppdrag av regeringen att göra en fördjupning kring hur lärosätena arbetar med att främja och värna den akademiska friheten. Det ska göras både en nationell och en internationell jämförelse. Detta kommer att presenteras i maj i år, vilket är positivt. Det är viktigt att hela tiden se över att detta fungerar; akademisk frihet är otroligt viktigt.

Fru talman! En annan viktig fråga är hur lärosätena arbetar med att utveckla informationssäkerheten och planera för framtiden. Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder, men vi ligger tyvärr ganska långt efter när det gäller cybersäkerhet. Hotet från cyberattacker – jag tror att många märkte i går hur till exempel många sociala medier slogs ut – ökar påtagligt. Vi måste se till att vi är utbildade kring detta. Vi vill kunna komma på det mycket tidigare, och vi måste förse samhället med cybersäkerhetsexperter som kan detta.

Man har gjort en stor utredning av hur det ser ut på lärosätena. Hur skyddar vi forskningsdata? Hur fungerar det interna arbetet med detta? Hur kan vi minska sårbarheten? Här spelar Myndigheten för samhällsskydd och beredskap en stor roll.

Från Moderaternas sida följer vi förstås detta mycket noga. Vi anser därför också att det är viktigt att det kommer ett cybercampus vid KTH. Från regeringens sida satsar vi 25 miljoner i år och 40 miljoner per år framöver för att utveckla detta cybercampus. Det finns redan nu ett cybercentrum på KTH, men det kommer alltså att utvecklas mer. Tanken är att man ska samarbeta internationellt men också över hela nationen, med forskningsinstitut, myndigheter och företag, för att kunna arbeta mer kring vår cybersäkerhet.

Regeringen föreslår också att Försvarshögskolan ska få förutsättningar att utveckla en utbildnings- och forskningsmiljö som stöder mer säkerhet, vilket också är väldigt viktigt.

Fru talman! Det finns förstås stora möjligheter inom forskningen, och vi ser att det händer mycket inom både flyg och rymd. Jag tror inte att

någon har missat att vi har fått en astronaut, Marcus Wandt. I dag såg jag att han kommer att bli hedersdoktor på Chalmers, vilket gläder mig även om jag inte har gått på Chalmers. Jag är från Göteborg och har många i släkten på Chalmers. Han får denna titel för att han har visat att grundforskning och rymdforskning är viktigt men också att det är viktigt att få ut forskningen till samhället. Nu blir han alltså hedersdoktor på Chalmers, vilket förstås känns väldigt roligt.

Det är också viktigt, fru talman, att Sverige behåller sitt goda rykte när det gäller forskningens höga kvalitet. Konkurrensen är stenhård, och vi måste hela tiden hålla hög kvalitet och visa att vi har excellens.

Regeringen vill därför satsa mer på framstående miljöer och forskningsområden. Det finns några strategiska områden. Det är mycket som är viktigt att forska på, men teknik, rymdforskning, försvarsforskning och nationell och global hälsa är de stora områden som vi jobbar mycket med nu.

Inom medicin är precisionsmedicin otroligt viktigt. Nu kan man gå från att lindra till att bota sjukdomar. Det är förstås otroligt sensationellt att vi har kommit så långt inom den forskningen.

Fru talman! Jag vill avsluta med att trots att det finns mycket forskning och mycket som fungerar på universitet och lärosäten ser vi en oroande minskning av antalet doktorander. Många tycker att det tar lång tid och innebär en osäker framtid och kanske svårigheter med försörjning. Kanske ser man hos företagen inte alltid nyttan med doktoranderna.

Moderaterna vill att vi ska öka samarbetet mellan akademien, näringslivet och kommunerna för att se hur vi kan använda doktorander. Det finns jättestor nytta med att de bedrivit forskning sedan tidigare. Vi vill också se till att det finns goda villkor för doktorander. Det måste finnas möjlighet att försörja sig som forskare, och vi har därför gett Universitetskanslersämbetet, UKÄ, i uppdrag att följa hur det ser ut med tjänstetillsättningar så att det finns en trygghet även inom forskningsvärlden.

Jag vill avsluta med att jag är väldigt stolt över Sveriges forskning. Den kan alltid förbättras, och vi ska se till att den också gör det genom forskningspropositionen, som kommer i höst.

(Applåder)

Anf. 97 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Tack, Marie-Louise Hänel Sandström, för ditt anförande! Det är ganska tydligt att vi alla tar upp finansieringen. Forskningspropositionen är ju inte framlagd än; det ska bli intressant att se den när den kommer.

Som jag sa i mitt anförande och många också har varit inne på krävs det mer medel för att höja forskningen, speciellt grundforskningen, som vi pratar väldigt mycket om. Det står även i många av de remissvar som regeringen har fått, som vi har fått möjlighet att läsa. Man tar genomgående upp det som en sak som krävs för att vi ska behålla vår ledande position. Vi har tappat rätt mycket i rankningen när det gäller pengar.

Från Socialdemokraternas sida gjorde vi i forskningspropositionen en satsning på 3,75 miljarder, vilket ändå var ett steg åt rätt håll. Hur tänker ledamoten och regeringen utifrån den diskussion som finns om att det saknas rätt mycket medel för att vi ska vara en framgångsrik forskningsnation framöver?

Anf. 98 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Mats Wiking, för frågorna! Självklart är detta otroligt viktiga frågor för Moderaterna, regeringen och Tidöpartierna – att komma fram till hur vi ska behålla vår forsknings höga kvalitet. Vi vet mycket väl att grundforskningen är viktig. Det är också viktigt hur mycket som är basanslag respektive forskningsanslag.

Det här är alltså något som vi jobbar med. Det är därför vi i samband med forskningspropositionen inhämtar alla dessa synpunkter och analyser av hur vi kan göra detta på bästa sätt. Jag kan egentligen inte föregå den, men jag vill ändå säga att det för samarbetspartierna är viktigt att vi har en god grundforskning, att vi behåller den höga kvaliteten i Sverige och att vi fortsätter vara eftertraktade även för andra som vill komma till oss och forska.

Anf. 99 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Tack, Marie-Louise Hänel Sandström, för svaren! Det är fint att det låter som att man vill göra en rejäl satsning i forskningspropositionen. Det ska bli väldigt intressant att se den. I de budgetar som lades fram 2023 och 2024 såg vi att det inte var så jättemycket mer medel till universitet och högskolor, utan vi pratar väl till och med om en liten besparing sett till hur pengarna fördelades.

Vi ser också inom högskole- och universitetsvärlden diskussioner om att det pågår en del nedskärningar inom vissa områden. Detta kan ha många olika orsaker. Man menar dock att det har att göra med de medel som är tilldelade.

När det gäller forskning ser vi också att det är svårt att få heltidsanställning; de flesta forskare har visstidsanställningar. Vi behöver trygga anställningsvillkor för att vi ska få bra forskare att stanna inom universitets- och högskolevärlden. Hur ser Marie-Louise Hänel Sandström på det resonemanget?

Anf. 100 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Mats Wiking för frågorna.

Jag nämnde inte Forskningsfinansieringsutredningen, som ledamoten nämnt tidigare. Den är till för att utreda hur vi ska finansiera forskningen – precis som det låter – och hur vi kan minska administrationen, effektivisera och förstås höja kvaliteten. Det handlar helt enkelt om hur man kan använda pengarna på ett bättre sätt. Vi har fått ett slutbetänkande från utredningen, och vi håller nu på och bereder det för att se hur det ska användas.

Ledamoten säger att vi gör minskningar, men vi gör stora satsningar på till exempel civilingenjörsutbildningar vid Chalmers, KTH och Lund. Det är en jättestor satsning på ett ökat antal platser. Man kan inte säga att vi bara skär ned. Det tycker jag absolut är fel. Vi gör stora satsningar där.

Som jag nämnde i mitt huvudanförande har vi också en utredning som UKÄ håller i om hur det ser ut med tjänster för doktorander och hur många som har visstidsanställning eller någon annan typ av anställning. Vi ser över alla de anställningsformerna. Vi vill att det ska vara attraktivt för både svenska och internationella forskare att forska i Sverige och helst också stanna kvar här.

Anf. 101 ROBERT STENKVIST (SD):
Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 12.

Gult över Bandasjöns vatten
klart genom fidjiska palmvindars sus
speglar och blänker i natten
fyrarnas klippande ljus.

Djupt i hawaiiiska leder
i de vänliga fyrarnas sken
nämner kanaken med heder
det exotiska namnet Dalén.

Det var en dikt av Alf Henrikson. Alla har gissat vem och vilken svensk världsledande uppfinning det handlade om.

Som jag sagt tidigare här var Sverige en gång i tiden verkligen världsledande på uppfinningar och innovationer. Vi var stora i världen på riktigt. Daléns fyrar och Ericssons propellrar förändrade ekonomin i hela världen på ett uppenbart och konkret sätt. Jag tror att det är orealistiskt att försöka ta tillbaka just den positionen; det är nog min bedömning. Men vi borde höja oss ett par snäpp, taget vår stolta historia i beaktande.

Hur ska vi då höja oss ett par snäpp i den mördande globala konkurrensen? För att om möjligt hitta svar på den frågan tröskade jag igenom ett antal remissvar till den kommande forskningspropositionen, som har nämnts tidigare här i dag. Förutom att varje institution förvånande nog vill ha mer pengar och ökade anslag återfanns det några svar som återkom i remissvaren med viss regelbundenhet.

Tolkar jag remissvaren rätt bör vi förändra finansieringssystemet så att mer av pengarna går till excellent och produktiv forskning. Jag har själv sagt detta många gånger i talarstolen, men jag har också hört många inom akademien säga just det. Jag tror att vi någon gång måste göra slag i saken och verkligen reformera vårt finansieringssystem. Det går för mycket pengar till forskning av hobbykaraktär.

Det kommer att komma kraftiga reaktioner vid varje förändring av finansieringssystemet. De som riskerar att få minskade anslag kommer att tala om hot mot den akademiska friheten, hot mot demokratin och hot mot hela vår västerländska civilisation – var så säkra. Fast det här är ju vad många tunga remissinstanser faktiskt säger.

Fru talman! Det talas från alla håll om fri forskning. Ämnena ska väljas fritt, och politiker ska inte styra forskningen. Jag håller med – även om någon alltid tar besluten om vilka som får anslag och vilka som inte får anslag. Till viss del måste politiker styra forskningsmedel till områden som är helt nödvändiga för vårt samhälle och dess välgång. Det är regeringens ansvar. Självklart är det en grannlaga balansgång mellan nödvändig styrning och fri forskning.

Med det sagt är jag mest orolig för politiskt influerad forskning – forskning som ger sken av att vara kliniskt ren från påverkan men som i själva verket följer en agenda eller av andra skäl inte granskas kritiskt. Vi har alla fallet Macchiarini i färskt minne. En väl påläst gymnasieelev kunde ha talat om att det hela inte skulle fungera. Ändå stöttades han av högt uppsatta personer inom sjukvårdsadministrationen och akademien. Hur kunde det komma sig? Det tycker jag att varje ledamot här inne ska fråga sig.

Prot. 2023/24:80
6 mars

Forskning

Vem granskar kritiskt IPCC:s rapporter? Jag har inte sett någon, nästan. Om en aldrig så angelägen forskning inte tål eller ens vill bli kritiskt granskad är det egentligen inte forskning utan religion eller politik. I själva verket borde forskarna lära av oss politiker. Vi är bra på att kritiskt granska varandra.

Fru talman! Vilka gjorde fordom de epokgörande uppfinningarna? Enligt vad jag uppfattat var det hyggligt utbildade personer som påfallande ofta kom från de lägre samhällsklasserna. De var dock inte överutbildade; det var inte utbildningens längd som var avgörande. De började ofta på industrigolvet efter avslutade studier för att arbeta sig uppåt. De hade en obändig inre drivkraft att åstadkomma och förbättra saker. Jag undrar om dagens forskare har samma drivkraft; jag hoppas det. De tillbringade inte heller sin tid i onödan inom universitetsvärlden.

Vi lever i ett annat samhälle i dag, med andra förutsättningar. Det måste vi konstatera. Men vad kan vi i dag lära oss av dem som lade grunden för världens främsta uppfinnarland en gång i tiden? Det är en tänksjälv-fråga, men klart är att vi behöver mer industrinära forskning.

Vad säger då remissvaren till forskningspropositionen om en mer framgångsrik forskning? Det är inte bara Utbildningsdepartementet som har analyserat remissvaren utan även jag. Jag ska kort gå igenom några guld- och gruskorn.

Iva skriver att högskolorna ska utveckla profilmråden och inte satsa på för många områden. Bra, Iva – jag håller med! En ökad andel av alla anslag bör gå till STEM-utbildningarna. Den andel av anslagen som gått till STEM-utbildningarna har över tid minskat. Jag håller med – mycket bra, Iva!

Chalmers anser att man bör höja ersättningsbeloppet för naturvetenskapliga utbildningar och teknikutbildningar. Bra, Chalmers! Jag tror också att det måste göras, och om jag minns rätt har regeringen höjt ersättningsbeloppet med 1,6 procent för de här utbildningarna.

KTH vill att man ska satsa på forskning och kompetenshöjning inom kärnteknik. KTH kan dessutom åta sig det uppdraget. Man vill också att det satsas på Sveriges deltagande i European Chips Act. Det handlar om riktad forskning mot halvledare och kvantchipp. Det låter jättebra. Bra, KTH!

Stockholms universitet: Mer av allt till alla! Det var en sammanfattning, fru talman.

Försvarshögskolans remissvar kan jag rent ut säga att jag är besviken på. Det står en massa om samverkan och att bli bäst. Jamen bli bäst då! Man har i ett remissvar en chans att säga vad man verkligen tycker och vill, och så tar man inte den chansen. Jag är besviken; jag hade väntat mig mer.

Kungliga Vetenskapsakademien har tagit upp det orimliga med Akademiska Hus. Modellen vi nu har är inte ändamålsenlig och bör reformeras. Det är en fråga för utbildningsministern att ta tag i. Det är många som säger samma sak.

Göteborgs universitet vill att man utvärderar tidigare forskningspropositioner. Det är ingen tokig idé egentligen. Där finns det också både guld- och definitivt gruskorn. Man vill även att basanslagens andel av forskningsfinansieringen ökar. Den frågan är en vattendelare. Vi lutar åt

att öka basanslagens andel av de totala forskningsanslagen. Men där råder det verkligen delade meningar ute i akademien.

Fru talman! En del remissinstanser vill öka andelen lärarledd undervisningstid, vilket är ett mycket bra förslag. Jag har själv framhållit detta många gånger i talarstolen. Vi ligger bland de lägsta i hela världen avseende lärarledd undervisningstid. Efter pandemin har vi en gyllene chans att minska antalet platser för att höja kvaliteten på utbildningarna, och vi höjer kvaliteten främst genom att öka den lärarledda undervisningstiden. (Applåder)

Anf. 102 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag tackar Robert Stenkvist för anförandet. Jag tycker alltid att det är intressant att lyssna på ledamoten Stenkvist, för det är ett genomtänkt och väl genomarbetat material som presenteras i talarstolen. Sedan delar vi inte alltid synpunkter om hur det borde vara, men tämligen ofta är det ändå så.

Jag skulle vilja ställa en fråga om politiska beslut och politikens roll, som jag själv tycker är ganska svår. Jag noterar att Sverigedemokraterna i betänkandet har ett antal motioner som handlar om att man vill satsa på vissa områden. Det uppradas till exempel psykisk ohälsa, cancerforskning, utveckling av nya material som kan brytas ned i havet och därigenom minska risken för att djur fastnar i övergivna fiskeredskap och att man ska prioritera forskning för att främja AI.

Själv tycker jag att det är väldigt vanskligt att peka ut enskilda och ganska smala områden, för det betyder samtidigt att det är en massa andra områden som man inte vill fokusera på. Eftersom man inte tar upp elektrifiering, infektionssjukdomar, germanska språk eller gängkriminalitet som forskningsområden blir min fråga: Är det områden som Sverigedemokraterna i så fall kanske inte tycker att man ska satsa resurser på? Grundfrågan, ledamoten Stenkvist, är då naturligtvis: Vad är politikens roll? Ska man peka ut enskilda och smala områden eller bör man lämna den uppgiften åt lärosätena och möjligen åt finansieringsmyndigheterna?

Anf. 103 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Det är ett antal yrkanden som vi inte lyfte fram och stod bakom i utskottet. Orsaken är att vi politiker inte kan detaljstyra alltför långt.

Fru talman! Anders Ådahl har helt rätt i att det får finnas en gräns för vad politiker kan detaljstyra. Det är alldeles riktigt och något som jag fullkomligt håller med om.

Det finns ledamöter här som brinner oerhört för sina frågor och gärna vill att vi ska satsa forskningsmedel på dessa. Det kommer säkert att göras och görs säkert. Vi politiker ska styra till viss del. Vi har här talat om en balanspunkt. Och vi har redan i dag, fru talman, de strategiska forskningsanslagen som Anders Ådahl känner till.

Vi har åsikter om vilka områdena är i de strategiska forskningsområdena. Men vi måste ha dem kvar, och jag tror att det finns politisk enighet om dem. Jag tror att det var en borgerlig regering, med Centerpartiets stöd, som införde dem en gång i tiden.

Det kommer att bli en evig fråga hur mycket vi politiker ska styra eller inte styra och hur långt vi ska gå i styrningen. Vi ska definitivt inte påverka

forskningen i en viss riktning och resultatet av forskningen. Då är ju vi politiker inne där och vill styra den åt ett visst håll. Då begår vi ett grovt tjänstefel, som jag var inne lite på i mitt anförande. Och forskarna som låter det ske begår ett grovt tjänstefel, vill jag också påpeka.

Anf. 104 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för svaret, vilket jag tycker var klargörande.

Jag delar synpunkten, och även i mitt parti förekommer det diskussioner där enskilda personer vill lyfta fram vissa områden och att jag ska stå för det på något vis. Där verkar vi landa i samma slutsats, att man ska vara lite försiktig med att peka ut specifika områden och att det kan bli fel i förlängningen.

Sedan tänker jag återigen på detta med politisk styrning. Ledamoten nämnde i sitt anförande Gustaf Dalén, Agafyrens uppfinnare. Jag tror inte att det var någon i början på 1900-talet som sa till Gustaf: Hördu du, ska inte du ta och uppfinna en fyr? Forskningen var alltså inte styrd då heller. Jag vet inte vad en sådan insikt skapar för möjligheter till reflektion hos Stenkvist.

Anf. 105 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Nej, det var den absolut inte. Som jag sa i mitt anförande drevs han och de andra industrisnillena på den tiden, i början av 1900-talet och kanske i slutet av 1800-talet, av en obändig inre drivkraft. Det saknar jag lite. Där är vi inne på ett annat område. Jag tycker faktiskt att forskarna gnäller lite för mycket i dag. Nu sticker jag ut hakan. Men titta på industrisnillena i Sverige! Vi var verkligen bäst i världen. Vad är det vi har tappat? Det är sådana tankar som jag får. De gnällde inte. De bara kavlade upp ärmarna och jobbade. Men det innebär ju inte att folk inom akademien och forskare inte ska få påtala brister och fel. Det ska de visst göra.

Det är en jätteintressant fråga vad det var som gjorde att industrisnillena, inte bara Gustaf Dalén utan en lång rad andra industrisnillen, verkligen förändrade ekonomin i hela världen. Det är faktiskt sanning. Det är på riktigt. Och det ska vi vara oerhört stolta över.

Sedan tror jag att vi lever i ett annat samhälle i dag. Alla de grundläggande sakerna kanske redan är uppfunna. Vi kanske befinner oss på en så hög nivå att man måste ha enorma ekonomiska resurser för att åstadkomma saker som de företrädesvis gör på de amerikanska universiteten.

Jag tycker inte att Sverige ska ge upp. Vi ska ta upp kampen. Vi var världsledande en gång i tiden. Vi kanske inte kan få tillbaka riktigt den positionen, men jag tycker att vi ska kämpa oss upp så långt vi någonsin kan och med de gamla industrisnillena i åtanke. Dem ska vi vara väldigt stolta över.

(Applåder)

Anf. 106 LILI ANDRÉ (KD):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Vi kristdemokrater tar tydlig ställning för kvalitet och excellens i högskola och forskning. Vi ställer oss därför bakom det nationella forsknings-

politiska målet om att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation.

Högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd liksom näringslivets konkurrenskraft, så att vi kan svara upp mot de samhällsutmaningar som vi står inför både i Sverige och globalt.

Jag vill vidare understryka det som betänkandet också tar upp om betydelsen av forskningens frihet. Vi kristdemokrater värnar akademins frihet. Den är också reglerad i regeringsformen och skyddas i högskolelagen. Den akademiska friheten ska främjas och värnas.

När det gäller frågor kring anslag till forskningen avser regeringen att återkomma i kommande forsknings- och innovationsproposition. Det är en viktig proposition som vi ser fram emot och där det kommer att visas hur lärosätens anslag kommer att fördelas.

Fru talman! Forskningen har en avgörande roll för tillväxt och utveckling och säkerställer välfärden på längre sikt. Inte minst är det påtagligt inom hälso- och sjukvården.

Dagens läkemedel och behandlingsmetoder är resultaten av gårdagens forskning. Utvecklingen inom life science blir alltmer datadriven, och AI kan skapa nya förutsättningar för intelligenta beslutsstöd och diagnostik. Att kunna nyttja hälsodata för forskning och innovation har med tiden blivit en nyckelfråga för att driva det medicinska området framåt.

Forskningens oberoende behöver vi alltid värna, fru talman. Samtidigt kan forskningsmedel riktas till särskilt kunskapsfattiga områden där vi som land behöver bli bättre. Kristdemokraterna har till exempel länge pekat på behovet av nationella forskningsprogram för att stärka kvinnors och äldres hälsa. Det finns stora kompetensluckor inom psykisk hälsa, och här behövs forskning för att förbättra kunskapsläget.

Regeringen lyfter nu fram behovet av att inrätta ett nationellt forskningsprogram om psykisk hälsa. Detta forskningsprogram bör inkludera barns och ungdomars psykiska hälsa, förebyggande och tidiga insatser, suicidprevention samt samordnade insatser för personer med svår psykiatrisk problematik. Detta välkomnar vi kristdemokrater.

Forskningen inom det nämnda området förväntas öka förståelsen av varför psykisk ohälsa ökar i samhället och ta fram metoder, insatser och behandlingar för att minska omfattningen och lindra konsekvenserna av psykisk ohälsa och olika psykiska sjukdomar. Det finns många samverkande faktorer som leder till psykisk ohälsa, och området spänner över flera discipliner. Därför är det mycket bra att det föreslagna programmet får i uppdrag att stimulera tvärvetenskaplig forskning och innovation.

Fru talman! Det specifika forskningsområde jag nyss lyfte passar väl för den reform som vi kristdemokrater har drivit under lång tid – en reform om ett statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården, ett initiativ som sjukvårdsminister Acko Ankarberg Johansson har satt igång. Regeringens steg mot ett ökat nationellt huvudansvar för sjukvården förbättrar förutsättningarna för forskning och utveckling genom att kompetens och resurser riktas på ett ändamålsenligt sätt.

Fru talman! Vi kristdemokrater värnar starkt att fler ska utbilda sig inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik, inte minst för att konkurrensen internationellt är så stor. Regeringen gör här flera satsningar för att stärka Sverige som ingenjörsländ. Det handlar om

att möta de kompetensbehov som finns, att investera i tekniska utbildningar och att göra det möjligt för Sverige att ta ledartröjan i den gröna omställningen.

Det här gör regeringen genom en riktad satsning för att utöka civilingenjörsutbildningarna de kommande åren. Med fler utbildade ingenjörer kan vi möta behovet av kompetens som följer av industrins gröna och digitala omställning samt de stora företagsetableringar och expansioner som pågår runt om i landet. För att fylla dessa platser tar regeringen fram den STEM-strategi som vi tidigare har lyft i dag. Vi ökar också satsningarna på en basårutbildning, vilket är viktigt för att fylla platserna på våra ingenjörsprogram.

Enligt Vetenskapsrådets forskningsbarometer 2023 är Sverige ett av de länder i OECD som satsar mest medel på forskning i relation till bnp. Därtill är Sverige ett land med en hög andel forskare, en hög andel vetenskapliga publikationer per invånare och en befolkning med högt förtroende för forskning.

Tyvärr halkar vi efter lite när det gäller forskningens kvalitet, vilket avspeglas i andelen högciterade publikationer. För att högre utbildning och forskning i Sverige ska stå sig i den internationella konkurrensen krävs en tydligare inriktning mot excellens. Här välkomnar vi kristdemokrater att regeringen i höstas gav Universitetskanslersämbetet i uppdrag att ytterligare stärka kvaliteten och främja excellens i det nationella kvalitetssäkringssystemet. Förslag på hur det nationella kvalitetssäkringssystemet kan utvecklas ska tas fram i dialog med lärosätena. Uppdraget ska redovisas i september 2024.

Fru talman! Den forskning som bedrivs syftar till att öka vår kunskap, möta samhällsutmaningar och stärka näringslivets konkurrenskraft. Forskning och innovation är av största vikt för att vi som land ska kunna svara upp mot de utmaningar vi ser i dag och i framtiden. Det handlar om klimat och miljö, social sammanhållning, vård, omsorg och välbefinnande, teknisk utveckling och konkurrenskraft. Sveriges välstånd har historiskt vilat på en stark innovationskraft hos individen och i näringslivet.

Fru talman! Till sist vill jag säga några ord om den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen. Som kristdemokrat vill jag se en proposition som har inriktning på excellens, internationalisering och innovation med målet att svensk forskning och innovation ska hålla hög kvalitet och vara konkurrenskraftig globalt. Regeringen lyfter bland annat att satsningar bör inriktas på framstående miljöer och forskningsområden med internationell bärighet.

Kristdemokraternas uppfattning är att vi politiskt måste våga prioritera mellan olika forskningsområden. Vi har ett par tre universitet som håller sig på topp 100-listorna när världens universitet rankas. Våra forskare samverkar i internationella forskningsprogram och projekt av yppersta klass. Det är bra och helt nödvändigt.

Vi kristdemokrater menar dock att vi måste ge våra bästa universitet och högskolor förutsättningar att stiga i internationellt anseende och excellens. Vi ska vara internationellt attraktiva forskningsmiljöer som toppstudenter och forskare vill söka sig till. Detta bör vara en prioritering inte bara i kommande forsknings- och utbildningspropositioner, utan det här är någonting som vi vill se flera mandatperioder framåt. För Sverige som

kunskapsnation är utveckling av ny kunskap av hög kvalitet central för att vi ska vara internationellt konkurrenskraftiga.

Fru talman! Med detta vill jag återigen yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Prot. 2023/24:80

6 mars

Forskning

Anf. 107 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Lili André från Kristdemokraterna!

Det finns en tradition inom Kristdemokraterna att se biståndspolitiken som väldigt viktig. Utifrån mitt anförande och den diskussion jag hade tidigare med Robert Stenkvist skulle jag vilja fråga Lili André om neddragningen på utvecklingsforskningen. Det har man inte kunnat missa. Det handlar om en nedskärning på ungefär 40 procent.

Har regeringen gjort någon analys innan man drog ned på biståndsforskningen? När jag själv har kontakt med olika forskare som beskriver nedskärningarna inom utvecklingsforskningen menar de att det har blivit stora konsekvenser för de minst bemedlade i många av världens mest utsatta områden. Det är människor som redan är hårt drabbade av covid-19-pandemin, Rysslands invasion av Ukraina samt kriget mellan Israel och Hamas. I förlängningen drabbar det inte bara människor utan också viktiga samarbeten i svensk hälso- och sjukvård.

Ledamoten pratar om ledande nationer inom forskning, och Sverige har varit en ledande nation just när det gäller biståndsforskning. Hur tänker ledamoten Lili André? Har Kristdemokraterna ändrat uppfattning när det gäller stödet till biståndsforskningen?

Anf. 108 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Fru talman! Tack, Mats Wiking, för en intressant frågeställning! Jag hör att ledamoten är väldigt väl insatt i den här forskningsfrågan.

Som ledamoten kanske hörde rör jag mig själv väldigt mycket inom teknisk innovation och hälso- och sjukvård. Men om jag skulle uttrycka någonting om biståndsforskningen, fru talman, så är Kristdemokraterna angelägna om att vi har en högkvalitativ biståndsforskning. Det är viktigt för oss att vårt bistånd verkligen når de behov som finns i omvärlden. Vi kristdemokrater ser därför att biståndsforskningen är viktig.

Att medlen sjunker, fru talman, handlar om prioriteringar, kanske någonting som har att göra med vår tid. Det handlar helt enkelt om att man har sett på andra högkvalitativa forskningsområden. Sedan finns det även andra sätt att bistå.

Regeringen gör olika prioriteringar, andra prioriteringar än vad tidigare regeringar har gjort. Det är ett sätt för oss att förstärka de områden som vi har ansvar för.

Återigen vill jag meddela att Kristdemokraterna är angelägna om att bistånd ges på bästa sätt men att även forskningen är verksam där.

Anf. 109 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Tack för svaret, Lili André från Kristdemokraterna!

Jag tyckte att jag hörde tydligt i anförandet att ledamoten pratade om prioriteringar och excellens. Man har fått göra olika val, precis som ledamoten beskriver. Det låter som att man är beredd att välja bort biståndsforskningen och utvecklingsforskningen, som kan hjälpa människor ur

fattigdom och stoppa klimathot. Vi vet ju att klimathot inte bara är nationella utan internationella, och fattigdom tenderar också att ge länder större klimatproblem som gör att människor behöver fly från sina länder.

Vi socialdemokrater anser att biståndsforskningen är viktig för att Sverige ska kunna ha en god ekonomi och att samhällen runt om i världen ska kunna utvecklas och ha ett välstånd. Man blir lite fundersam. Är regeringen och Kristdemokraterna beredda att välja områden som är excellenta och viktiga för Sverige före biståndsforskningen?

Anf. 110 LILI ANDRÉ (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Mats Wiking, för ditt stora engagemang i just detta forskningsområde!

Vi har fortsatt en fri forskning. Det går ut medel till lärosätena, och detta baseras på antal publikationer och vilka högciterade publikationer man har. Även forskningsmedel till biståndsforskning går dit.

Det kan tänkas att forskare inom biståndsforskning kan behöva knyta an till internationella projekt. Det finns olika möjligheter för våra forskare inom biståndsforskning att göra detta. Vi behöver vara internationellt starka. Vi behöver stärka det som jag tog upp i mitt anförande, att vi behöver ha blicken fäst på en starkare internationalisering för att stärka vårt land.

Jag skulle, fru talman, vilja besvara frågan från Mats Wiking med att det finns en fri forskning men också en excellent forskning. Om vi i Kristdemokraterna ser att vi inte bidrar tillräckligt inom detta forskningsområde skulle vi självfallet kunna ge ett förslag om att rikta medel också till den delen.

Just nu ser jag dock att regeringen prioriterar rätt. Jag ser mycket fram emot att få ta del av och verka inom propositionen om forskning och innovation, för där kommer vi också att kunna stärka Sverige som kunskapsnation i dag, framöver och under många mandatperioder längre fram.

(Applåder)

Anf. 111 ANDERS ÅDAHL (C):

Fru talman! Vi debatterar i dag forskning. Man brukar ibland slarvigt säga att forsknings- och högskolepolitik inte är något som man vinner val på. Samtidigt är det ju så att vi utan en riktigt bra högre utbildning och riktigt bra forskning inte har en chans i Sverige att ha väldigt bra vård, väldigt bra skola och väldigt bra äldreomsorg. Området är alltså otroligt viktigt.

När vi ser statistik som pekar på att Sverige ser ut att sakta tappa lite grann i forskningskvalitet och innovationskvalitet är det för mig tidiga signaler om att vi politiker måste börja agera. Detta tror jag gäller över hela linjen.

I Centerpartiet håller vi just nu på att ta fram ny politik under något slags rubrik som vi kan kalla Sverige som kunskapsnation. Jag kommer att komma med ett par lite halvt ofärdiga tankar här i dag.

Låt oss börja med grunderna, för om vi ska kunna göra en reformering måste vi förstå dem. Vad är forskning egentligen? Hur delar man in det? Något som många känner igen är att man brukar dela in det i tre delar.

Det första är grundforskning, som är ett systematiskt och metodiskt sökande efter ny kunskap och nya idéer, utan att egentligen ha en bestämd tillämpning i sikte.

Det andra är tillämpad forskning, som också är ett grundarbete och ett metodiskt arbete men där man faktiskt har en tillämpning direkt i sikte.

Det tredje brukar kallas för utveckling, där man redan har färdig kunskap men där man behöver förpacka och ta fram produkter och tjänster utifrån känd ny kunskap.

Detta känner vi igen. Svensk forskningsfinansiering och mycket av forskningsfinansieringen i Europa och världen är dessutom organiserad efter den principen. Jag menar att detta förmodligen är fel. Jag skulle vilja att vi i stället funderar på två begrepp, och det handlar om nyfikenhetsbaserad forskning och styrd forskning.

Jag vill hävda att vi inom grundforskning såväl som tillämpad forskning och utveckling når allra störst framgångar om personerna där drivs av en inre kraft och nyfikenhet.

Jag tror inte att det var någon som sa till Martin Lorentzon och Daniel Ek på Spotify att de skulle ta fram en musikapp, utan detta tror jag kom från en inre drivkraft i deras arbete. Jag tror inte att Steve Jobs och Steve Wozniak på Apple fick besked från USA:s regering om att de skulle ta fram en dator som de skulle kalla Apple. Och jag tror inte att Elon Musk blev tillsagd att ta fram en elbil eller ett rymdföretag.

Låt oss konstatera tillsammans att det är med nyfikenhet och frihet som de största genombrotten nås, oavsett om det är grundforskning, tillämpad forskning eller utveckling.

Jag tänkte säga ett par ord till om god forskningssed, för att vi ska kunna ringa in ämnet forskning. Vetenskapsrådet hade en skrift 2017 just med titeln *God forskningssed*, där man listade åtta levnadsregler för vetenskapssamhället. Låt mig nämna två av dessa punkter. Nummer 1 är: "Du ska tala sanning om din forskning." Detta är viktigt för att vi ska kunna förstå och visa respekt för kunskaper som tas fram. Nummer 8 är: "Du ska vara rättvis i din bedömning av andras forskning."

Tidigare i dag hörde vi från talarstolen ett förslag om att forskare kanske kunde lära sig en del av politiken i det kritiska tänkandet. Jag tänker att det omvända nog också gäller, alltså att politiken kan lära sig en del av forskningen. Då blir nummer 1: Du ska tala sanning om din politik. Och nummer 8 blir: Du ska vara rättvis i din bedömning av andras politik.

Jag tror det skulle gynna det politiska klimatet om vi tog inspiration därifrån.

Som sagt skulle jag gärna se en reformering av det svenska forskningsfinansieringssystemet. Vi har ett par problem i dag. Det ena är att vi helt enkelt är organiserade fel. Även Forskningsfinansieringsutredningen tycker jag tar avstamp lite fel i den klassiska indelning som jag nämnde inledningsvis.

Vi har en dubbel problematik. Vi har basmedel som i dag ska ges ut till universitet och högskolor för att dessa med hjälp av medlen ska kunna bedriva nyfikenhetsbaserad forskning. Problemet är bara att det ofta begärs medfinansiering när man söker medel hos till exempel Energimyndigheten, Forte eller en del andra mer tillämpade forskningsfinansiärer.

De säger så här till universiteten: Om ni får pengar från oss inom detta dedikerade område ska ni dessutom använda och skjuta till era fria medel

för att medfinansiera ett sådant projekt. Detta betyder att den fria forskningen egentligen får mycket mindre medel än de basmedel som redovisas. Vi har alltså en dubbel problematik där.

Jag menar att vi behöver ha en relevant och högkvalitativ forskning som beaktar två perspektiv. Vi behöver skapa ett system som ger den fria forskningen förutsättningar att själv definiera forskningsproblem och metoder, men vi måste också ha en lyhörddhet i forskningssystemet för vad politiken och näringslivet har för prioriteringar. Det ska vi inte glömma, och det ska vi inte kasta bort. Det måste finnas kvar.

Men organisatoriskt kanske det ska vara så att man arbetar på lite olika sätt, att akademins uppgift kanske i huvudsak ska vara den fria forskningen, den fria, tillämpade grundforskningen och den fria utvecklingen, medan institut eller något liknande kanske mycket tydligare skulle kunna ägna sig åt det som är lyhörddhetsbaserat.

Vidare kan man pröva en tanke om att finansieringen skulle kunna ha tre nivåer. I stället för basfinansiering skulle man kunna tänka sig en driftsfinansiering som ger universitet och högskolor tillräckligt med pengar för att klara av driften och på toppen kunna ha pengar för fri forskning och för lyhörddhetsbaserad forskning. Det är en tanke som man skulle kunna utveckla.

Vidare skulle vi ha ett system där vi utvecklar oss mot mer fri forskning. Det innebär att universiteten får mycket större frihet än i dag. Det innebär samtidigt, vilket vi måste vara noggranna med från politikens sida, att man också får mycket större ansvar. Att bära mycket frihet är att bära mycket ansvar. Jag ser att universiteten och högskolorna i dag skulle ha en resa att göra när det gäller detta. Därför måste politiken vara noggrann med detta framöver.

Samtidigt vet vi att få är så granskade som forskare när det gäller vad de ägnar sig åt. I forskarsamhället har vi peer review-systemet som innebär att andra forskare granskar vad man har gjort och vilka resultat som man har tagit fram. Sedan kan man gå till publikation.

Med denna utläggning yrkar jag bifall till reservation 3, som handlar om att reformera forskningsfinansieringssystemet.

Fru talman! Jag vill även lyfta fram vad som på sistone har kommit fram om säkerhetshot. Det finns hot och risker i vårt universitetssystem. Centerpartiet lyfter fram detta i vårt arbete. Vi ser kanske inte att den bästa metoden är att sätta säkerhetspolitisk kompetens i styrelserna. Vi ser i stället att det är operativt ansvar hos universitetsledningarna att klara av det. I stället föreslår vi att det ska inrättas en statlig funktion som ger stöd och hjälp till universitetsledningarna.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag också nämna några ord om jämställdhet i universitets- och högskolevärlden. Vi är på rätt väg, men vi i Centerpartiet anser att det går för långsamt. Bland doktorander är det jämställt. Men när vi kommer upp till professorsnivå ser det värre ut. Vi vill ha en meritokratisk ordning. Men systemet behöver hjälp. Kvinnor har i dag av olika skäl inte lika lätt att ta sig an en professorstjänst. Det måste vi tillsammans hjälpas åt att fixa.

(Applåder)

Anf. 112 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Jag hade verkligen inte tänkt att ta upp säkerhetsarbetet inom högskolan i dag. Jag tänkte spara det som en liten godbit till nästa anförande om högskolan. Men nu nämnde Anders Ådahl detta.

Nej, högskolornas styrelser och högskolorna har inte klarat av detta. Det är faktiskt sanningen. Det kom en lagstiftning 2008 om detta. År 2011 gjordes en kontroll av Riksrevisionen på Mälardalens högskola. Skolan fick allvarlig och grundlig kritik. Man hade inte klarat av detta 2011. Nu gjordes en ny undersökning av Riksrevisionen. Men det har inte hänt någonting från 2011 till 2023. Det är ett antal år. Det har inte hänt någonting där när det gäller säkerhetsarbetet.

Sedan tog regeringen ett beslut som SD, som bekant, inte var inblandat i om att införa säkerhetsarbete i styrelserna på högskolorna. Jag tror inte att ens det kommer att räcka, utan jag tror att det krävs andra åtgärder.

Det var inte detta som jag egentligen skulle fråga Anders Ådahl om. Det var en spontan tanke som kom på slutet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Anders Ådahl om medfinansieringen. Det är ett problem som har nämnts jättemånga gånger. Men det är högskolorna själva som beslutar om detta. Om vi politiker skulle gå in och börja reglera detta är det en inskränkning av den akademiska friheten.

Nu ser jag att min talartid är slut, men jag hade velat utveckla detta lite mer.

Anf. 113 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Låt mig börja med säkerheten och konstatera att det stämmer att högskolorna och universitetet inte har klarat av detta uppdrag hittills. Det är riktigt. Vi har nyligen fått Riksrevisionens rapport som väldigt tydligt visar detta. Och Centerpartiet tar detta på stort allvar. Så kan det inte få vara. Vi är i ett försämrat säkerhetspolitiskt läge i Sverige, och det behöver vidtas åtgärder.

Vi menar att det handlar om ledningens operativa ansvar. Det är där som vi ska skjuta in kraften. Sedan behöver man stöd och hjälp. Där tycker vi att en stödfunktion ska inrättas från statens sida.

När det gäller medfinansiering vill jag nog säga både ja och nej till Stenkvists tanke om att det skulle inskränka friheten. Det som är märkligt är att ju skickligare forskarna på en läroanstalt är på att söka medel och få anslag, desto mindre pengar – basfinansiering – kan gå till den fria forskningen på just den läroanstalten. Då står en universitetsledning inför ett problem. Ska man säga till sina forskare: Nej, ni ska inte söka externa forskningsanslag, för då kommer vi inte att ha råd med basanslag till den fria forskningen. Eller ska man säga: Okej, vi får leva med detta.

Jag menar att vi från politikens sida skulle säga till forskningsfinansieringsmyndigheterna: Kräv inte så mycket medfinansiering!

Om man inte kräver så mycket medfinansiering uppstår inte problemet. Jag skulle kunna tänka mig att det går så långt som att man säger: Kräv inte medfinansiering alls!

Anf. 114 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Vi kan inte bara säga det. Vi måste stifta lagar och införa regler. Det är så det går till inom politiken. Hur skulle den akademiska världen då reagera när det gäller akademisk frihet och så vidare? Jag tror

att det skulle bli ett ramaskri utan like om vi stiftade sådana lagar och införde sådana regler.

Anders Ådahl var inne på något väldigt viktigt i slutet av sitt anförande. Jag har själv tänkt så många gånger, men jag har nog aldrig sagt det rent ut. Det gäller detta med frihet och ansvar. Med ökad frihet kommer ökat ansvar. Det skulle man faktiskt kunna applicera även på denna fråga. Det fungerar helt enkelt inte riktigt bra när det gäller många frågor.

Medfinansiering är ett problem. Det är många som klagat på det. Högskolorna har full frihet att besluta om det själva, men de klarar inte av det. De kanske har väldigt drivande forskare, och jag förstår hela denna problematik. Men jag är glad om Anders Ådahl har något recept på hur man ska klara av detta utan att vi ska få hela forskarvärlden runt halsen som klöser oss i ansiktet, för detta är inget enkelt problem.

Anf. 115 ANDERS ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag tackar för följdfrågan.

Så länge som vi talar om medfinansiering som är statliga pengar – det är det som vi pratar om om Energimyndigheten eller någon annan forskningsfinansiering säger att det ska vara medfinansiering – minskar inte volymen av pengar om vi skulle säga att det nu är förbjudet med medfinansiering. Det enda som händer är att det blir lite färre projekt som är styrda och lite fler projekt som är fria. Och egentligen är det precis det som vi vill.

Jag bedömer därför inte att det blir ett ramaskri i universitets- och forskningsvärlden om vi skulle lägga fram den sortens politik på riksdagens bord. Det tror jag absolut inte. Jag vet till och med att det i väldigt många läger är väldigt eftertraktat att göra så.

Vad jag däremot skulle se som en intressant utveckling vore om staten vände sig till näringslivet och sa: ”Vi är beredda att lägga fria forskningsmedel – om ni pytsar in lika mycket höjer vi från vår sida också.” Så har man gjort i Finland, och det blev extremt lyckat. Näringslivet där finansierar väldigt mycket grundforskning och nyfikenhetsbaserad forskning därför att man inser att den finländska konkurrenskraften vinner på att det finns bra, fri forskning i Finland. Det är väl alltså ett spår som skulle kunna utvecklas i stället, tänker jag.

Anf. 116 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Svensk högre utbildning och forskning bygger vårt land starkt och kommer att vara den nyckel som låser upp många framtidsutmaningar i vårt land och i världen.

Grunden byggs genom hela vårt utbildningssystem, från förskola och grundskola till gymnasium, folkhögskolor och folkbildning. Grunden byggs också genom tillgång till riktigt bra högre utbildning i hela landet och att en bredd av väl förberedda studenter kliver in i högre utbildning och möter framgångsrika forskare och lärare. Några av dem kommer sedan att själva välja att gå vidare till forskarutbildning och forskning, och där kanske det är några som forskar om förskolan och utbildar nästa generation förskollärare. Så sluts cirkeln.

Även om det inte är en forskningsfråga vill jag här lyfta in morgonens nyhet att svenska lärosäten räknar med underskott i år och att undervisning ställs in. Detta sker alltså i det land som redan har minst undervisningstid i Europa. Det är inte så man lägger grunden för Sverige som kunskaps-

nation. Detta sker också i ett sammanhang där finansieringen av högre utbildning har urholkats under lång tid och där regeringen gör generella besparingar på lärosätena som faktiskt överstiger de vällovliga satsningarna på naturvetenskap och teknikundervisning.

Sveriges lärosäten har en enorm potential att utgöra en stark kraft i omställningen genom utbildning, forskning och samverkan och genom en hållbar omställning av sin egen verksamhet. Precis som alla andra aktörer behöver dock lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling intensifieras. Uppdrag behöver förtydligas och resurser tillsättas.

Förståelsen för den globala uppvärmningen, dess orsaker och konsekvenser får vi från forskningen. Den samlade vetenskapens besked om vad som krävs för att undvika de värsta följderna av klimatförändringarna är en snabb och genomgripande omställning vars motstycke saknas i historien. Det är med andra ord ingen liten uppgift som åsyftas i högskolelagen, där det anges att lärosätena i sin verksamhet ska främja en utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, liksom ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

Ett gott exempel på hur forskning och politik kan mötas gavs här i riksdagen i förra veckan. Rifo, Sällskapet riksdagsledamöter och forskare, höll tillsammans med Sveriges unga akademi ett seminarium där forskning om klimatförändringarna, förekomst av extremväder och klimatanpassning på lokal nivå diskuterades. Detta är ett bra exempel på hur vetenskaplig kunskap och politiskt hantverk kan mötas.

För att lärosätena ska uppfylla sitt uppdrag att främja hållbar utveckling krävs att de genom utbildning, forskning och samverkan bidrar till en snabb och genomgripande förändring. Jag är övertygad om att denna potential finns i en fri och självständig akademi med både bredd och spets – en fri akademi som har resurser att lägga på nyfiken grundforskning och aktuell tillämpning.

När vi ser att vi har samhällsproblem att lösa behöver vi också få kunskap att hantera dem. Därför balanserar även jag som riksdagsledamot i en forskningsdebatt på den slaka lina det innebär att presentera vilka områden som vi behöver mer kunskap på för att bygga och utveckla samhället.

Fru talman! För att upptäcka och hjälpa fler barn som utsätts för eller skolas in i att utöva hedersförtryck behöver alla samhällsinstanser ha kompetens att identifiera hedersförtryck. Det handlar om att kunna agera så tidigt som möjligt. Det behövs ökade satsningar på forskning om hur man förebygger hedersvåld i de familjer där det finns riskfaktorer. Detta handlar om solidaritet med människor, och här behöver vi forskningens stöd för att kunna se dem som utsätts på olika sätt och ha verktyg för att agera.

En annan hjärtefråga för Miljöpartiet är djurrätt. Vi vill att Sverige ska investera mer i utvecklingen av alternativa metoder för att kunna ha en djurförsöksfri forskning och leva upp till EU-direktivets mål att ersätta djurförsök. Enligt EU:s försöksdjursdirektiv ska medlemsstaterna bidra till utveckling och validering av alternativa metoder och uppmuntra forskning som styr bort från djurförsök.

De statliga anslagen för detta har legat på en låg nivå ganska länge, och därför vill Miljöpartiet att Sverige tar fram en nationell plan för hur man ska gå över till djurförsöksfri forskning samt handlingsplaner för att minska antalet djurförsök inom olika områden. Vi vill stärka detta arbete.

De specifika frågeställningarna och lösningarna överläts givetvis till forskningen att ta fram.

En annan och mycket aktuell fråga är hur utsläpp i miljön skadar oss människor, till exempel genom vattnet vi dricker. Många följer säkerligen hur det går för exempelvis dem som utsattes för PFAS i dricksvattnet i Blekinge.

I dag finns flera olika metoder för rening av PFAS, men ingen validerad. En riktigt hög nivå av rening kan vara tekniskt komplicerad och kosta väldigt mycket pengar. Samtidigt är rent vatten en ovärderlig resurs. Det finns ett behov av att utveckla metoder för rening, och för det behövs mer forskning ur många olika aspekter om hur PFAS-problematiken kan hanteras. Miljöpartiet anser därför att regeringen i sin kommande forskningsproposition bör prioritera forskning, utveckling och genomförande av tekniker för rening av PFAS från mark och vatten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 10 om forskning, utveckling och genomförande av tekniker för rening av PFAS från mark och vatten.

(Applåder)

Anf. 117 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Precis som i mitt förra anförande skulle jag bara vilja yrka bifall till en av Vänsterpartiets reservationer, i det här fallet nummer 8. Den kollega som skulle ha hållit ett anförande är sjukskriven, och därför är det jag som står för yrkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 17.)

§ 15 Livsmedelspolitik

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24:MJU9

Livsmedelspolitik

föredrogs.

Anf. 118 JOHANNA HORNBERGER (M):

Fru talman! Svenskt lantbruk är ett av världens mest hållbara. Svenskproducerade livsmedel bidrar till minskad global klimatpåverkan. Svenska bönder använder minst antibiotika av alla i EU. Svensk livsmedelsproduktion är bra, och det är något vi kan vara stolta över.

Djuren i Sverige är friska. De producerar mycket, och dessutom hållbart. En liter svensk mjölk släpper ut ungefär hälften så mycket som världsgenomsnittet eller cirka 20 procent lägre än EU-genomsnittet. Eftersom svenska djur är friska behövs inte antibiotika. Det leder till att vår användning av antibiotika är den lägsta i EU och en av de lägsta i världen. Våra mjölkkor bidrar med både mjölk och kött, vilket gör att klimatpåverkan från ett kilo nötkött blir lågt i förhållande till många andra länder.

Antibiotikaresistens är något som kan få många att känna oro, och det är ett allvarligt och växande problem i världen. Det riskerar att lämna oss utan verksam antibiotika både för människor och för djur. Det är en situa-

tion vi måste ta på stort allvar, och här i Sverige ligger vi i framkant. I 13 år i rad har svenska bönder använt minst antibiotika av alla EU-länder.

Sverige har en historia och en tradition av att värna god hälsa för djur. Det har lett till att Sverige har ett brett och långtgående förebyggande arbete mot ohälsa hos djur genom sund djurhållning, förebyggande djurhälsovård och aktiv sjukdomsbekämpning. Så har vi i Sverige tagit oss till ett bra läge med friska djur som behöver mindre antibiotika. Positivt är också att antibiotikaanvändningen i alla EU-länder har minskat avsevärt. Den senaste mätningen från den europeiska livsmedelsmyndigheten visar på den lägsta nivån någonsin av antibiotikaanvändning bland EU-länder.

Fru talman! Svensk livsmedelsproduktion är alltså bra, men det är inte tillräckligt. I början av 90-talet producerade Sveriges bönder 75 procent av landets livsmedel. I dag brukar vi slarvigt säga att varannan tugga kommer från svensk livsmedelsproduktion, alltså bara hälften. Sverige behöver en ökad livsmedelsproduktion för beredskapen, för klimatet och för minskad användning av antibiotika.

Den nationella livsmedelsstrategin, som sträcker sig fram till 2030, är den första svenska livsmedelsstrategi som omfattar hela livsmedelskedjan. Det är en långsiktig strategi som syftar till ökad och hållbar produktion av mat, som kan leda till fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Livsmedelsstrategins övergripande mål fokuserar alltså på konkurrenskraft och på att livsmedelsproduktionen ska öka.

Men tyvärr lever resten av nuvarande dokument inte upp till de förväntningar som följer av ett så tydligt mål. Moderaterna har varit tydliga med att det krävs skarpare åtgärder som stärker konkurrenskraften i livsmedelskedjan, där det enskilt viktigaste är sänkta kostnader. Kostnaderna är högre i Sverige än i jämförbara länder. Det handlar dels om direkta kostnader i form av skatter och avgifter, dels om indirekta kostnader genom regelkrångel, administration och kostsamma särkrav, framför allt i uppföljning. Det är viktigt att ha en långsiktig strategi. Vi har förespråkat en halvtidsutvärdering senast 2025.

Fru talman! Regeringens fokus är att öka konkurrenskraften inom den svenska livsmedelsproduktionen. Därför startade regeringen redan i början av 2023 arbetet med uppföljning och utvärdering av den befintliga livsmedelsstrategin. Nu ser vi fram emot att arbetet avslutas så att konkreta åtgärder för en ökad livsmedelsproduktion kan komma igång. Vi håller vad vi lovar.

Fru talman! Beredskapen i Sverige har på senare tid kommit i fokus med det försämrade säkerhetsläget, pandemieffekterna och klimatförändringarna. Livsmedelsberedskap är givetvis en stor och viktig del av beredskapen. En ökad svensk livsmedelsproduktion ökar vår självförsörjningsgrad och därmed vår robusthet i tider av krig och kris.

Regeringen har, utöver att starta arbetet med att uppdatera livsmedelsstrategin, vidtagit direkta åtgärder för att stärka beredskapen av livsmedelsproduktion. I budgeten för 2024 avsattes 20 miljoner för att utveckla förslag på åtgärder som stärker Sveriges beredskap inom primärproduktion av livsmedel.

Regeringen vill också underlätta för ägarskiften och skapa ett bättre investeringsklimat i jordbruket. Regeringen ser även över kontroll, avgifter och finansiering i livsmedelskedjan. Syftet är att göra det enklare för

företagen, vilket på sikt stärker konkurrenskraften och försörjningstryggheten.

Regeringen har även avsatt 80 miljoner kronor till Livsmedelsverket för ett enklare och mer förutsägbart avgiftssystem för slakterikontroll – ett viktigt steg för att stärka konkurrenskraften för svensk animalieproduktion.

Slutligen gör regeringen det billigare att producera och transportera maten på våra tallrikar genom sänkta skatter. Sänkningen innebär lägre kostnader för näringslivet och för jordbruket, vilket stärker konkurrenskraften för svensk livsmedelsproduktion.

Fru talman! Avslutningsvis innebär en ökad svensk livsmedelsproduktion inte bara bättre beredskap utan också en produktion som är mer hållbar än den som sker i andra länder. Den minskar också både antibiotik användningen och den globala klimatpåverkan. Den bidrar till ökad tillväxt, utveckling och sysselsättning i hela landet.

Regeringen ser betydelsen av och potentialen i den svenska livsmedelsproduktionen och har fokus på att förbättra konkurrensen och beredskapen inom livsmedelssektorn. Strävan efter att öka den svenska livsmedelsproduktionen har nu tagit fart med grund i regeringens arbete med att uppdatera livsmedelsstrategin.

(Applåder)

Anf. 119 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Fru talman! Ledamoten nämner att vi behöver stärka Sverige och förbättra vår beredskap vad gäller kris och krig. När vi hade den här debatten förra året befann vi oss mitt i en väldigt utbredd torka med lite nederbörd, som sedan växlade över till kraftig nederbörd.

I förra veckan kunde man läsa i Dagens Nyheter att forskarna förutspår att kommande halvår kan bli det varmaste som någonsin har uppmätts. Man befarar att det här kommer att leda till fler skogsbränder och även värmeböljor.

Det här ger en, minst sagt, en klump i magen. Om det är något vi vet om värmeböljor och torka är det att jordbruks- och livsmedelsproduktionen drabbas väldigt hårt av den här typen av väderförhållanden. År 2018 var flera lantbrukare tvungna att nödslakta sina djur, antingen för att de hade för lite foder eller för att de inte fick tag på foder över huvud taget.

Vi socialdemokrater är väldigt oroad över utvecklingen vad gäller klimatet och de extremväder som det för med sig. Därför vill jag passa på att fråga ledamoten om det finns någon plan från regeringens sida gällande hur man ska agera för att lindra konsekvenserna av en eventuell torka kommande sommar, 2024.

Anf. 120 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för en bra och angelägen fråga! Vi vet att jordbruk och lantbruk, precis som ledamoten säger, är väldigt utsatta för de förändringar i klimatet som vi ser både i Sverige och över hela världen.

Klimatanpassning är en del av det arbete som vi kommer att få se mer av och jobba mer med i den här kammaren. Men det gäller även ute i kommunerna och lantbrukarna själva. Vi kan väl se det som så att regeringen

tog förra årets konsekvenser på stort allvar och tillsatte ett stöd på nästan 200 miljoner kronor till de lantbrukare som då drabbades.

Om situationen skulle uppstå i närtid igen, vilket vi hoppas att den inte gör, får man titta på motsvarande lösningar. Jag skulle tro att Regeringskansliet och regeringen funderar på detta. Man får alltså ta situationen som den kommer. Om det kommer ytterligare torka som får stora effekter behöver vi givetvis stötta lantbrukarna i det.

Anf. 121 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för svaret! Vad gäller torka tyder allt på att det är en verklighet som vi kommer att behöva förhålla oss till. Jag tror inte att det är en fråga om när utan om hur, för torka kommer det att bli i större utsträckning.

Det ledamoten nämner handlar snarast om hur man ska kompensera för förluster och annat som kan drabba en lantbrukare. Jag hade gärna hört att det skulle finnas en tydligare plan för hur man ska säkra att konsekvensen inte blir lika stor i ett förebyggande syfte snarare än om hur man kompenserar för förluster som uppstår under vägen. Ledamoten får gärna förtydliga lite grann hur tankarna och diskussionerna går just i den frågan.

Kopplat till extremvärme, torka och minskad nederbörd vet vi att fungerande bevattning är A och O för att viktiga skördar inte ska gå till spillo. För att få ta ut vatten från en sjö eller ett vattendrag för att bevattna grödor krävs en anmälan om vattenverksamhet. Anmälan görs till länsstyrelsen, eller så kan man få ett tillstånd från mark- och miljödomstolen.

När vi har situationer där torkan kommer väldigt snabbt och vi är oförberedda måste dessa processer gå väldigt mycket snabbare för att vi inte ska gå miste om viktiga skördar. De tillståndprocesser som även ledamoten nämnde i sitt anförande måste alltså förenklas och skyndas på. Därför vill jag gärna fråga ledamoten om regeringen har någon plan för hur man ska kunna påskynda just den här processen om vi hamnar i ett läge där vissa lantbrukare blir beroende av utökad bevattning.

Anf. 122 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Tack igen, ledamoten, för utvecklade frågeställning kring vatten och torka för lantbrukare!

Regeringen har tidigare tittat på hur man ska kunna säkerställa nödvatten. Man har avsatt pengar för den situation som kan uppstå när vatten krävs snabbt och det kanske inte finns den tid som behövs för de tillstånd som krävs.

Vad gäller tillstånd kan jag bara instämma i det som ledamoten säger: Det behöver i alla fall gå fortare. Där har det bedrivits ett stort arbete på Regeringskansliet, och vi kommer att se propositioner om tillståndprocesserna under den kommande våren. Det ser jag fram emot.

Jag har också träffat lantbrukare som berättat för mig om problemen när man inte kan ta vatten snabbt när det behövs därför att regleringen är för tung och för omständlig. Detta behöver vi rätta till. Vi behöver göra regleringen lättare. Dagens administration och byråkrati försvårar för klimatanpassning – det är egentligen det vi pratar om.

Jag tror att vi har en god möjlighet att få se en sådan förenkling komma på plats med de förslag som vi väntar under våren och även med det fortsatta arbetet framåt.

(forts. § 18)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.51 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 16 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 februari

SfU11 Arbetskraftsinvandring

Punkt 1 (Arbetsmarknadsprövning)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V)

Votering:

183 för utskottet

116 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 59 SD, 60 M, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 2 SD, 20 V, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Runar Filper och Anette Rangdag (båda SD) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 2 (Villkor för arbetstillstånd)

1. utskottet

2. res. 4 (C)

Votering:

151 för utskottet

20 för res. 4

128 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 4: 1 S, 19 C

Avstod: 92 S, 20 V, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 4 (Förhindra utnyttjande och missbruk)

1. utskottet

2. res. 10 (MP)

Votering:

151 för utskottet

15 för res. 10

133 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 10: 15 MP

Avstod: 93 S, 20 V, 19 C, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU7 Trafiksäkerhet*Punkt 3 (Insatser mot alkohol och droger i trafiken)*

1. utskottet

2. res. 6 (SD)

Votering:

236 för utskottet

63 för res. 6

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L

För res. 6: 61 SD, 2 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 7 (Trafiksäkerhet vid vägarbeten och räddningsinsatser)

1. utskottet

2. res. 10 (S)

Votering:

143 för utskottet

94 för res. 10

62 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 20 V, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L

För res. 10: 93 S, 1 -

Avstod: 61 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Prot. 2023/24:80
6 mars

Punkt 9 (Trafiksäkerhet för mopedbilar och A-traktorer)

1. utskottet

2. res. 15 (C)

Votering:

123 för utskottet

19 för res. 15

156 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 59 M, 20 V, 16 KD, 15 MP, 13 L

För res. 15: 19 C

Avstod: 93 S, 61 SD, 2 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 9 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Fredrik Kärrholm (M) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU8 Behöriga myndigheter enligt EU:s förordning om en gemensam digital ingång

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU4 Riksrevisionens rapport om Samhalls samhällsuppdrag

Punkt 1 (Riksrevisionens rapport om Samhalls samhällsuppdrag)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 3 (C)

Förberedande votering:

95 för res. 1

19 för res. 3

185 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Maria Stockhaus (M) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

166 för utskottet

94 för res. 1

39 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 1 -

Avstod: 20 V, 19 C

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 2 (Samhalls organisationsform m.m.)

1. utskottet
2. res. 4 (V, MP)

Votering:

263 för utskottet

36 för res. 4

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 61 SD, 60 M, 18 C, 16 KD, 13 L, 2 -

För res. 4: 20 V, 1 C, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Helena Lindahl (C) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Prot. 2023/24:80

6 mars

§ 17 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FiU25 Statlig förvaltning och statistikfrågor

Punkt 1 (Den statliga myndighetsstrukturen)

1. utskottet
2. res. 1 (SD)

Votering:

236 för utskottet

63 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 92 S, 60 M, 20 V, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 1: 1 S, 61 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 4 (Lokal statlig service)

1. utskottet
2. res. 3 (S, MP)

Votering:

190 för utskottet

109 för res. 3

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 20 V, 19 C, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 3: 93 S, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 7 (Staten som arbetsgivare)

1. utskottet

2. res. 5 (V)

Votering:

265 för utskottet

20 för res. 5

14 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 61 SD, 60 M, 19 C, 16 KD, 1 MP, 13 L, 2 -

För res. 5: 20 V

Avstod: 14 MP

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Daniel Helldén (MP) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU34 Offentlig upphandling

Punkt 3 (Små och medelstora företag)

1. utskottet

2. res. 3 (SD)

Votering:

237 för utskottet

62 för res. 3

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 3: 61 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 6 (Antal underleverantörer och skäliga villkor)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

Votering:

185 för utskottet

20 för res. 8

94 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 8: 20 V

Avstod: 93 S, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 9 (Upphandling, oseriösa aktörer och nationell säkerhet)

1. utskottet

2. res. 11 (S)

Votering:

187 för utskottet

94 för res. 11

18 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 20 V, 1 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 11: 93 S, 1 -

Avstod: 18 C

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU30 Subsidiaritetstest av kommissionens förslag till förordning om stärkt polissamarbete i fråga om människosmuggling och att stärka Europols stöd för att förebygga och motverka sådan brottslighet

1. utskottet

2. res. (C)

Votering:

280 för utskottet

19 för res.

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 61 SD, 60 M, 20 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 2 -

För res.: 19 C

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

CU10 Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt

Punkt 2 (Skadeståndsansvar kopplat till AI)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

Votering:

237 för utskottet

62 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 1: 61 SD, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Prot. 2023/24:80

6 mars

Prot. 2023/24:80
6 mars

Punkt 7 (Barnkonsekvensanalys av det insolvensrättsliga regelverket)

1. utskottet

2. res. 3 (V)

Votering:

279 för utskottet

20 för res. 3

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 61 SD, 60 M, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L, 2 -

För res. 3: 20 V

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU13 Bostadspolitik

Punkt 1 (Åtgärder för fler bostäder)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.

Förslag till beslut:

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (C)

4. res. 3 (MP)

Förberedande votering 1:

20 för res. 2

15 för res. 3

264 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Elin Nilsson (L) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markrats ha röstat ja.

Förberedande votering 2:

94 för res. 1

19 för res. 2

186 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

151 för utskottet

94 för res. 1

54 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 1 -

Avstod: 20 V, 19 C, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 4 (V)

Votering:

163 för utskottet

20 för res. 4

116 avstod

50 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 9 S, 61 SD, 60 M, 16 KD, 3 MP, 13 L, 1 -

För res. 4: 20 V

Avstod: 84 S, 19 C, 12 MP, 1 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Åsa Eriksson, Jytte Guteland, Markus Kallifatides, Mirja Räihä, Daniel Vencu Velasquez Castro, Mariya Voyvodova och Linnéa Wickman (alla S) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU7 Studiestöd

Punkt 1 (Villkor för studiemedel)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

3. res. 2 (V)

4. res. 3 (MP)

Förberedande votering 1:

21 för res. 2

15 för res. 3

263 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Ulrika Heindorff (M) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Förberedande votering 2:

94 för res. 1

19 för res. 2

185 avstod

51 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Håkan Svenneling (V) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:

169 för utskottet

94 för res. 1

35 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 59 M, 19 C, 16 KD, 13 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 1 -

Avstod: 20 V, 15 MP

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 9 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Maria Stockhaus (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 3 (Avskrivning av studielån)

1. utskottet

2. res. 5 (SD)

3. res. 6 (C)

Förberedande votering:

62 för res. 5

19 för res. 6

218 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Runar Filper (SD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Janine Alm Ericson (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

218 för utskottet

62 för res. 5

19 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 60 M, 20 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 1 -

För res. 5: 61 SD, 1 -

Avstod: 19 C

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU15 Forskning

Punkt 1 (Forskningens frihet och säkerhetsfrågor)

1. utskottet

2. res. 1 (S, MP)

Votering:

172 för utskottet

108 för res. 1

18 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 60 M, 20 V, 16 KD, 1 MP, 13 L, 1 -

För res. 1: 93 S, 14 MP, 1 -

Avstod: 18 C

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 6 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Catarina Deremar (C) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Daniel Helldén (MP) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Resursfördelning och forskningsfinansiering)

1. utskottet

2. res. 3 (C)

Votering:

280 för utskottet

19 för res. 3

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 61 SD, 60 M, 20 V, 16 KD, 15 MP, 13 L, 2 -

För res. 3: 19 C

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Punkt 4 (Forskare och doktorander)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

Votering:

122 för utskottet

21 för res. 8

155 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 M, 19 C, 16 KD, 14 MP, 13 L

För res. 8: 1 SD, 20 V

Avstod: 93 S, 60 SD, 2 -

Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 4 MP, 3 L

Elin Söderberg (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 5 (Särskilda forskningssatsningar och samarbeten)

1. utskottet

2. res. 10 (MP)

Votering:

221 för utskottet

15 för res. 10

63 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 92 S, 60 M, 20 V, 19 C, 16 KD, 13 L, 1 -
För res. 10: 15 MP
Avstod: 1 S, 61 SD, 1 -
Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L
Linnéa Wickman (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 6 (Rymdforskning och rymdverksamhet)

1. utskottet
2. res. 12 (SD)
Votering:
143 för utskottet
62 för res. 12
94 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 60 M, 20 V, 19 C, 16 KD, 15 MP, 13 L
För res. 12: 61 SD, 1 -
Avstod: 93 S, 1 -
Frånvarande: 13 S, 11 SD, 8 M, 4 V, 5 C, 3 KD, 3 MP, 3 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Livsmedelspolitik

§ 18 (forts. från § 15) **Livsmedelspolitik** (forts. MJU9)

Anf. 123 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Det är trevligt att ha så mycket sällskap i kammaren, så här direkt efter voteringen. Jag passar på att fråga: Äter ni mat? Så bra! Det unnar jag er. Ni vill säkert som jag fortsätta att göra det även när klimatförändringar ändrar förutsättningarna för vårt lantbruk och även i olika krissituationer. Då behöver vi rusta svensk livsmedelsproduktion för det.

Slänger ni mat? Det kanske ingen av er vill erkänna så här. Men det händer att jag gör det, och jag förstår att det kanske händer även hos er. Ni vet också att massor med mat slängs redan innan den ens hamnar i butiken eller i vårt eget skafferier. Det är som att slänga pengar. De resurserna kan man använda till mer hållbar matproduktion. Matsvinn är ett resursslöseri som dessutom orsakar utsläpp som påverkar vårt klimat. Det är ett tydligt sätt att säga av den gren vi sitter på.

I dag ersätter jag miljö- och jordbruksutskottets ordförande Emma Nohrén i debatten. Det innebär att ni inte får någon föredragning av hela betänkanudet från mig; det tror jag att utskottets ledamöter sköter bra. Men jag är nöjd över att stå här som representant för Örebro län. Min kommun, Örebro, vann Ekomatligan förra året, och tillsammans med Uppsala län vann Örebro län Länsekoligan. Det gäller att ha ambitioner. Då behöver man förebilder. Sådana finns i vår kommun, bland annat Sveriges bästa offentliga hållbara kök i Tullängsskolans restaurang. Där har man till

95 procent ekologiska varor, varav över 60 procent är både svenska och ekologiska.

Hur har man råd, kanske någon frågar sig. Man slänger inte pengar. De senaste tio åren har matsvinnet sjunkit från 200 kilo om dagen till 30 kilo. Man lagar alltså mat till 800 personer om dagen. Från köket som lagar de 800 matportionerna är det 3 kilo svinn. Det är pengar som man kan använda för att köpa riktigt bra lokalproducerade och ekologiska råvaror.

Det är ett exempel på när det offentliga kan gå före och med stora volymer ge lantbrukare förutsättningar att ha en produktion av riktigt bra råvaror. Det märker vi örebroare också på hyllorna i vår mataffär, där vi kan handla mycket lokalproducerad ekologisk mat.

Lantbruket och livsmedelsförsörjningen har under de senaste åren påverkats enormt mycket av skeenden i omvärlden. Det har handlat om pandemins efterdyningar, extremväder till följd av klimatförändringar och konflikter i världen som har satt beredskap och självförsörjning i fokus.

I Sverige konstaterades dessutom förra året afrikansk svinpest hos vildsvin i Västmanland. Det påverkade många runt omkring och gav orsak till en stor oro. Man kan lägga till att hela 20 procent av Sveriges alla värphöns fick avlivas efter ett utbrott av salmonella på en anläggning.

Med de händelserna som bakgrund borde fokus ligga på att stötta lantbrukare i bygget av hållbar och fossilfri svensk livsmedelsproduktion. Vi i Miljöpartiet vet vad vi vill se. Sverige behöver öka sin självförsörjning av livsmedel kraftigt till uppemot 80 procent.

Utvecklingen som nu går mot större enheter med färre aktiva lantbrukare och en allt äldre yrkeskår behöver vändas. Vi vill se fler små och mellanstora lantbruks-, förädlings- och mathantverksföretag runt om i hela Sverige. Det är nödvändigt. Det stärker också motståndskraften mot extrema händelser vare sig det gäller klimatförändringar eller krig.

Ett lantbruk är ingenting som man kan knäppa fram med fingrarna, och så uppstår det i händelse av en nödsituation. Det är någonting som behöver finnas och utvecklas kontinuerligt.

Vi behöver också snabbt minska vårt beroende av importerade inråvaror såsom fossilt bränsle, konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Många av de lösningarna finns redan i de regenerativa, kretsloppsbaseade och ekologiska metoder som praktiseras i dag. Svenska gårdar har alla förutsättningar att bli självförsörjande på energi. Det är en möjlighet som vi måste ta till vara.

För lantbrukaren behöver det vara lönsamt och attraktivt att inte bara producera mat utan även alla andra nyttor som jordbruket levererar. Det handlar om stor biologisk mångfald, kolinlagring, en hög djurvälstånd och en levande landsbygd.

Därför behöver staten och EU ta ett långt större ansvar och styra om ersättningar mot en högre andel ersättningar som belönar klimat- och miljönytta. Dessutom behöver hinder undanröjas för småskaliga livsmedelsföretag inom till exempel mejeri, chark och slakt, som ofta stängas mot regler som är anpassade för en storskalig industri.

Dagens höga konsumtion av kött och andra produkter från djur har möjliggjorts genom en många gånger rent industriell djurhållning där priset för konsumenterna kan pressas så lågt som möjligt men priset för djuren ofta blir mycket högt. Det rimmar väldigt illa med vår önskan om en hög djurvälstånd.

Miljöpartiet vill främja en djurhållning där varje djur ses som den individ det är och får sina behov tillgodosedda. För det behövs både lagregleringar och en mer djurvänlig konsumtion. Sveriges djurbönder agerar på en konkurrensutsatt marknad som är gemensam för hela EU. Politiskt innebär det ett dilemma.

Om vi tar steg för att förbättra för djuren i Sverige kan det få som konsekvens att maten blir så pass mycket dyrare att konsumenten väljer kött med ett annat ursprung och från en sämre djurhållning. Då har vi inte vunnit någonting djurskyddsmässigt.

Nästan allt färskt kött som handlas i butik är svenskt, men det omvända gäller för restaurangsektorn. I butiker finns en fungerande ursprungsmärkning, vilket det inte finns för restauranger och storkök. Därför vill vi se att regeringen vidtar åtgärder för att införa krav på information om ursprung även för de animaliska livsmedel som serveras på restaurang och i storkök.

Fru talman! Jag tackar för mitt korta inlägg i debatten och yrkar bifall till reservation 12, som handlar om ursprungsmärkning av animaliska produkter på restauranger och i offentliga kök.

(Applåder)

Anf. 124 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Fru talman! Tack, Camilla Hansén, för anförandet!

I anförandet talade ledamoten väl om svensk produktion, svenska livsmedel och svenskt kött. Det kan jag verkligen skriva under på. Där tycker vi lika.

Men hur ska man åstadkomma att offentliga kök köper svenskt? Vi hörde de siffror som Camilla Hansén redogjorde för. Man köper 95 procent eko i vad som kanske är Camilla Hanséns hemkommun, men bara 60 procent är lokalproducerat.

Jag misstänker att kommunen har som målsättning att man ska köpa ekologiskt producerad mat i första hand och att den ska vara svenskproducerad om det går. Sverigedemokraternas tanke är tvärtom. Vi vill ha krav på att man ska köpa lokalproducerade livsmedel i första hand och om det är möjligt gärna ekologiskt.

Hur ser Camilla Hansén på det som ett medel för att öka konsumtionen och produktionen av svenska livsmedel, som ger mindre miljöavtryck, mindre matsvinn i och med mindre import och en högre beredskap inför kris och krig i och med en högre livsmedelsproduktion i vårt land?

Vad jag menar är att om man i första hand ställer krav på eko och i andra hand på svenskproducerat kommer det att leda till mer import. Det blir en undanträngningseffekt.

Anf. 125 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Tack, Staffan Eklöf, för frågan!

Jag ser inte poängen med att ställa de sakerna mot varandra. Jag refererar till ett helt vanligt offentligt kök som ligger på 95 procent ekologiska råvaror i en restaurang som levererar 800 portioner om dagen med tre, fyra, fem olika rätter.

Det handlar inte bara om köttet. Av alla råvaror är 60 procent svenska och ekologiska. Det ligger på den nivå som man förväntar sig att ekoprodukter ligger på. Det är extremt högt.

Någonting som är viktigt att göra är att styra upphandlingen i kommunen, regionen eller var man nu befinner sig. Det handlar om att verkligen göra det möjligt för både mindre och större matproducenter i närheten att lägga bra anbud.

Det gäller också att se den positiva effekten. Jag vet att det finns gårdar som levererar till kommuner. Jag förstår att Örebro är en storkommun i jämförelse med många av landets andra kommuner, men det gör att de gårdarna har en trygg inkomst. De utvecklar sin verksamhet. Det gör att jag som privatperson har lättare att handla i en gårdsbutik på en gård. Men de har också system för att kunna leverera större mängder till stora matvarukedjor. Det är en styrka.

Det finns inga styrkor i att på något sätt uppmuntra ett jordbruk och ett lantbruk lokalt där man använder sig av bekämpningsmedel som är ohälsosamma eller där man inte ställer om till ett hållbart jordbruk. Det är sårbarheter när man är beroende av insatsvaror från andra länder. Det blev väldigt tydligt under pandemin och när kriget började i Ukraina.

Anf. 126 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Fru talman! Tack, Camilla Hansén, för svaret!

Svensk konventionell produktion är väldigt miljövänlig i jämförelse med produktion i andra länder. Det fick vi höra tidigare när Johanna Hornberger talade. Hon gav oss siffror på det.

Nog är det så att om man i en upphandlingssituation vill ha ekologiska livsmedel i första hand och det inte finns lokalproducerat måste man vända sig till andra länder och köpa in dem därifrån. Det blir ju en undanträngningseffekt som leder till mer import. Det är också en kostnadsfråga. Om man använder alla sina pengar på ekologiska livsmedel har man inte pengar att betala för svenska livsmedel.

Siffrorna talar sitt tydliga språk i Örebro. 95 procent ekologiskt är ju jättebra, och 60 procent lokalproducerat är ganska bra. Men hade man haft lokalproduktion som prio ett skulle siffrorna ha varit de omvända. Då skulle det vara 95 procent svenskproducerat varav 60 procent ekologiskt producerat.

Anf. 127 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag vet inte hur djupt jag törs ge mig in i ett ämnesområde som jag inte riktigt behärskar, men om ni som lyssnar tar det med en nypa salt kan jag säga att jag tror att just vi från Örebrotrakten kan försörja Sverige med potatis och morötter. Det är väl ungefär det.

Det här handlar om att ge förutsättningar. Maten som serveras kostar alltså 13,50 per portion. Det ger förutsättningar för ett lokalt och hållbart ekologiskt lantbruk, och det är ju väldigt mycket bättre än alla andra alternativ.

Det handlar om att ge förutsättningar till lantbrukare, matföretagare, matproducenter och mathantverkare i sitt närområde, och när man gör det som offentlig aktör ser man till att de finns där också för alla medborgare. De finns där både när det går bra och när det går dåligt, till exempel när det är krig någon annanstans i Europa eller när det är pandemi och man inte får leveranser från andra länder.

Jag tycker också att man ska notera att det här var ett exempel från ett skolkök, en ganska speciell miljö. Men notera var pengarna kommer ifrån!

I stället för att slänga 200 kilo om dagen, som för tio år sedan, slänger man nu 30 kilo, varav bara 3 kilo svinn slängs från själva köket. Det är härifrån pengarna kommer, och därför kan man göra de här väldigt lönsamma och hållbara investeringarna i vårt land och i vårt lands jordbruk. Det tycker jag är väldigt viktigt.

Jag är glad över att det konventionella jordbruket i Sverige är bra och når många mål. Men som kommun och offentlig aktör är det viktigt att satsa högt och ge de allra bästa förutsättningarna för ett ekologiskt hållbart jordbruk.

Anf. 128 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Fru talman! Vi debatterar här i eftermiddag ett betänkande om livsmedelspolitiken. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

I juni i år är det sju år sedan vi i denna kammare antog livsmedelsstrategin. Det var ett oerhört viktigt beslut för Sveriges alla jordbrukare. Att den över huvud taget blev till var tack vare dåvarande landsbygdsminister Sven-Erik Bucht, och jag vet många jordbrukare som menar att det här beslutet innebar att man faktiskt kunde satsa på den gröna näringen.

Men tyvärr betydde inte strategin så mycket. När man frågar näringen blir svaret alltid att det bara är en strategi med en massa ord men väldigt lite verkstad. Så upplevs den. Ingen bonde som jag har pratat med har märkt av att det har blivit mer lönsamt eller mer konkurrenskraftigt eller att regelbördan blivit lättare. Inte heller har livsmedelsförsörjningen ökat. Den ligger tyvärr stadigt under 50 procent.

Fru talman! När jag möter jordbrukare runt om i landet är det några frågor som alltid dyker upp i diskussionen. Vi är säkert fler som är med om samma sak. Det handlar om lönsamheten, konkurrenskraften, regelbördan och livsmedelsförsörjningen. Dessutom har vi en miljöbalk som klassar jordbruket som miljöfarligt. Med andra ord: När mjölkbonden går ut till mjölkstallet för att mjölka på morgonen är det en miljöfarlig verksamhet.

En bärande del i livsmedelsstrategin var att vi skulle öka livsmedelsförsörjningen och stärka livsmedelsberedskapen i landet. Från att det varit en icke-fråga för många i samhället och även för politiken är det nu en högst relevant och viktig fråga. När jag ställde frågor om detta till generaldirektören för MSB för några år sedan var han ärlig och sa att de inte jobbade med den frågan över huvud taget. Det var en icke-fråga.

Den dåvarande regeringen tillsatte en utredning som för några veckor sedan redovisade sitt betänkande *Livsmedelsberedskap för en ny tid*. Det här är en utredning som är oerhört viktig och som lyfter fram olika saker som vi måste göra i Sverige för att få högre beredskap.

Fru talman! Det måste finnas mat för våra medborgare även i kris- eller krigstider. Här är vårt grannland Finland ett lysande exempel. De har tänkt till och kan mätta sin befolkning i över ett halvår utan att behöva importera ett enda vetekorn! I Sverige handlar det om en till två veckor. Sedan är det tomt i hyllorna. Så kan vi naturligtvis inte ha det.

Fru talman! Jag har en god vän som är mjölkbonde och som bor i Jönköpingstrakten. Han berättade för mig att när han på 60-talet ville ta över mjölkgården från sin pappa gick han till banken. Då sa banktjänstemannen: Hur kan det vara möjligt att du ska bli bonde? Vet du inte att vi inte

ska producera maten i Sverige? Vi ska ju få mat utifrån, från andra länder som producerar den.

Det här, mina vänner, var som sagt på 60-talet, och då kan man förstå hur det har blivit som det har blivit. Under så lång tid har samhället sagt att någon annan ska producera maten, medan vi ska göra någonting annat. Vi behöver inga bönder. Här finns annan politik!

Det är klart att vi inte kan ha det så här. Vi måste ha en livsmedelsproduktion värd namnet.

Fru talman! Jag är tacksam över att vi nu har en regering som tar de här frågorna på största allvar. Efter att man har samlat in synpunkter från jordbrukare och aktörer inom den gröna näringen händer det nu väldigt mycket rörande svensk livsmedelsproduktion. Livsmedelsstrategins intentioner kommer att genomföras, och regeringen tillsätter nu ett råd med aktörer med fokus på att nå målen i livsmedelsstrategin.

I enlighet med livsmedelsstrategin har regeringen även beslutat att tillsätta en utredning om svensk konkurrenskraft och djurvälstånd som kommer att redovisas i juni – jätteviktigt, precis som många jordbrukare säger. Dessutom tillsattes nyligen en utredning om regelförenkling och översyn av kontroller och avgifter inom jordbruks- och livsmedelsområdet. Även detta är otroligt viktigt. Vi vet att det är precis det här som våra svenska jordbrukare talar om.

Fru talman! En fråga som jag tycker är jättespännande är att vi har en miljöbalk som säger att det är en miljöfarlig verksamhet att bedriva jordbruk. Jag, min kollega John och andra kollegor runt om i laget har haft den här diskussionen med jag vet inte hur många ministrar under den tid som vi satt i opposition. Vi frågade och frågade, och de sa: Nej, det går inte att förändra miljöbalken.

Men vad händer nu? Jo, nu säger regeringen att man ska se över det här för att se hur man kan ändra uttrycket ”miljöfarlig verksamhet” till något annat. Det, mina vänner, är väldigt positivt!

Till sist vill jag säga något om hur viktigt det är att konsumenterna ska få veta i vilket land maten produceras. Regeringen försökte få med sig EU på det förslaget, men det gick inte. Därför kommer nu regeringen att komma med förslag om åtgärder. Även det här är en viktig signal till Jordbrukssverige.

(Applåder)

Anf. 129 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för anförandet!

Vi är överens om att det är jätteviktigt att veta varifrån maten kommer. Vi socialdemokrater vurmar för att det ska bli enklare att göra medvetna val både på restauranger och ute i butiker.

Vi vill se mer svenskt på tallriken och i glaset, och vi tror att ett viktigt steg i detta är att införa ursprungsmärkning av kött på restauranger och i storhushåll. Ledamoten nämnde konkurrenskraften, och vi socialdemokrater är säkra på att det är ett viktigt steg i arbetet för att införa denna typ av ursprungsmärkning.

Vi socialdemokrater har tidigare, i regeringsställning, försökt införa egna nationella bestämmelser på detta område. Vi skickade in en anmälan till EU-kommissionen som landsbygdsminister Peter Kullgren, som tillhör ledamotens eget parti, drog tillbaka när han tillträdde.

Sedan dess har vi socialdemokrater bevakat frågan med stort intresse och i ett antal interpellationsdebatter försökt få svar på hur regeringen tänker agera, särskilt nu när vi vet att de EU-gemensamma bestämmelserna stoppats. Därför blev vi extra glada när landsbygdsministern i den senaste debatten öppnade upp för att kolla på möjligheten att lägga fram förslag om att införa egna nationella bestämmelser. Vi hör också att ledamoten själv är positivt inställd till detta.

Jag vill därför fråga ledamoten: Hur långt har man kommit i processen, och hur lång tid kan vi förvänta oss att det ska ta innan vi ute på restaurang kan få veta varifrån köttet som vi äter kommer?

Anf. 130 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Sofia Skönnbrink, för din mycket viktiga fråga!

Precis som ledamoten var inne på har det varit en del interpellationsdebatter som jag själv har sett och hört. Det här är en fråga som har varit aktuell under en tid och som landsbygdsministern, som ledamoten nämnde, har öppnat upp för. Vad jag förstår är det på gång, och regeringen jobbar med frågan för att se hur man kan göra på bästa sätt.

Som ledamoten var inne på har man försökt, men man gick så att säga på pumpen när EU sa att det inte skulle bli något av. Då förstod vi att vi måste göra något själva, för frågan är viktig.

Konsumenterna ska kunna veta varifrån köttet eller kycklingen kommer och vad som serveras på tallriken. Sedan får man som konsument göra sina egna val. Konsumenterna måste få upplysningar om vilket land det kommer ifrån. Detta tycker jag är viktigt.

Jag vet som sagt att regeringen kommer med förslag om detta.

Anf. 131 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Jag vet inte riktigt på vilket sätt ledamoten menar att man har försökt. Som jag sa gjorde vi tidigare, i regeringsställning, en anmälan till EU-kommissionen, men den anmälan valde landsbygdsminister Peter Kullgren att dra tillbaka för att invänta EU-gemensamma bestämmelser på området.

Med facit i hand är det beklagligt att det har gått ett och ett halvt år men att det fortfarande inte har hänt något i denna fråga. Det känns som att processen behöver påskyndas ganska mycket då vi behöver göra allt vi kan för att öka självförsörjningsgraden och få fler att välja svenska alternativ.

Jag var på en UF-mässa i Karlstad och träffade ungdomar som hade tagit fram en merch, alltså en t-shirt, med texten Ät svenskt kött! Det är glädjande att de också tycker att detta är en viktig fråga. Tyvärr får man inte ha den typen av kläder på sig i kammaren – annars hade jag burit t-shirten här i dag. Jag stöttar dem helhjärtat i detta.

Åtta av tio konsumenter tycker att detta är en viktig fråga. De vill veta varifrån köttet kommer. Som ledamoten säger ska man veta om det är svensk oxfilé man får på tallriken eller om den kommer från Brasilien. Det är väldigt skevt i dag. När man rullar köttbullar hemma har man full koll på varifrån nötfärsen kommer, men om man går ut och äter på restaurang har man ingen koll på vilket ursprung hamburgaren har.

Jag vill därför fråga ledamoten: Vad är det som gör att man låter denna process ta så lång tid? Vi vet att vi särskilt i tider av höjd beredskap behöver öka produktionen av svenska livsmedel, och då behövs denna typ av åtgärder här och nu. Vad är det som gör att man inte försöker skynda på detta så att vi får det på plats snart?

Anf. 132 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack återigen, ledamoten Sofia Skönnbrink, för din fråga!

Det var tydligt när regeringen lyfte upp förslaget i EU-sammanhang att man inte fick gehör för det, och då tog man bort det. Sedan försökte man påverka på olika sätt under en tid, men man märkte att det inte gick. Som ministern svarade i interpellationsdebatten tänker man därför ta tillbaka frågan och komma med förslag.

Det jag hör från regeringshåll är att man jobbar aktivt med detta nu, så det kommer säkert snart ett förslag om hur man vill åtgärda det. Precis som ledamoten var inne på är det en viktig fråga att konsumenter som tycker att detta är viktigt ska veta varifrån maten kommer.

Ledamoten var inne på att ungdomar nu säger att man till exempel ska äta svenskt kött. Det är jätteviktigt. Vi är säkert många politiker här i kammaren som står bakom att det är viktigt att jobba för svenskt kött och även svenskt jordbruk.

Anf. 133 SOFIA SKÖNNBRINK (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 11.

I dag debatterar vi livsmedelspolitik. Det är ett ämne som ligger mig varmt om hjärtat, inte bara för att jag älskar god mat utan också för att jag före mitt uppdrag som riksdagsledamot arbetade som miljö- och hälso-skyddsinspektör med ansvar för livsmedelsfrågor.

I min roll som inspektör blev det tydligt för mig hur viktigt det är med likvärdighet och enhetliga bedömningar. Detta gäller hela vägen från jord till bord. Det ska inte spela någon roll om man odlar potatis på Öland eller i Skåne, tillverkar ost i Burträsk eller i Falköping eller driver restaurang i Stockholm eller i Charlottenberg. Oavsett vilket ska lagstiftningen tillämpas och följas upp på samma sätt.

Fru talman! I regeringsställning gav därför Socialdemokraterna Livsmedelsverket i uppdrag att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen över hela landet. Slutrapporten presenterades 2022 och slår fast att det fortfarande finns betydande brister när det kommer till den kommunala kontrollverksamheten.

Bland annat finns det stora olikheter mellan de lokala kontrollmyndigheterna vad gäller kontrollfrekvens, bedömning av avvikelser och benägenhet att fatta beslut vid bristande efterlevnad.

I Sverige finns det totalt 250 lokala kontrollmyndigheter som sysslar med livsmedelsinspektion, och i en tredjedel av dessa finns bara en inspektör anställd. Detta skapar en sårbarhet eftersom det inte gör det möjligt att specialisera sig inom olika områden. Detta är dåligt inte bara för den anställda utan också för företagen eftersom de inte alltid upplever att de får rätt typ av stöd i sitt arbete med att leverera säkra livsmedel till sina kunder. Det ska vara lätt att göra rätt, och det är oerhört viktigt att företagarna upplever livsmedelskontrollen som givande snarare än ångestfylld.

Fru talman! Vad vi lägger på tallriken kan skilja sig åt, men gemensamt är att vi alla är beroende av mat och vatten för att överleva. Därför är det oroväckande att tänka på att varannan tugga som vi äter är importerad. Detta är något som inte kan upprepas nog många gånger, särskilt i tider då beredskapsfrågan står högt upp på agendan.

Mat är en av krisberedskapens viktigaste funktioner. Om vi inte får i oss näring och energi fungerar vi inte som människor, men även om vi vet att hungriga magar är dåligt i kris fortsätter den svenska självförsörjningsgraden att ligga på skrämmande låga nivåer. Detta är en trend som måste vändas. Sverige ska i alla lägen kunna förse sina invånare med mat och rent vatten. Därför behöver vi se mer svenskt på tallriken och i glasen, inte mindre.

Fru talman! En viktig del i detta arbete menar vi socialdemokrater är att införa ursprungsmärkning av kött på restauranger och i storhushåll. Svenska produkter symboliserar ett starkt djurskydd och en låg antibiotikaanvändning, vilket innebär ett mervärde för konsumenterna.

Under pandemin kunde vi se att efterfrågan på svenska produkter blev större, vilket berodde på att fler lagade sin mat hemma och då kunde välja att köpa svenskt kött i butik. Men nu när vi återigen äter ute på restaurang i större utsträckning har importen ökat igen. Det beror på att man oftare använder sig av importerade utländska varor på restaurangerna. Det blev med andra ord tydligt att när konsumenterna själva kunde välja valde de svenskt.

Fru talman! Genom att införa krav på ursprungsmärkning av kött på restauranger och i storhushåll skulle det inte bara bli tydligare för gästerna. Det skulle också sätta press på restaurangägarna att köpa in mer svenska produkter för att möta sina kunders efterfrågan. Detta i sin tur skulle stimulera svensk livsmedelsproduktion och göra oss mindre sårbara.

Därför är det beklagligt att landsbygdsminister Peter Kullgren drog tillbaka den anmälan som vi socialdemokrater i regeringsställning lämnade in till EU-kommissionen om att få införa egna, nationella bestämmelser på detta område. Förklaringen var att man ville invänta EU-gemensamma regler. Men ett och ett halvt år senare har vi inte sett att det har skett någon förändring.

Herr talman! En annan utmaning som har drabbat våra svenska livsmedelsproducenter hårt och som i förlängningen riskerar att påverka vår försörjningsgrad i en negativ riktning är det tuffa ekonomiska läge som vägrar att släppa taget.

Svenska hushåll har under lång tid brottats med rusande matpriser, vilket gör att väldigt många nu tvingas välja det billigaste alternativet – som oftast inte är det svenska. Den prisökning på mat som vi har upplevt under den senaste tiden är den kraftigaste sedan 1950-talet, och vi socialdemokrater ser med oro på att matpriserna i Sverige skenar mer än i andra länder.

Herr talman! Att folk inte har råd att köpa svenska produkter är problematiskt, men vad som är ännu mer oroväckande är att ensamstående föräldrar vittnar om att de inte har råd att sätta näringsriktig mat på bordet till sina barn. Det märks inte minst på att försäljningen av frukt och grönt har gått ned. Experter menar att vi helst ska få i oss ett halvt kilo frukt och grönt per dag, vilket motsvarar ungefär fem frukter dagligen. Samtidigt

visar färskva undersökningar att försäljningen gick ned med hela 4,1 procent under 2023.

Men det är inte bara frukt och grönt som har blivit dyrare. Ebba Buschs favoritlivsmedel, falukorven, är en av de varor som ökade mest i pris i början av året. Så frågan, herr talman, är vad regeringen tänker göra för att leverera på Ebba Buschs falukorvslofte om att ingen unge ska behöva lämna matbordet med en kurrande mage.

Vi socialdemokrater har föreslagit att det ska tillsättas en priskommision för sänkta matpriser. Vi tror att man genom att samla aktörer från hela livsmedelskedjan, såsom grossister, matbutikskedjor, konsumentorganisationer och berörda myndigheter, kan ta kontroll över denna prisutveckling och se till att det inte sker några oskäligena höjningar av matpriserna. Tyvärr har regeringen inte nappat på detta förslag.

Herr talman! När vi debatterade livsmedelspolitiken förra året befann vi oss mitt i en värmebölja med väldigt lite nederbörd. Oron inför sommaren 2023 var stor. Men även om det inte slutade med torra drabbades jordbruket och livsmedelsproduktionen i stället av kraftig nederbörd.

Denna typ av extremväder och ojämna vattenflöden ställer till det för skörden. Därför är det viktigt att svenska lantbruk får en chans att anpassa sig till klimatförändringarnas effekter. Vid torra perioder behövs ett väl fungerande bevattningssystem, och vid blöta perioder behöver man väl dimensionerade dräneringssystem och diken. Här krävs det långsiktigt stöd för att bygga ut infrastrukturen och förenklad lagstiftning för att kunna vidta snabba åtgärder när det behövs.

Herr talman! Även om det finns stora utmaningar när det kommer till svensk livsmedelsproduktion finns det också lika många möjligheter. Livsmedelsproduktionen bidrar till ökad sysselsättning och tillväxt, skapar jobb på landsbygden och producerar bra mat med höga miljö- och djurskydds krav.

Om det är någonting som jag har fått lära mig i rollen som riksdagsledamot, livsmedelsinspektör och landsbygdsbo är det hur mycket vilja och engagemang som det finns bland våra svenska livsmedelsproducenter, oavsett om det rör sig om mjölkbönder, sockerbetsodlare, syltillverkare eller kalkonuppfödare. Vi har också en mycket bra och kunnig livsmedelsindustri som gärna vill utveckla sina verksamheter efter marknadens önskemål.

Herr talman! Det finns med andra ord en enorm potential i den svenska livsmedelskedjan.
(Applåder)

I detta anförande instämde Joakim Järrebring och Malin Larsson (båda S).

Anf. 134 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Sofia Skönnbrink för anförandet. Det var mycket som Sofia Skönnbrink sa som lät som sverigedemokratisk politik. Det är bra. Fortsätt så!

Jag tänker fokusera på bland annat frågan om lönsamhet för lantbruket som vi verkligen har tjuvat om i så många år. En del av detta handlar om lägre omkostnader för lantbruket. Vi har nu genomfört en sänkt reduktionsplikt som har minskat omkostnaderna väsentligt för lantbruket. Trol-

gen – jag har inte sett någon studie på det än – har det dämpat livsmedelspriserna också. Det vore högst rimligt.

Allting hänger ihop. Ambitionerna på klimatområdet och utformningen av klimatpolitiken får effekter på detta område för lantbruket.

Jag vill höra om Socialdemokraterna är på väg att omvärdera sin inställning till reduktionsplikten, åtminstone för lantbruket.

Anf. 135 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan. Jag vill vänligen men bestämt avböja att bli jämförd med Sverigedemokraterna. Jag är väldigt stolt över vår socialdemokratiska politik och står fullt ut bakom den.

Som ledamoten nämner medför det stora kostnader att vara lantbrukare i dag, inte minst när det gäller räntorna som har skenat. Lantbrukarna är bland de mest belånade företagarna, och de drabbas väldigt hårt av denna räntesmäll.

När det gäller reduktionsplikten och inblandningen av biodrivmedel har det handlat om att vi ska ge jordbruket en chans att få tid på sig att ställa om sin verksamhet för att de inte ska bli drabbade av de åtaganden som vi måste leva upp till på grund av EU-samarbetet.

Detsamma gäller för skogen. Vi vill fortsätta att bruka skogen. Frågan är vad som händer om vi häver reduktionsplikten helt. Ska vi då lägga detta ok på jordbruket eller på skogen? Det är frågor som vi inte har fått svar på från regeringen. Vilka andra åtgärder ska man vidta för att nå de högt uppsatta klimatmål som vi alla har kommit överens om att vi ska uppnå?

I stället för att fråga ett oppositionsparti hur vi ska lösa detta vore det väldigt intressant för oss att få veta vad Sverigedemokraterna och regeringen vill göra för att skogen och jordbruket inte ska bli lidande av att man sänker reduktionsplikten. Självklart tycker vi alla att landsbygdsbor ska ha råd att ta bilen till jobbet och till förskolan. Lantbrukarna ska ha råd att köra sina maskiner. Men det är inte utan konsekvenser som man sänker reduktionsplikten. Frågan är vad regeringen då vill göra för att kompensera för de ökade utsläppen.

Anf. 136 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Sofia Skönnbrink för svaret.

Nu kommer vi in på klimatdiskussionen. Det är mitt fel. Där har vi hört en mängd andra förslag om sådant som man kan använda i stället för reduktionsplikten. Men det verkar som att Socialdemokraterna står fast vid att reduktionsplikten är det huvudsakliga verktyget i klimatsammanhang. Min fråga blir om det verkligen är så. Det låter så på Sofia Skönnbrinks svar.

Sedan tänkte jag säga en sak till som jag har glömt bort.

Anf. 137 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Vi gick också fram med att vi ville minska inblandningen eftersom vi såg att priserna på drivmedel skenade och att det drabbar framför allt glesbygdsbor på ett väldigt negativt sätt.

Men jag ska lämna klimatet och återgå till livsmedelspolitiken, som vi debatterar här i dag. Nu inser jag att ledamoten inte har någon mer replik.

Det blir därför svårt att ställa en fråga tillbaka. Det var synd. Men vi får ta det vid ett senare tillfälle.

Det som skulle vara intressant att höra och prata mer om, eftersom det är livsmedelspolitik vi debatterar, är tanken kring livsmedelsstrategin vad gäller att stärka svenskt jordbruk och svensk livsmedelsproduktion. Vi hade gärna sett att vi i oppositionen hade varit en del av de samtal som just nu pågår, för även om det är en revidering – vilket landsbygdsministern menar att det är – kan små förändringar få stora följd effekter.

När vi satt i regeringsställning var det viktigt för oss att alla partier i Sveriges riksdag skulle vara en del av detta arbete. Jag tror att breda, gemensamma politiska lösningar som håller över tid och regeringsskiften skulle vara väldigt bra för våra svenska bönder.

(Applåder)

Anf. 138 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack för ett intressant anförande, Sofia Skönnbrink!

Jag tänker så här: Jag vet ju att ledamoten är väldigt mycket ute och besöker gårdar runt om, säkert både i Värmland och på andra ställen, och jag vet också att man i mötena med jordbrukare får en ögonblicksbild av hur de har det. De förmedlar detta, och när jag är ute och möter bönder är det många som nämner just det jag tog upp i mitt anförande, nämligen lönsamheten, konkurrenskraften och regelverken – som ledamoten själv lyfte fram – och även den sårbarhet vi har i svenskt jordbruk.

Jag brukar svara hur vi och regeringen ser på hur man ska kunna ändra på detta genom de åtgärder som nu vidtas, och då tänker jag: Vad svarar ledamoten och Socialdemokraterna, som förvisso är ett oppositionsparti men som ändå har styrt landet länge? Jag tänker nämligen att siffrorna är väldigt tydliga, och jag kanske hinner dra dem. Jag säger inte att allt är den förra regeringens fel – det vägrar jag säga – men jag menar ändå att man har ett ansvar. Har man styrt ett land är det ändå ett faktum att det är som det är.

År 2000 fanns det 12 000 mjölkföretagare och 400 000 kor. I dag, drygt 23 år senare, finns det 2 598 mjölkföretag och 289 182 kossor kvar i landet. Det är en rejäl minskning av antalet mjölkföretag och kor, och det tänker jag får konsekvenser.

Jag tar nästa fråga sedan.

Anf. 139 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Herr talman! Ledamoten får ursäkta mig, men jag uppfattade inte riktigt frågan. Jag tror att det gällde hur man ska kunna antingen stimulera en generationsväxling eller stärka produktionen i stort, men jag är inte säker.

Jag svarar så här: Jag vet att det finns en jättestor potential i svensk livsmedelsproduktion. Jag sa i mitt anförande att det finns ett väldigt stort driv och engagemang och att många yngre känner sig manade och vill ta över – men att det är problematiskt med generationsväxling på grund av att det är väldigt högt belånade företag det rör sig om. Det är som ung person i dag svårt att få ett lån som gör att man klarar av att ta över föräldrarnas mjölkgård, till exempel. Det är alltså någonting som jag tycker att vi borde kolla närmare på.

Även vad gäller regelförenklingar vet inte minst jag – som har sett hur lagstiftningen tillämpas ute i verkligheten hos livsmedelsproducenter,

matbutiker, storhushåll och annat – att det bland annat handlar om de mindre producenterna, som jag ur beredskapssynpunkt tror att vi behöver se väldigt mycket mer av. De behöver spridas över hela Sverige och inte bara koncentreras till de södra delarna.

För att klara att stimulera dessa mindre producenter måste vi kolla på ett regelverk som tillåter dem att inte vilja bli större och större, det vill säga fortsätta att växa. Just nu är det nämligen – och det kan jag säga med säkerhet – väldigt fyrkantigt. För de mindre blir det dyrt och krångligt, och kanske inte ekonomiskt hållbart, att driva livsmedelsföretag i dag.

För mig handlar det alltså mycket om att stimulera en generationsväxling som funkar men också om att se till att mindre och mellanstora producenter får växa och må bra i vårt land.

Anf. 140 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack för ditt svar, Sofia Skönnbrink – och förlåt att jag kanske missade att ställa en rak och tydlig fråga! Uret som räknar ned talartiden går ju ibland väldigt fort.

Ledamoten var inne på precis detta – jag försökte säga just att det i möten med jordbrukare handlar om lönsamheten och att jag i det fallet ofta får frågan: Hur ska vi vända på detta? Hur ska jag få lönsamhet i mitt jordbruk? Precis som ledamoten är inne på, vilket även någon annan var här tidigare, önskar vi såklart mycket mer av små och medelstora företag. Men det är oftast de som lägger ned sina företag eftersom de inte är lönsamma. Jag har som sagt träffat hur många som helst som säger: När jag räknar ihop summorna visar det sig att det blir minus – jag gör detta bara för att jag tycker att det är kul.

Visst kan det vara roligt med kossor och andra djur, men det är klart att det kanske inte går att göra detta bara på fritiden och dessutom försöka ha något annat jobb för att få in pengarna. Det är alltså min raka och tydliga fråga: Vad är svaret från oppositionen – hur ska vi öka lönsamheten? Det tydliga är ändå, som jag sa förut, att det år 2000 fanns 12 000 mjölkföretag medan vi i dag är nere på 2 598. Det är jätteallvarligt, för samtidigt ska vi ju försöka öka vår livsmedelsberedskap. Då behöver vi varenda bonde, oavsett var i landet det är.

Med tanke på den här takten – att det minskar så mycket – måste vi se vad vi kan göra. Som jag sa vill jag inte skylla allt på den förra regeringen, för det fanns många regeringar före den. Men den nuvarande regeringen har i alla fall bestämt sig för att vi ska klargöra intentionerna med livsmedelsstrategin, precis som ledamoten var inne på. Det tänker vi alltså få till.

Anf. 141 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Herr talman! Jag håller med ledamoten om att det är en oroväckande utveckling att allt fler väljer att avveckla för att det inte är lönsamt. Som jag sa är det detta som är problemet: För att klara av att bli lönsam i dag måste du ofta expandera för att kunna ta del av vissa bidrag och annat. Sedan är det ju ingen som vill vara bidragsberoende, utan man vill ha en stabilitet och en bra grund att stå på så att man håller över tid.

När det gäller livsmedelsstrategin har jag tidigare varit inne på att vi tror mycket på den och på en bred politisk enighet som möjliggör en ökning av konkurrenskraften i svenskt jordbruk och svensk livsmedelsproduktion. Vi hade alltså gärna sett mer av gemensamma samtal, för jag tror

att vi alla är överens i den här frågan. Vi vill öka vår beredskap och självförsörjningsgrad så att vi inte är så sårbara vid kris och krig.

Vi vill också se att man satsar mycket mer på hållbarhetsaspekten i svenskt jordbruk, och vi satsar 100 extra miljoner för att till exempel kolla på hur man ska kunna anpassa sig till ett förändrat klimat. Det medför nämligen också kostnader. Vi hade svinpesten, som Miljöpartiet nämnde tidigare, och där har vi också satsat 100 miljoner. Vi vet nämligen att epizootilagen bara kompenserar för de djur som behöver slaktas ur smittskyddssynpunkt. Vi menar att det finns andra omkostnader som det kan föra med sig, som färister och annat – till exempel staket runt foderförråd.

Det är alltså ett stort och komplext område, och många insatser behöver göras. Man behöver också stärka dem så att de håller även vad gäller det förändrade klimatet och det extremväder som väntar. Det tror vi är väldigt viktigt.

Anf. 142 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Detta är verkligen en debatt som erbjuder ett smörgåsbord av områden att fokusera på. Livsmedel är nämligen mycket mer än bara den näring vi behöver för att överleva.

Det är förvaltandet av gammal kunskap och samtidigt bejakandet av banbrytande forskning för att hitta mer livskraftiga grödor. Det är den första färskpotatisen på sommaren. Det är svampen på hösten och Jansson på julbordet. Det är jakt och fiske och öppna landskap. Det är företagande och entreprenörskap. Det är kulturarv och traditioner. Det är en livskraftig landsbygd och ett pulserande stadsliv. Livsmedelspolitik är helt enkelt något som berör oss alla i vår vardag.

Herr talman! Det är också geopolitik, krisberedskap och i allra högsta grad en EU-fråga.

Vi behöver stärka vår inhemska livsmedelsproduktion; det är inte tu tal om det. Livsmedelsberedskapen behöver stärkas för att livsmedelsförsörjningen ska tryggas i tid av kris. Detta är något regeringen arbetar dedikerat med. Kopplat till detta pågår också en omfattande återuppbyggnad av det civila försvaret. Men detta – och det tål att betonas med emfas – innebär *inte* att vägen framåt är att gå i en mer protektionistisk riktning. Det hör man annars ofta i debatten, och det finns tendenser till det.

Kris efter kris visar tvärtom att det är just i tid av kris som vi behöver frihandel. Det är då vi behöver det internationella samarbetet, och det är då vi behöver EU som allra mest. Det här har både pandemin och kriget i Ukraina visat oss.

En högre grad av självförsörjning och frihandel går hand i hand för en bättre beredskap. Kriget i Ukraina är ett utmärkt exempel på detta. Öppna handelsflöden har stärkt Ukrainas motståndskraft. Veteexporten har inneburit ett helt avgörande tillskott både till världens livsmedelsförsörjning och till den ukrainska krigskassan. Stängda gränser hade varit helt förödande.

Herr talman! Jordbruket är inte bara en central näring för Sverige och något som är helt avgörande för livsmedelsförsörjningen; det är också nyckeln för att lyckas med den gröna omställningen. Här spelar EU en viktig roll, och Sverige spelar en viktig roll i EU.

Som exempel kan man ta dagens regelverk för genmodifierade grödor. De är för restriktiva, och de behöver liberaliseras. Att utnyttja GMO-teknik

är ett måste för att spara på jordens resurser och för att stärka jordbrukets motståndskraft. Tack vare ny teknik kan genmodifierade grödor anpassa jordbruket till klimatförändringarna samtidigt som behovet av bekämpningsmedel minskar.

Här går faktiskt utvecklingen i rätt riktning, även om det går långsamt. De steg som nu tas inom EU för att tillåta nya genomiska tekniker är väldigt välkomna. Men vi behöver löpa linan ut och tillåta GMO fullt ut. Att utnyttja GMO-teknik är ett måste för att spara på jordens resurser och för att stärka jordbrukets motståndskraft. Här är det viktigt att Sverige står stadigt och talar med stark stämma.

Jag ska inte förlänga debatten, herr talman. För att knyta ihop säcken kan man säga att vägen framåt för en stärkt livsmedelsberedskap är att både ta till vara gammal kunskap som vi arvt från tidigare generationer och våga bejaka de framsteg som görs inom forskningen. Liberalt bondförnuft, om man så vill.

(Applåder)

Anf. 143 STAFFAN EKLÖF (SD):

Herr talman! Vi debatterar betänkandet om livsmedelspolitik, alltså hanteringen av nya motioner som inkom i höstas och som handlar om livsmedel på olika sätt.

Jag börjar med att yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation 13 om att det när miljöargument infogas i näringsrekommendationer till offentliga aktörer och allmänhet är mycket viktigt att det görs med en god helhetssyn. Livsmedelsverket ska därför när det fastställer näringsrekommendationer som innehåller miljöargument göra detta i samråd med Jordbruksverket.

Det var dock nära att vi skulle ha yrkat bifall till en annan av Sverigedemokraternas reservationer – den om ursprungsmärkning av kött och andra animalier på restaurang. Och varför är det viktigt? Jo, svenska livsmedel står för många mervärden. Klimatavtrycket är mycket lägre än för andra länders livsmedel, och miljöbelastningen likaså. Svenskt lantbruk använder bara en bråkdel av de växtskyddsmedel som kollegorna i EU gör, och detsamma gäller antibiotika.

Djuren i Sverige har det bra under sin levnad, dels på grund av svenska regler, dels på grund av en kulturell tradition där man mår om djuren och ser till deras bästa. I Sverige är djur inte bara en produktionsenhet. Endast svenska livsmedel kan hålla svenska landskap öppna och bevara den fantastiska biologiska mångfald som finns i svenska jordbruksmarker.

En lönsam svensk livsmedelsproduktion betyder också en levande landsbygd med framåtanda, självförtroende och socialt fungerande bygder. Det betyder också nationell trygghet i tider av kris och krig. I dag producerar vi bara hälften av det vi äter i vårt land. Det beror på minskad produktion och en tanklöst ökad befolkningensmängd.

Slutligen ska man veta att på landsbygden lever den svenska kulturen starkare än i de överurbaniserade delarna av Sverige, där rotlöshet sprider sig som en farsot. Landsbygden kan alltså fungera som en resurs för Sverige på väg mot normalläge igen. Det är nämligen vårt löfte till väljarna: Sverige ska bli bra igen.

Det är alltså viktigt att öka produktionen av livsmedel i Sverige. Ni har hört oss driva frågor om många olika åtgärder i jordbruksdebatter och bud-

getdebatter. Men en åtgärd som ryms inom livsmedelsområdet är just ursprungsmärkning av kött och andra animalier på restaurang.

Svenskar vill köpa svenskt kött, tack vare alla mervärden. Svenskarna väljer ofta svenskt kött i butik. Men om man inte vet om man får svenskt kött eller inte på restaurang kan man ju inte välja svenskt. Under pandemin, när folk inte åt så mycket på restaurang, ökade försäljningen av svenskt kött. Det visar att svenskarna vill välja svenskt kött. Svensk märkning av kött på restaurang är alltså något som svenskarna vill ha och något som kommer att leda till högre efterfrågan på svenskproducerat kött från djur som har haft det bra under sin levnad.

Så här gick det till när vi nästan yrkade på detta här i kammaren: Sverigedemokraterna har drivit frågan om ursprungsmärkning länge och beslutats på olika sätt. Bland annat motionerade vi om det i vår livsmedelsmotion i höstas. Vi kunde få en majoritet för yrkandet i utskottet eftersom fler partier hade motionerat om det. Det hade i så fall lett fram till ett så kallat tillkännagivande från riksdagen att regeringen ska ta fram sådana märkningsregler.

I den här situationen förde vi ett samtal med ministern och hans departement igen. Vi fick då veta att regeringen redan är på god väg att föreslå en sådan märkning. Ett tillkännagivande skulle alltså bara slå in en öppen dörr och vara ett slöseri med administrativa resurser.

Eftersom Sverigedemokraterna är ett seriöst parti drog vi då tillbaka vårt yrkande, och därmed finns inget sådant tillkännagivande eller någon majoritetsreservation att yrka bifall till här i kammaren. Nu ser vi fram emot ett snabbt arbete av regeringen.

Detta ger oss också möjlighet att i stället yrka bifall till reservation 13. Enligt praxis ska vi ju bara yrka bifall till en enda av våra reservationer här i kammaren.

Bakom denna reservation döljer sig vad som kan vara den största konflikten i dagens politik, även om frågan kan verka liten. Hur tänker jag då? Jo, har ni tänkt på att mycket av de politiska förslag som kommer fram är ensidiga? Det är drastiska klimatåtgärder, det är otroligt stora miljöåtaganden och det är stora globala sociala åtaganden. Alla dessa tankar och åtgärder är logiska, men de är bara logiska om man ser frågan isolerat. Om man i stället lyfter blicken och ser vilka konsekvenser förslagen får på andra områden och värden ser man att de inte är logiska. Och det är så EU-kommissionen arbetar.

I förgår var jag i Bryssel och passade på att fråga en av de högsta tjänstemännen inom EU:s miljöavdelning hur EU-kommissionen gör sina prioriteringar mellan olika miljöåtgärder. Jag undrade: Är det verkligen lika viktigt att införa regler för förpackningsmaterial som det är att bärga all den ammunition som finns på botten av Östersjön och som utgör en tickande miljöbomb?

Svaret jag fick var att prioritering bara görs när kommissionären in spe skriver sitt förslag till program som ska presenteras inför EU-parlamentet i hopp om att bli vald till kommissionär. Efter valet kör kommissionen på när det gäller alla fronter utan att prioritera mellan områdena.

Jag frågade också tjänstemannen hur EU-kommissionen hanterar målkonflikter, alltså hur den avväger mellan olika viktiga värden. Även här var svaret otillfredsställande, och ansvaret lades mer eller mindre på medlemsstaterna. Jag fick bekräftat vad vi har anat. Det syns även tydligt i EU-

kommissionens förslag. Alla de storvulna målsättningarna i den omtalade gröna given antogs i praktiken helt utan konsekvensanalyser. Det är ensidigt.

Det finns gott om siffersatta mål i den gröna given – procentmål för skyddade områden, för minskning av gödsling, för minskning av växtskyddsmedelsanvändning och så vidare. Siffersatta mål är politikens quickfix. De kan fungera om man hanterar dem som visioner, men de omöjliggör viktiga avvägningar om de blir bindande. Då måste man nämligen uppnå dem, oavsett vilka negativa effekter det får för andra värden. Det är ensidigt.

I Sverige är det ofta lika illa ställt när det kommer till frågor som engagerar känslomässigt – ingen prioritering och ingen avvägning. Jag behöver bara säga Fridays for Future, Extinction Rebellion och Nätverket Ingen människa är illegal så förstår ni vad jag menar, men den ensidiga känslomässiga behandlingen av många frågor sträcker sig långt in i politiska partier och myndigheter – ensidighet.

Mot denna ensidighet står de som vill ha konsekvensanalyser, flexibilitet för det oväntade och möjlighet till politisk avvägning mellan olika värden eller mål – helhetssyn. Tidösamarbetet är byggt runt en önskan om mer helhetssyn. Det är en av anledningarna till att jag verkligen gillar Tidösamarbetet.

Reservation 13 handlar just om helhetssyn. Nordiska ministerrådet har låtit ta fram näringsrekommendationer som för första gången ska väga in miljöaspekter. De anlitade aktörerna väger in klimataspekter, men de väger inte in produktionsförutsättningar för Sverige och dessas betydelse för miljön och inte heller andra värden som nationell självförsörjning, något som jag tror att alla talare här i dag har påpekat är väldigt viktigt i kris och krig. Aktörerna har bland annat föreslagit en övergång till en mer vegetarisk kost. Rekommendationerna har fått kritik för att vara just ensidiga.

Dessa rekommendationer ska sedan tas om hand av Livsmedelsverket. Samtidigt har Livsmedelsverket ingen egen miljökompetens. Det har i stället Jordbruksverket när det gäller jordbrukslandskapet och samspelet mellan produktion och miljö. Därför vill vi att Livsmedelsverket när det fastställer näringsrekommendationer som innehåller miljöargument ska göra detta i samråd med Jordbruksverket. De näringsrekommendationer som fastställs ska alltså de båda myndigheterna vara eniga om.

(Applåder)

Anf. 144 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Herr talman! Tack, Staffan, för anförandet!

I ledamotens anförande kunde man höra att Sverigedemokraterna är måna om att vi ska öka det svenska lantbrukets konkurrenskraft och även vill få upp självförsörjningsgraden i Sverige vad gäller livsmedel. Ledamoten talade om att ursprungsmärkning är viktigt för att konsumenterna ska kunna göra ett medvetet val och förhoppningsvis då välja svenska varor. Där är vi fullständigt överens.

Dock får jag helt ärligt inte ihop bilden. I förrgår kunde vi läsa att Jimmie Åkesson rekommenderar svenska folket att köpa billigare mat nu när matpriserna återigen skenar. Är det något vi kan vara säkra på är det att det billigaste alternativet på butikshyllorna oftast inte är det svenska.

Ledamoten nämnde också i ett replikskifte att man vill ha krav på lokalproducerade livsmedel i offentliga kök, och det är absolut inte det billigaste.

Herr talman! Jag skulle vilja fråga ledamoten vad det är som gäller. Vill Sverigedemokraterna att fler konsumenter ska köpa svenska produkter och bidra till att öka självförsörjningsgraden, eller tycker Sverigedemokraterna att folk ska välja ett billigare, utländskt alternativ när de besöker mataffären?

Anf. 145 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Sofia Skönnbrink!

Man ska välja svenskt när man handlar i butiken om man har råd till det. Det stora problemet är ju att svenska livsmedel, som är mycket bättre än många andra livsmedel, är dyra. Det går att ändra på, och det är den här regeringen på väg att göra.

En sådan åtgärd har vi redan diskuterat, nämligen den sänkta reduktionsplikten, som har minskat omkostnaderna. En annan är lägre diesel-skatter. Dessa kommer att följas upp med andra åtgärder så snart som det tillåts av den situation med inflation som vi har men som tack och lov börjar avta. Här finns förstås också en konkurrens om utrymmet med andra områden, som ett stärkt försvar.

Fokus för oss alla som tycker att svenskproducerat är bra måste vara att göra det billigare med svensk mat. Sedan måste de svenska mervärdena uppmärksammas. Vi har alla pekat på att det finns svenska mervärden. Ursprungsmärkning är väldigt bra. Det är också viktigt, för att referera till något som Sofia Skönnbrink tog upp i ett tidigare replikskifte, att man har fokus på rätt saker vid offentlig upphandling och i första hand prioriterar svenskproducerat och i andra hand, om det är möjligt, ekologiskt. Många kommuner och regioner har en omvänd ordning: i första hand ekologiskt och i andra hand, om det går, svenskproducerat.

Anf. 146 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik:

Herr talman! Jag tror att det blir väldigt förvirrat för svenska folket när Sverigedemokraternas partiledare hänvisar till lågpriskedjor och ledamoten står i kammaren och säger att man ska premiera svenska varor.

Vi socialdemokrater vet mycket väl hur folk har det där ute i dag, hur hårt pressad man är på grund av höga räntor och även matpriser. I synnerhet ensamhushåll, småbarnsföräldrar och pensionärer vänder på varje krona för att få ekonomin att gå ihop. Därför har vi föreslagit en matpriskommission, som jag nämnde i mitt anförande, för att kunna se till att det inte sker oskäligen prishöjningar på matvaror. Vi har ju sett att det framför allt är det svenska, som folk ändå värnar och vill köpa, som går upp.

I förrgår kunde man också läsa att Jimmie Åkesson tycker att det är för dyrt att vara svensk i dag. Han menar att vi behöver vara tydligare med att vi förväntar oss att butikskedjorna håller igen med vinstutdelning till sina ägare. Jag vill därför slutligen återkomma till detta med en matpriskommission, något som vi socialdemokrater tror hade varit en väldigt bra lösning på det här problemet: Varför har i så fall inte Sverigedemokraterna backat det förslaget, om man nu vill att butikskedjorna ska hålla tillbaka prisökningarna och vinstutdelningarna?

Anf. 147 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Jag har inte gått närmare in på Socialdemokraternas förslag om en matriskommission. Det finns dock alltid en fara med att sätta upp specialregler för marknaden, som pristak eller andra mekanismer för att reglera priserna på marknaden. Vi har sett historiskt att det kan få konsekvenser på olika sätt, både i Sverige och utomlands. Detta har ett ganska stort mått av experiment över sig. Man ska vara väldigt försiktig när man anträder en sådan väg.

Huvudfokus, anser vi, måste ligga på att göra svenskt lantbruk konkurrenskraftigt. En del av det är att lätta på regler som de kanske inte behöver följa. En del av den låga konkurrenskraften beror ju på sådant som vi som politiker har skapat. Vi kan ha haft goda skäl att titta på en fråga men inte tänkt på hur det drabbar lantbruket. Det ska alltså vara fullt fokus på att göra svensk livsmedelsproduktion konkurrenskraftig. Där måste vi lyssna mycket på näringen, som har den bästa kännedomen om sina egna villkor. Det kommer också att komma fler förslag på detta område i närtid.

Anf. 148 KAJSA FREDHOLM (V):

Herr talman! Vi befinner oss i en orolig tid med en galopperande klimatkris och med Rysslands anfallskrig mot Ukraina, som för med sig stort mänskligt lidande och även har stor påverkan på den globala livsmedelsförsörjningen.

Klimatkrisen, höga energipriser och höga matpriser påverkar svenska bönder och vår livsmedelsproduktion negativt. Det som händer ute i Europa och i världen påverkar oss i Sverige, inte minst vad det gäller produktion och försörjning av livsmedel.

Sverige har goda förutsättningar att utveckla ett hållbart jordbruk som i framtiden kan både bidra till den globala livsmedelsförsörjningen och stärka vår nationella självförsörjning av livsmedel. Kretsloppen behöver värnas, och ett småskaligt och variationsrikt jordbrukslandskap behöver stimuleras i större omfattning.

Vänsterpartiet har länge ansett att det är bekymmersamt att Sverige har så låg självförsörjningsgrad, endast 50 procent, när det gäller livsmedel. Ökad självförsörjningsgrad skulle göra oss bättre rustade vid kriser och extremväder samt minska vårt importberoende. Det här blir nu viktigare än någonsin, i den multikris som vi befinner oss i.

Livsmedelsberedskapen behöver stärkas. Vi behöver stärka produktionen av hållbar mat. Vänsterpartiet anser att Sverige bör anta en nationell målsättning om en självförsörjningsgrad av livsmedel på ungefär 80 procent.

Herr talman! Sverige saknar i dag beredskapslager för livsmedel, men arbetet med att återupprätta försörjningsberedskapen har påbörjats på flera håll. Vänsterpartiet har tidigare föreslagit att beredskapslager för livsmedel och bränsle ska återupprättas i Sverige. Det är positivt med det stora intresset bland statliga aktörer. Vikten av försörjningsberedskap är också någonting som både MSB och Försvarsberedningen har påpekat.

I utredningsbetänkandet *En modell för svensk försörjningsberedskap* beskrivs hur beredskapslagring kan bidra. Vi instämmer i utredningens konstaterande att ett arbete med beredskapslagring måste ske på ett så ändamålsenligt och resurseffektivt sätt som möjligt. Vi håller även med om behovet av nationell samordning.

Stora kriser som har med hälsa och sjukdomar att göra innebär stora risker för människors liv och samhällets funktionalitet. Det såg vi tydligt under pandemin. Och stora kriser med stängda gränser samt de problem för jordbruket som klimatkrisen leder till riskerar att ge samhället problem med livsmedelsförsörjningen.

Vi måste kunna producera tillräckligt med livsmedel inom Sveriges gränser. Vi vill därför se försök med regionala center för fossilfritt producerade beredskapslivsmedel. Vi föreslår att en pilotstudie ska genomföras där naturbruksgymnasier testat att producera beredskapslivsmedel på ett hållbart sätt baserat på de lokala kretsloppen. En fossil- och giftfri livsmedelsproduktion som bygger på inhemsk tillverkning av insatsmedel skulle dramatiskt minska importberoendet och därmed kunna öka motståndskraften mot störningar.

Vi ser även positivt på att en sådan här studie skulle kunna genomföras tillsammans med våra grannländer. Regeringen bör återkomma med en plan för försök med regionala center för fossilfritt producerade beredskapslivsmedel.

Avslutningsvis: Med rätt förutsättningar för landsbygden kan vi klara att öka vår självförsörjningsgrad av livsmedel, vilket även skulle stärka vår beredskap.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 149 HELENA LINDAHL (C):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Centerpartiets reservation 2 om primärproduktionens roll i totalförsvaret.

Herr talman! Sverige har, som många har sagt här i kammaren, ganska dålig beredskap för att klara livsmedelsförsörjningen vid en större kris eller i värsta fall ett krig. För att undvika importberoende och för att få en mer lokal livsmedelsproduktion krävs en ganska ordentlig reformagenda för att få radikalt högre lönsamhet för svenska bönder.

Svenskt jordbruk har långsamt utarmats och försvunnit alltmer. Bara sedan 2003 har över 9 000 jordbruksföretag lagts ned, och mängden brukad åkermark har minskat.

Svårigheterna när det gäller djurhållningen märks också tydligt i statistiken. Antalet kor för kött- eller mjölkproduktion har bara sedan 2010 minskat med cirka 139 000. Det är fler än antalet människor som bor i Jämtlands län. Antalet grisar har samtidigt minskat med fler än antalet människor som bor i Luleå kommun. Fåren är ett helt Gotland färre. Det får naturligtvis konsekvenser för ett land.

Herr talman! Sverige har gått mot en alltmer otillräcklig livsmedelsförsörjning samtidigt som vårt beroende av import och fungerande leveranskedjor har ökat. Det är egentligen inte en önskvärd situation ens i fredstid, och med tanke på den oroliga värld vi ser och inte minst att det pågår ett krig i Europa måste man säga att det är direkt dumdrigt. Vid en krigssituation är god livsmedelsförsörjning av största strategiska vikt. Därför måste Sverige omgående inleda ett ordentligt reformarbete för att radikalt förändra situationen till det bättre.

Herr talman! Precis som många här i kammaren har varit inne på står den inhemska försörjningen av mat för knappt 50 procent. Det innebär, som flera också har sagt, att ungefär varannan tugga behöver importeras. Kapaciteten i det svenska jordbruket är kraftigt underdimensionerad. En

viktig förklaring till det är att lönsamheten i branschen är alldeles för låg. Det påverkar möjligheten och viljan att bedriva jordbruk.

Ni som läser LRF:s alster känner säkert igen det här med matkronan. Varje krona man betalar med i matbutiken är fördelad inkomstmässigt i olika poster. Vet ni hur mycket bonden får av varje matkrona i butik? Ni kan det säkert. Det är 10 öre. Det är en halvering sedan 1995.

Samtidigt tar staten in i genomsnitt 11 öre på varje matkrona i butiken via moms. Det offentliga tar vid sidan av det betalt i livsmedelskedjans alla led. Hela vägen från jord till bord bidrar staten alltså via olika skatter och avgifter till att höja kostnaden på den inhemskt producerade maten och till att sänka konkurrenskraften. Bönderna har som en följd av det styrts mot centraliserad stordrift men har ändå svårt att erbjuda konkurrenskraftiga priser. Sug på den karamellen!

Herr talman! Centerpartiet menar att det inte är rimligt att betrakta livsmedelskedjan i allmänhet och bönderna i synnerhet som vilken skattebas som helst. Att säkerställa god tillgång till mat via en hög produktion genom fler småskaliga bönder måste vara högre prioriterat än maximalt offentligt uttag av skatter och avgifter.

Jag pratade med LRF:s tidigare ordförande i Västerbotten. Jag brukar ringa honom ibland. Han sitter alltid i traktorn. Vi pratade om skillnader mellan det svenska och det finska jordbruket. Han sa till mig: Vet du vad den största skillnaden är mellan Finland och Sverige när det kommer till just lantbruk? Jag rabblade upp flera olika saker. Då sa han: Ja, det är egentligen mer enkelt än så och ganska basalt. Det är statens syn på jordbruket. Sveriges och Finlands stater har helt olika syn på jordbruket. Det är också en viktig faktor bakom varför det är som det är i dag.

Herr talman! Av den här anledningen vill Centerpartiet se att riksdagen samlas runt en offensiv agenda för ökad lönsamhet hos bönder och för att Sverige får mer småskalig och lokal matproduktion och på det sättet också en bättre säkerhet vid krig eller kris. Om man har några få, stora enheter – ofta förlagda till kusten – och det kommer ett krig där det faller en bomb är de naturligtvis borta. Men om man har fler enheter, utspridda över hela landet, är det ju inte lika sårbart i tider av kris och krig.

Jag sitter också i skatteutskottet. Vi från mindre partier studsar ju runt mellan olika utskott. Centerpartiet lade för några veckor sedan fram ett förslag till utskottsinitiativ eftersom vi ville att man skulle snabbutreda avgifter och skatter i livsmedelskedjans alla led, från jord till bord, från primärproducent till slakteri och korvfabrik och ända fram till butik. Vi tror nämligen att staten har en hel del skatter och avgifter som skulle kunna sänkas efter den här resan – inte bara moms i butik. Det skulle vara viktigt för att få en mer konkurrenskraftig svensk produktion och för att svenska bönder ska kunna tjäna mer pengar. Till syvende och sist handlar det ju om det. Efter det att man utrett de statliga pålagorna skulle man ta fram förslag på reformer.

Men vet ni vad? Alla partier röstade nej, förutom Miljöpartiet. Jag förstår att det delvis handlar om att det står ett C efter namnen på dem som föreslagit utskottsinitiativet. Regeringen vill säkert prata livsmedelsstrategi, och jag hoppas verkligen att det här kommer med där. Jag antar att andra inte är så sugna på att sänka skatter och avgifter. Vad vet jag? Men oavsett vad behöver vi faktiskt enas kring de här frågorna, för om svenska

bönder inte kan tjäna mer pengar på sina produkter kommer det inte att finnas några sådana varor i butik ens i fredstid till slut.

Centerpartiets förhoppning är att alla partier inser att vägen Sverige slagit in på när det gäller jordbrukspolitiken är felaktig på samma sätt som de stora ambitionsminskningarna avseende Försvarsmakten en gång i tiden var. Båda linjerna grundar sig i en alltför optimistisk syn på fredstiden efter kalla kriget. Ni vet – freden skulle vara för evigt, och det skulle aldrig mer bli krig i Europa. Det har skadat svensk krisberedskap.

Avslutningsvis hoppas vi, herr talman, att riksdagens partier och även regeringen ser värdet av att medverka till en radikal minskning av de statliga pålagor som har begränsat konkurrenskraften för svenska jordbruk.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 mars.)

Prot. 2023/24:80
6 mars

Livsmedelspolitik

§ 19 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 5 mars

2023/24:595 Incitament för vindkraft

av *Malin Larsson* (S)

till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

2023/24:596 Fritidskort

av *Sofia Amløh* (S)

till socialminister *Jakob Forssmed* (KD)

2023/24:597 Bostadsbyggande

av *Sofia Amløh* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2023/24:598 Stöd för grön omställning

av *Ida Ekeröth Clausson* (S)

till statsrådet *Erik Slottner* (KD)

2023/24:599 Jämställdhetsfokus i biståndet

av *Lotta Johnsson Fornarve* (V)

till statsrådet *Johan Forssell* (M)

§ 20 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 5 mars

2023/24:694 Arbetslivskriminalitet inom taxibranschen

av *Serkan Köse* (S)

till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2023/24:695 Psykisk misshandel

av *Angelica Lundberg* (SD)

till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)

Prot. 2023/24:80
6 mars

2023/24:696 Översyn av statsbidrag för habiliteringsersättning
av *Peter Hedberg* (S)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2023/24:697 Torvbrytning i Grimsås

av *Petter Löberg* (S)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:698 God luftkvalitet i tätorter och runt förskolor

av *Stina Larsson* (C)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:699 Infrastruktur i Dalsland

av *Ulf Rexefjord* (SD)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

§ 21 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 5 mars

2023/24:652 Sjöfartsverkets framtida finansiering

av *Mikael Larsson* (C)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:654 Hemberedskapsutbildning för döva och personer med dövblindhet

av *Ewa Pihl Krabbe* (S)

till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 17.53.

Sammanträdet leddes

av förste vice talmannen från dess början till och med § 12 anf. 37 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 69 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 106 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 133 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

REBECCA HEINEMANN

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Avsigelser	1
§ 3 Anmälan om kompletteringsval.....	1
§ 4 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	2
§ 5 Anmälan om granskningsrapport	3
§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott	3
§ 7 Ärenden för bordläggning.....	3
§ 8 Statlig förvaltning och statistikfrågor	4
Finansutskottets betänkande 2023/24:FiU25	4
Anf. 1 ADAM REUTERSKIÖLD (M)	4
Anf. 2 JOAKIM SANDELL (S).....	5
Anf. 3 ADAM REUTERSKIÖLD (M) replik	7
Anf. 4 JOAKIM SANDELL (S) replik.....	7
Anf. 5 ADAM REUTERSKIÖLD (M) replik	8
Anf. 6 JOAKIM SANDELL (S) replik.....	8
Anf. 7 DENNIS DIOUKAREV (SD).....	8
Anf. 8 CICZIE WEIDBY (V).....	9
(Beslut fattades under § 17.).....	10
§ 9 Offentlig upphandling	10
Finansutskottets betänkande 2023/24:FiU34.....	10
Anf. 9 OLIVER ROSENGREN (M)	10
Anf. 10 CICZIE WEIDBY (V) replik	12
Anf. 11 OLIVER ROSENGREN (M) replik.....	12
Anf. 12 CICZIE WEIDBY (V) replik	13
Anf. 13 OLIVER ROSENGREN (M) replik.....	13
Anf. 14 GUNILLA CARLSSON (S).....	14
Anf. 15 DAVID PEREZ (SD)	16
Anf. 16 GUNILLA CARLSSON (S) replik	17
Anf. 17 DAVID PEREZ (SD) replik.....	18
Anf. 18 GUNILLA CARLSSON (S) replik	18
Anf. 19 DAVID PEREZ (SD) replik.....	18
Anf. 20 CICZIE WEIDBY (V).....	19
(Beslut fattades under § 17.).....	20
§ 10 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till förordning om stärkt polissamarbete i fråga om människosmuggling och att stärka Europols stöd för att förebygga och motverka sådan brottslighet.....	21
Justitieutskottets utlåtande 2023/24:JuU30	21
Anf. 21 ULRIKA LILJEBERG (C).....	21
Anf. 22 MIKAEL DAMSGAARD (M).....	22
Anf. 23 TORSTEN ELOFSSON (KD)	23
(Beslut fattades under § 17.).....	25
§ 11 Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt.....	25
Civilutskottets betänkande 2023/24:CU10	25
Anf. 24 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V)	25
Anf. 25 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik.....	26

Anf. 26 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V) replik	26
Anf. 27 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik	26
Anf. 28 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V) replik	27
Anf. 29 ANGELICA LUNDBERG (SD)	27
(Beslut fattades under § 17.)	28
§ 12 Bostadspolitik.....	28
Civilutskottets betänkande 2023/24:CU13.....	28
Anf. 30 ROGER HEDLUND (SD)	28
Anf. 31 KATARINA LUHR (MP) replik	30
Anf. 32 ROGER HEDLUND (SD) replik	30
Anf. 33 KATARINA LUHR (MP) replik	31
Anf. 34 ROGER HEDLUND (SD) replik	31
Anf. 35 JENNIE NILSSON (S) replik	32
Anf. 36 ROGER HEDLUND (SD) replik	32
Anf. 37 JENNIE NILSSON (S) replik	32
Anf. 38 ROGER HEDLUND (SD) replik	33
Anf. 39 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V)	33
Anf. 40 DAVID JOSEFSSON (M)	37
Anf. 41 ALIREZA AKHONDI (C) replik	39
Anf. 42 DAVID JOSEFSSON (M) replik	40
Anf. 43 ALIREZA AKHONDI (C) replik	40
Anf. 44 DAVID JOSEFSSON (M) replik	40
Anf. 45 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	41
Anf. 46 DAVID JOSEFSSON (M) replik	41
Anf. 47 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	42
Anf. 48 DAVID JOSEFSSON (M) replik	43
Anf. 49 JENNIE NILSSON (S)	43
Anf. 50 LARRY SÖDER (KD).....	45
Anf. 51 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	47
Anf. 52 LARRY SÖDER (KD) replik	47
Anf. 53 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	47
Anf. 54 LARRY SÖDER (KD) replik	48
Anf. 55 ALIREZA AKHONDI (C).....	49
Anf. 56 LARRY SÖDER (KD) replik	50
Anf. 57 ALIREZA AKHONDI (C) replik	51
Anf. 58 LARRY SÖDER (KD) replik	51
Anf. 59 ALIREZA AKHONDI (C) replik	52
Anf. 60 JAKOB OLOFSGÅRD (L).....	52
Anf. 61 KATARINA LUHR (MP).....	54
Anf. 62 LARRY SÖDER (KD) replik	57
Anf. 63 KATARINA LUHR (MP) replik	57
Anf. 64 LARRY SÖDER (KD) replik	58
Anf. 65 KATARINA LUHR (MP) replik	58
Anf. 66 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	59
Anf. 67 KATARINA LUHR (MP) replik	59
Anf. 68 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik.....	60
Anf. 69 KATARINA LUHR (MP) replik	60
(Beslut fattades under § 17.)	60
§ 13 Studiestöd	61

Utbildningsutskottets betänkande 2023/24:UbU7	61	Prot. 2023/24:80
Anf. 70 FREDRIK MALM (L)	61	6 mars
Anf. 71 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	62	-----
Anf. 72 FREDRIK MALM (L) replik	63	
Anf. 73 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	64	
Anf. 74 FREDRIK MALM (L) replik	64	
Anf. 75 NIKLAS SIGVARDSSON (S).....	65	
Anf. 76 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	66	
Anf. 77 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	66	
Anf. 78 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	67	
Anf. 79 NIKLAS SIGVARDSSON (S) replik	67	
Anf. 80 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	67	
Anf. 81 ANDERS ALFTBERG (SD).....	69	
Anf. 82 LILI ANDRÉ (KD)	71	
Anf. 83 DANIEL RIAZAT (V).....	72	
Anf. 84 ANDERS ÅDAHL (C).....	72	
Anf. 85 CAMILLA HANSÉN (MP)	74	
(Beslut fattades under § 17.).....	75	
§ 14 Forskning.....	75	
Utbildningsutskottets betänkande 2023/24:UbU15	75	
Anf. 86 FREDRIK MALM (L)	75	
Anf. 87 ANDERS ÅDAHL (C) replik	77	
Anf. 88 FREDRIK MALM (L) replik	77	
Anf. 89 ANDERS ÅDAHL (C) replik	78	
Anf. 90 FREDRIK MALM (L) replik	78	
Anf. 91 MATS WIKING (S).....	79	
Anf. 92 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	81	
Anf. 93 MATS WIKING (S) replik.....	81	
Anf. 94 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	82	
Anf. 95 MATS WIKING (S) replik.....	82	
Anf. 96 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	82	
Anf. 97 MATS WIKING (S) replik.....	85	
Anf. 98 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	86	
Anf. 99 MATS WIKING (S) replik.....	86	
Anf. 100 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik.....	86	
Anf. 101 ROBERT STENKVIST (SD).....	87	
Anf. 102 ANDERS ÅDAHL (C) replik	89	
Anf. 103 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	89	
Anf. 104 ANDERS ÅDAHL (C) replik	90	
Anf. 105 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	90	
Anf. 106 LILI ANDRÉ (KD)	90	
Anf. 107 MATS WIKING (S) replik.....	93	
Anf. 108 LILI ANDRÉ (KD) replik	93	
Anf. 109 MATS WIKING (S) replik.....	93	
Anf. 110 LILI ANDRÉ (KD) replik	94	
Anf. 111 ANDERS ÅDAHL (C).....	94	
Anf. 112 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	97	

Anf. 113 ANDERS ÅDAHL (C) replik	97
Anf. 114 ROBERT STENKVIST (SD) replik	97
Anf. 115 ANDERS ÅDAHL (C) replik	98
Anf. 116 CAMILLA HANSÉN (MP).....	98
Anf. 117 DANIEL RIAZAT (V).....	100
(Beslut fattades under § 17.)	100
§ 15 Livsmedelspolitik.....	100
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24:MJU9	100
Anf. 118 JOHANNA HORNBERGER (M).....	100
Anf. 119 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik.....	102
Anf. 120 JOHANNA HORNBERGER (M) replik	102
Anf. 121 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik.....	103
Anf. 122 JOHANNA HORNBERGER (M) replik	103
(forts. § 18).....	104
Ajournering.....	104
Återupptaget sammanträde.....	104
§ 16 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 februari.....	104
SfU11 Arbetskraftsinvandring	104
TU7 Trafiksäkerhet	105
TU8 Behöriga myndigheter enligt EU:s förordning om en gemensam digital ingång.....	106
AU4 Riksrevisionens rapport om Samhalls samhällsuppdrag.....	106
§ 17 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	107
FiU25 Statlig förvaltning och statistikfrågor.....	107
FiU34 Offentlig upphandling	108
JuU30 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till förordning om stärkt polissamarbete i fråga om människosmuggling och att stärka Europols stöd för att förebygga och motverka sådan brottslighet.....	109
CU10 Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt.....	109
CU13 Bostadspolitik	110
UbU7 Studiestöd	111
UbU15 Forskning.....	112
§ 18 (forts. från § 15) Livsmedelspolitik (forts. MJU9).....	114
Anf. 123 CAMILLA HANSÉN (MP).....	114
Anf. 124 STAFFAN EKLÖF (SD) replik	116
Anf. 125 CAMILLA HANSÉN (MP) replik.....	116
Anf. 126 STAFFAN EKLÖF (SD) replik	117
Anf. 127 CAMILLA HANSÉN (MP) replik.....	117
Anf. 128 MAGNUS OSCARSSON (KD)	118
Anf. 129 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik.....	119
Anf. 130 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	120
Anf. 131 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik.....	120
Anf. 132 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	121
Anf. 133 SOFIA SKÖNNBRINK (S)	121
Anf. 134 STAFFAN EKLÖF (SD) replik	123
Anf. 135 SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik.....	124
Anf. 136 STAFFAN EKLÖF (SD) replik	124

Anf. 137	SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik	124	Prot. 2023/24:80
Anf. 138	MAGNUS OSCARSSON (KD) replik.....	125	6 mars
Anf. 139	SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik	125	-----
Anf. 140	MAGNUS OSCARSSON (KD) replik.....	126	
Anf. 141	SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik	126	
Anf. 142	ELIN NILSSON (L).....	127	
Anf. 143	STAFFAN EKLÖF (SD).....	128	
Anf. 144	SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik	130	
Anf. 145	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	131	
Anf. 146	SOFIA SKÖNNBRINK (S) replik	131	
Anf. 147	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	132	
Anf. 148	KAJSA FREDHOLM (V)	132	
Anf. 149	HELENA LINDAHL (C).....	133	
	(Beslut skulle fattas den 7 mars.).....	135	
§ 19	Anmälan om interpellationer.....	135	
§ 20	Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	135	
§ 21	Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	136	
§ 22	Kammaren åtskildes kl. 17.53.....	136	